GAZETA ADMINISTRACJI

MIESIĘCZNIK POŚWIĘCONY PRAWU PUBLICZNEMU ORAZ ZAGADNIENIOM ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ

Nr 9—11 WRZESIEŃ – LISTOPAD

WARSZAWA
1 9 4 9
ROK XXVI

WYDAWNICTWO
MINISTERSTWA ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ

OD WYDAWNICTWA

Abonentów zalegających z opłatą prenumeraty prosimy o jak najrychlejsze jej wyrównanie.

TREŚĆ Z POPRZEDNIEGO ZESZYTU (9—11)

WARUNKI PRENUMERATY:

Prenumerata kwartalna wynosi 250 zł. wraz z przesyłką. Prenumeratę **wpłacać** należy na konto P. K. O. nr I-977 (brzmienie konta: Ministerstwo Administracji Publicznej „Gazeta Administracji").

Adres Redakcji i Administracji: Warszawa, Al. Ujazdowskie 9 (Ministerstwo Administracji Publicznej), pokój 49.

PWZG Płock 1859-49 B-99492

Nr 9—11 Rok XXVI

GAZETA ADMINISTRACJI

MIESIĘCZNIK

POŚWIĘCONY PRAWU PUBLICZNEMU ORAZ ZAGADNIENIOM ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ.

Warszawa wrzesień—listopad 1949 r.

TREŚĆ:

ADAM WENDEL

KONSTYTUCJA ZWYCIĘSKIEGO SOCJALIZMU

Podstawą każdej konstytucji jest społeczno-ekonomiczna struktura, która wyraża rzeczywisty układ sił klasowych oraz te polityczne i prawne poglądy, które stojąca u władzy klasa uważa za konieczne utrwalić w swej zasadniczej ustawie, jaką jest konstytucja.

Wszelki ustrój państwowy występuje więc jako odbicie stosunków ekonomiczno-społecznych.

Zarówno treść, jak i forma konstytucji wyraża stosunek sił klasowych w państwie.

Lenin w ten sposób charakteryzował konstytucję:

„Istota konstytucji polega na tym, że zasadnicze ustawy państwa w ogóle i ustawy, dotyczące prawa wyborczego do przedstawicielskich organów, ich kompetencyj i inn., wyrażają rzeczywisty układ sił w walce klasowej".

Państwo jest we wszelkich ustrojach i pod wszelkimi szerokościami geograficznymi instrumentem politycznego panowania klasy panującej ekonomicznie w danym społeczeństwie.

Konstytucje burżuazyjne ukrywają w sposób staranny swoją klasową treść, która polega na utrzymywaniu przy pomocy siły w posłuszeństwie olbrzymich mas ciemiężonej przez kapitał ludności pracującej.

Stąd też wypływa fikcyjny czy pozorny w dużej mierze charakter burżuazyjno - demokratyczny konstytucyj, które formalnymi zasadami demokracji osłaniają własność prywatną, rażące kontrasty społeczne, wyzysk pracy najemnej, a przede wszystkim klasowe panowanie burżuazji

Klasy panujące w państwach burżuazyjnych wykorzystują konstytucje nie tylko dla bezpośredniego umocnienia swego klasowego panowania, ale i dla zamaskowania go pozorami „demokracji".

Wręcz przeciwnie konstytucja radziecka, konstytucja społeczeństwa i państwa socjalistycznego, w sposób otwarty odsłania swą treść klasową, polegającą na likwidacji systemu kapitalistycznego, likwidacji wyzysku człowieka przez człowieka, na stworzeniu nowego społeczeństwa.

Dla zrozumienia konstytucji radzieckiej należy sobie uprzytomnić, jakie zadania, jakie funkcje ma do wypełnienia państwo socjalistyczne, jak funkcje te ulegają zmianom.

Stalinowska nauka o różnych funkcjach państwa socjalistycznego wskazuje na kierunek działalności państwa radzieckego w jego rozwoju.

Treść państwa i jego zadania zmieniają się w zależności od rozwoju kraju, a także w zależności od zmian zachodzących w sytuacji zewnętrznej państw. W socjalistycznym państwie zachodziły te zmiany w wyniku przezwyciężania wrogich sił, w wyniku nieustannego i szybkiego wzrostu potencjału gospodarczego kraju, wzrostu mocy i potęgi państwa radzieckiego, zarówno wewnątrz kraju, jak i w stosunkach zewnętrznych, w zestawieniu z wrogim, kapitalistycznym otoczeniem.

Skoro ulegała zmianie rzeczywistość, struktura gospodarczo-społeczna Związku Radzieckiego, musiała ulec zmianie i jego konstytucja.

Na XVIII Zjeździe WKP (b) odbytym w marcu 1939 r. w swym sprawozdawczym referacie o działalności KC WKP (b) Stalin stwierdził, iż w okresie od Rewolucji Październikowej państwo radzieckie przeszło dwie fazy. Fazy te rozróżnia się na podstawie oceny struktury klasowej radzieckiego społeczeństwa, na podstawie zasadniczych zadań z tej oceny płynących[1]).

Pierwsza faza — to okres od Rewolucji Październikowej do likwidacji klas wyzyskiwaczy. Główne ówczesne zadanie młodego państwa radzieckiego polegało na złamaniu oporu obalonych klas, na obronie kraju przed najazdem wrogiej interwencji, na odbudowie gospodarczej kraju w dziedzinie przemysłu i rolnictwa. W konsekwencji zadania te zmierzały do stworzenia warunków dla likwidacji żywiołów kapitalistycznych.

W związku z tym państwo radzieckie wypełniało w tym okresie dwie podstawowe funkcje: 1) zgniecenie wrogich klas wewnątrz kraju i 2) obronę kraju przed najazdem z zewnątrz.

Te dwa zadania zewnętrznie przypominały zadania państw poprzednich formacyj historycznych, w szczególności zadania państwa kapitalistycznego ,z tą oczywiście fundamentalną różnicą, iż państwo socjalistyczne jest narzędziem przymusu stosowanego przez olbrzymią większość narodu, przez masy pracujące w stosunku do wąskiej grupy wyzyskiwaczy i że nowe państwo stoi na straży zdobyczy socjalizmu zagrożonego z zewnątrz, podczas gdy wszystkie poprzednie państwa dławiły wyzyskiwaną większość w imię interesów wyzyskującej mniejszości, a także i na zewnątrz strzegły bogactw i przywileju wyzyskiwaczy.

Do wymienionych funkcyj państwa socjalistycznego dodać należy i trzecią: pracę gospodarczo-administracyjną i kulturalno-wychowawczą organów nowego państwa, mającą na celu rozwój nowego, socjalistycznego życia oraz przekształcenie psychiki ludzkiej, wychowanie ludzi w duchu socjalizmu.

---

1) Stalin: „Zagadnienia Leninizmu“, str. 554 i nast.

Choć państwo radzieckie w tej fazie realizowało pracę podwyższenia kulturalnego poziomu mas, to jednak wszystkie siły państwa kierowane były ku walce z wrogami wewnętrznymi i zewnętrznymi, stąd też gospodarczo-organizacyjna i kulturalno-wychowawcza działalność nie należy do podstawowych funkcyj państwa na tym etapie rozwoju.

Druga faza — to okres od likwidacji kapitalistycznych żywiołów do zupełnego zwycięstwa socjalistycznego systemu gospodarki i uchwalenia nowej konstytucji z dnia 5. XII. 1936 r.

Główne funkcje państwa do jego zadań na tym nowym etapie są następujące: 1) ochrona socjalistycznej własności przed złodziejami grosza publicznego, 2) obrona kraju przed najazdem z zewnątrz, 3) gospodarczo-organizacyjna i kulturalno-wychowawcza praca.

Jak z powyższego widać funkcje socjalistycznego państwa uległy gruntownym zmianom. Odpadła czy obumarła funkcja zgniecenia wrogich klas wewnątrz kraju, gdyż wszelki wyzysk został zniesiony i nie ma warstw, któreby należało uciskać.

Na miejsce obumarłej funkcji zgniecenia wrogich klas pojawiła się funkcja ochrony socjalistycznej własności, która wedle słów art. 131 konstytucji Stalinowskiej jest „świętą i nietykalną podstawą ustroju radzieckiego".

Nie znaczy to oczywiście, iż państwo radzieckie w pierwszej fazie nie ochraniało socjalistycznej własności. Znaczy to, iż w tym okresie działalność, zmierzająca do ochrony dobra państwowego nie stanowiła samdzielnej funkcji, a mieściła się w funkcjach zgniecenia obalonych klas. Ataki tych klas stanowiły w owym czasie główne niebezpieczeństwo dla socjalistycznej własności.

W drugiej fazie rozwoju państwa radzieckiego ochrona socjalistycznej własności została podniesiona do godności samodzielnej funkcji.

Druga funkcja obrony kraju przed najazdem z zewnątrz utrzymała się w drugiej fazie całkowicie. Dla wykonywania tej funkcji istnieją siły zbrojne, organy karne i wywiad.

Trzecia funkcja gospodarczo-organizacyjna i kulturalno-wychowawcza rozrosła się niepomiernie w drugiej fazie i została awansowana do roli głównego zadania państwa na nowym etapie.

Ta działalność zmierza do stworzenia gwarancji dla wzrostu wydajności, dla wzrostu dobrobytu materialnego, dla ogólnego podniesienia poziomu kulturalnego, co jest niezbędne dla zbudowania komunizmu.

Ta ostatnia funkcja jest specyficznie dla państwa socjalistycznego i uznać ją należy za obcą państwu kapitalistycznemu. Funkcja ta zakrojona na szczególnie szeroką skalę w państwie socjalistycznym stanowi iż państwo socjalistyczne jest jakościowo nowym, wyższym typem państwa.

Zmiana funkcyj państwa socjalistycznego na różnych etapach jego rozwoju znalazła wyraz w 2 kolejnych konstytucjach państwa radzieckiego, poprzedzających konstytucję Stalinowską, charakteryzujących

funkcje państwa w pierwszej fazie, a konstytucję Stalinowską, która jest wyrazem funkcyj państwa radzieckiego w drugiej fazie.

Pierwszą . porewolucyjną konstytucją była konstytucja Rosyjskiej Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Rad z 10 lipca 1918 r., która była wyrazem rewolucyjnego zwycięstwa mas pracujących pod kierownictwem klasy robotniczej i partii bolszewickiej.

Konstytucja ta określiła rolę Rad Robotniczych, Żołnierskich i Chłopskich jako organów obdarzonych pełnią władzy, nadała prawną szatę unarodowieniu środków produkcji, przemysłu, banków, ziemi, stanowiąc, iż są one własnością państwa proletariackiego.

Przejęcie władzy politycznej w ręce ludu pracującego, ustanowienie dyktatury proletariatu, rewolucyjne przeobrażenia społeczne stały się przesłanką zabezpieczenia praw i wolności obywatelskich.

Konstytucja z 1918 r. sformułowała zasady przyjaźni narodów Rosji wyzwolonych spod jarzma imperializmu, zgodnie z zasadami leninowsko-stalinowskiej polityki w dziedzinie narodowościowej.

Równocześnie z powyższymi zasadami konstytucja z 1918 r. zmuszona była w okresie szczególnie ostrej walki klasowej stworzyć szereg przemijających ograniczeń związanych ,z przejściowym okresem od kapitalizmu do socjalizmu, jak pozbawienie prawa wyborczego w odniesieniu do wyzyskiwaczy, pewne różnice w normach przedstawicielstwa na korzyść klasy robotniczej, jawne wybory.

W zasadzie już konstytucja z 1918 r. była pierwszą konstytucją socjalistycznej demokracji.

W ślad za tą konstytucją i inne republiki uchwalały swoje konstytucje.

W toku wojny domowej prowadzonej przez młode rewolucyjne siły przeciw kontrrewolucji wewnątrz kraju, a także przeciw obcej kapitalistycznej interwencji umacniała się przyjaźń narodów różnych republik radzieckich ,które postawiły na I Wszechzwiązkowym Zjeździe Rad w grudniu 1922 r. sprawę stworzenia związkowego państwa tj. połączenia bratnich narodów dla umocnienia obrony wspólnej socjalistycznej ojczyzny przed silami kapitalizmu, stworzenia bardziej sprzyjających warunków dla budowy socjalizmu.

Na zjeździe tym przyjęto deklarację o utworzeniu dobrowolnego zjednoczenia równoprawnych republik — Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, będących istotnie źródłem rosnącej mocy państwa radzieckiego, twórczych jego wysiłków we wszelkich dziedzinach życia publicznego.

W wyniku nowopowstałej sytuacji w styczniu 1924 r. była uchwalona już związkowa konstytucja, która określiła ustrój związkowych organów nowej formacji państwowej i zapewniła każdej związkowej republice ochronę jej suwerennych praw.

W okresie obowiązywania tej konstytucji lud pracujący Związku Radzieckiego dokonał wielkiego dzieła — zakończył odbudowę gospodar-

czą, osiągnął znaczne podwyższenie kulturalnego poziomu mas, dokonał społecznej przebudowy t. zn. zapewnił zwycięstwo socjalizmu.

W lutym 1935 r. na VII Zjeździe Rad wyłoniła się sprawa zmiany konstytucji, co wiązało się z gruntownymi zmianami w ekonomice kraju, a co zatem idzie w jego polityce, stosunkach społecznych i układzie sił klasowych..

W Związku Radzieckim powstał nowy socjalistyczny przemysł, który zadecydował o całkowitym zwycięstwie socjalizmu nad kapitalizmem.

Sowchozy i kołchozy zmieniły całkowicie oblicze własnościowych stosunków na wsi, w wyniku czego wyparte zostało ze swych pozycyj kułactwo.

W ten sposób w całym gospodarstwie narodowym utrwaliła się własność socjalistyczna na środki produkcji.

Powołana na VII Zjeździe Rad Specjalna Komisja Konstytucyjna pod przewodnictwem Stalina opracowała projekt nowej konstytucji, który poddany został pod dyskusję najszerszych mas pracujących w ciągu 5 i pół miesiąca.

Na VIII Zjeździe Rad w dniu 5 grudnia 1936 r. została uchwalona konstytucja Stalinowska, będąca konstytucją zwycięskiego socjalizmu. Naród Radziecki nazwał ją konstytucją Stalinowską nie tylko dlatego, że zwycięstwa i osiągnięcia utrwalone w niej są związane z wielką stalinowską epoką, ale i z uwagi na to ,że twórcą jej jest Józef Stalin.

I. Charakterystyczne cechy konstytucji Stalinowskiej.

Stalin w referacie o projekcie konstytucji, wygłoszonym na nadzwyczajnym VIII Wszechzwiązkowym Zjeździe Rad w dniu 25 listopada 1936 r. dał niezwykle interesującą jej ocenę, zajmującą podstawowe miejsce w teorii socjalistycznego państwa.

W referacie powyższym Stalin wskazuje na następujące właściwości konstytucji:

Pierwsza właściwość polega na tym, że konstytucja radziecka jest rejestracją i ustawodawczym utrwaleniem tego, co faktycznie zostało już osiągnięte i wywalczone. Stanowi bilans przebytej drogi, bilans już osiągniętych zdobyczy.

Druga właściwość polega na tym, że podstawę konstytucji stanowią zasady socjalizmu, jego podstawowe podwaliny już wywalczone i urzeczywistnione. Konstytucja utrwala ustawodawczo takie podstawy socjalizmu, jak socjalistyczną własność ziemi, fabryk, zakładów przemysłowych i innych środków produkcji, likwidację wyzysku, bezrobocia i nędzy.

Trzecia właściwość polega na tym, że wychodzi ona z założenia braku w ZSRR antagonistycznych klas, że społeczeństwo składa się z zaprzyjaźnionych klas robotników i chłopów, że u władzy stoją te klasy pracujące, że państwowe kierowanie społeczeństwem (dyktatura) należy do klasy robotniczej jako do przodującej klasy.

Czwarta właściwość polega na tym, że utrwala ona pełne równouprawnienie wszystkich narodów we wszystkich sferach gospodarczego, społecznego, państwowego i kulturalnego życia społeczeństwa.

Piąta właściwość polega na tym, iż konstytucja jest przeniknięta konsekwentnym socjalistycznym demokratyzmem, zapewniającym wszystkim obywatelom swobody i wolności demokratyczne. Nie stan majątkowy, nie pochodzenie narodowe, nie płeć, nie stanowisko służbowe, lecz osobiste zdolności i praca każdego obywatela określają jego położenie w społeczeństwie .

Szósta właściwość konstytucji polega na tym, że nie ogranicza się ona do zapisywania formalnych praw obywateli, jak to czynią konstytucje burżuazyjne. Konstytucja radziecka przenosi punkt ciężkości na sprawę gwarancji praw obywatelskich, na sprawę środków urzeczywistnieina tych praw.

II. Ustrój społeczny.

Konstytucję radziecką otwiera rozdział I p. t. „Ustrój społeczny"

Dla wskazania zasadniczych różnic pomiędzy konstytucją radziecką a konstytucjami burżuazyjnymi należy stwierdzić, iż, jeśli konstytucja Stalinowska w sposób naukowy charakteryzuje ustrój społeczny socjalistyczny, to w szeregu konstytucyj, definiujących ustrój demokracji parlamentarnej, choć wiele mówi się o zasadzie ludowładztwa, czy o narodzie jako źródle władzy, brak jakichkolwiek w ogóle stwierdzeń na tematy tak istotne, jak ustrój społeczno-gospodarczy.

Jeśli weźmiemy polską konstytucję z 17 marca 1921, to na 126 artykułów jeden tylko art. 99 ubocznie wspomina o tych sprawach społeczno-gospodarczych, które stanowią o obliczu państwa.

Zasada prywatnej własności jako podstawa ustroju społecznego jest włączona jako „niewzruszalne prawo jednostki" do katalogu tych demokratycznych praw i wolności, które masy pracujące wywojowały sobie w ciągu wieloletniej walki.

Przy rozważaniu konstytucji państw demokracji parlamentarnej jest rzeczą wprost zadziwiającą, jak dalece uchylają się one od odpowiedzi odnośnie ustroju społecznego.

Wystarczy przestudiować pracę wydaną w 1925 r. „Nowe konstytucje", przełożone pod kierunkiem prof. Juliana Makowskiego, by ustalić generalną tezę, iż konstytucje demokracji parlamentarnych wogóle nie zajmują się ustrojem społecznym. Pomijają wstydliwie ten temat: Konstytucja W. M. Gdańska, Konstytucja Finlandii z 17. VII. 1919. Konstytucja Estonii z 15. VI. 1920, Konstytucja Łotwy z 15. II. 1922, Konstytucja Litwy z 1. VIII. 1922, Konstytucja Jugosławii z 28. VI 1921, Konstytucja Czechosłowacji z 29. II. 1920, Konstytucja Rzeszy Niemieckiej (Weimarska) z 11. VIII. 1919 ,Konstytucja Austrii z 1. X. 1920. Na przestrzeni se-

tek artykułów zawartych w tych konstytucjach trudno by doliczyć się choćby 10 artykułów, poruszających ustrój społeczno-gospodarczy.

W cytowanych przykładach sprawa jest tym bardziej charakterystyczna, że wszystkie te konstytucje były i nie mogły nie być pod wpływem okoliczności walenia się tronów w szeregu mocarstw oraz przemian, zachodzących w świecie w wyniku Rewolucji Październikowej.

W konstytucji radzieckiej sprawa ustroju społecznego zajmuje należne jej czołowe miejsce.

Podstawą ekonomiczną ZSRR stanowią zgodnie z art. 4 konstytucji: socjalistyczny system gospodarczy oraz socjalistyczna własność narzędzi i środków produkcji, które utrwaliły się w wyniku likwidacji kapitalistycznego systemu gospodarczego, zniesienia prywatnej własności narzędzi i środków produkcji oraz zniesienia wyzysku człowieka przez człowieka.

Konstytucja radziecka formułuje następujące główne cechy charakterystyczne socjalistycznego systemu gospodarczego:

1) gospodarcze wyzwolenie ludności pracującej miast i wsi od wszelkiego wyzysku,

2) przynależność wszystkich środków i narzędzi produkcji do państwa albo do organizacji spółdzielczo-kołchozowych

3) zasada planowania, wyrażająca się w tym, iż całe życie gospodarcze jest kierowane przez państwowy ogólno-narodowy plan,

4) zrealizowanie zasad socjalizmu: „kto nie pracuje, ten nie je" i „od każdego według jego zdolności, każdemu — według jego pracy".

Bliższego omówienia wymagają dwie sprawy: własność socjalistyczna i planowanie.

Dwie formy socjalistycznej własności.

Konstytucja radziecka uznaje dwie formy własności socjalistycznej: własność państwową i własność spółdzielczo-kołchozową.

Własność państwową stanowią: ziemia, jej wnętrza, wody, lasy, fabryki, huty, kopalnie węgla i rudy, transport kolejowy, wodny i powietrzny, banki, środki łączności, wielkie przedsiębiorstwa rolne, zorganizowane przez państwo (sowchozy, stacje maszynowo-traktorowe), jak również przedsiębiorstwa komunalne oraz podstawowy zasób domów mieszkalnych w miastach i osadach przemysłowych.

Własność państwowa jest własnością całego narodu, który w osobie socjalistycznego państwa rozporządza tą własnością w najszerszym zakresie.

Ogólnonarodowy charakter własności państwowej oznacza, że podmiotem prawnym tej własności jest państwo radzieckie jako reprezentant interesów narodu w całości.

Poszczególne organy władzy państwowej, jak np. administracyjne, gospodarcze i przedsiębiorstwa wypełniają różne funkcje w dziedzinie

zarządzenia państwową własnością, ale w żadnym wypadku nie są właścicielami tych obiektów.

Własność spółdzielczo-kołchozowa jest własnością poszczególnych kołchozów, bądź zrzeszeń spółdzielczych.

Skoro ziemia, jak wyżej była o tym mowa, jest państwową własnością, to oczywiście ziemia, należąca do kołchozów, nie traci charakteru państwowej własności; ziemia zajmowana przez kołchozy jest im oddana do użytkowania bezpłatnego i bezterminowego, to jest na wieczne czasy.

I państwowa, i spółdzielczo-kołchozowa własność mają tę wspólną cechę, iż obie są formami socjalistycznej własności.

Socjalistyczna natura własności spółdzielczo-kołchozowej polega na tym, że i ten rodzaj własności wyklucza wyzysk człowieka przez człowieka, że i ta gospodarka oparta jest na planie.

Poza tymi podobieństwami między obu rodzajami własnści istnieją i różnice. Jeśli produkcja fabryk, sowchozów i innych przedsiębiorstw państwowyh należy do państwa, t. j. całego narodu, i zarządza tą produkcją państwo, to produkcja wykonana przez kołchoz stanowi własność danego kołchozu. Kołchoz, wypełniający swe obowiązki wobec państwa, sam rozstrzyga w oparciu o statut i postanowienie ogólnego zebrania o podziale dochodów kołchozu.

Prywatna własność.

Siły wsteczne szerzą w Polsce fałszywy pogląd, jakoby posiadanie drobnego gospodarstwa było w ZSRR zakazane. W rzeczywistości obok socjalistycznego systemu gospodarczego, będącego panującą formą gospodarczą w ZSRR ,dozwolone jest przez prawo drobne prywatne gospodarstwo indywidualne gospodarzy i chałupników, oparte na pracy osobistej i wyłączające wyzysk cudzej pracy.

Oczywista rzecz, iż wobec zdecydowanej przewagi własności socjalistycznej, wskazującej na wyższość tej formy nad prywatnym władaniem, sektor prywatny w ekonomice kraju nie odgrywa poważniejszej roli.

Wokół osobistej własności w socjalistycznym społeczeństwie w świecie kapitalistycznym szerzy się świadomie kłamliwe twierdzenia, jakoby w Związku Radzieckim „nie było prywatnej własności".

W rzeczywistości likwidacja prywatnej własności w odniesieniu do narzędzi środków produkcji, ustanowienie socjalistycznej własności narzędzi i środków produkcji ustanowiły mocny fundament dla stałego wzrostu materialnego dobrobytu ludności pracującej, dla wzrostu osobistej własności poszczególnych obywateli, własności, która jest rezultatem ich pracy.

W odróżnieniu od prywatnej własności narzędzi i środków produkcji, opartych na wyzysku ludzkiej pracy, osobista własność obywateli opiera się na własnej pracy, wykluczającej wyzysk człowieka przez człowieka.

Konstytucja radziecka wyraźnie oddaje pod ochronę ustaw państwowych prawo osobistej własności obywateli do pochodzących z ich pracy dochodów i oszczędności, do domu mieszkalnego i pomocniczego gospodarstwa domowego, do przedmiotów gospodarstwa i użytku domowego, do przedmiotów ich osobistego spożycia i wygody, jak również prawo dziedziczenia osobistej własności obywateli.

Niezależnie od tego każda zagroda kołchoźnicza, prócz podstawowego dochodu ze społecznego gospodarstwa kołchozu, posiada w osobistym użytkowaniu niewielką przyzagrodową działkę ziemi oraz na własność osobistą gospodarstwo pomocnicze na przyzagrodowej działce, dom mieszkalny, bydło, ptactwo domowe i drobny inwentarz rolniczy.

Gospodarka planowa.

Gospodarka socjalistyczna jest gospodarką planową. W fakcie tym tkwi jedna z głównych i podstawowych odrębności ustroju socjalistycznego. Konstytucja stwierdza w art. 11, że plan państwowy gospodarstwa narodowego nadaje treść i kierunek życiu gospodarczemu ZSRR celem pomnożenia bogactwa społecznego, nieustannego podnoszenia materialnego i kulturalnego poziomu mas pracujących, umocnienia niezależności ZSRR i spotęgowania jego mocy obronnej.

Historia planowania gospodarstwa narodowego zaczyna się w pierwszych latach władzy radzieckiej, chciaż początkowo było to tylko planowanie cząstkowe.

W następstwie plany gospodarcze ,t. zw. „pięciolatki" ogarniały całokształt życia gospodarczego. Na podstawie pięcioletnich planów gospodarczych są sporządzane plany roczne i kwartalne. Plany w Związku Radzieckim są doniosłymi aktami o państwowym znaczeniu. Ustawy o planach gospodarczych mobilizują masy narodu do wypełnienia ogólnopaństwowych zadań drogą podnoszenia wydajności pracy. Za przeciwdziałanie w wypełnianiu planów, a także za bezczynność osób odpowiedzialnych za wykonanie planu jest ustanowiona odpowiedzialność karna lub administracyjna. Wzrost potęgi Związku Radzieckiego i dobrobytu mas pracujących są w dużej mierze rezultatem gospodarki planowej.

Układ sił klasowych.

Likwidacja klas posiadających w Związku Radzieckim nie oznacza, że społeczeństwo to jest społeczeństwem bezklasowym.

W społeczeństwie radzieckim istnieje klasa robotnicza, która wraz z całym narodem jest w posiadaniu narzędzi, środków produkcji, klasa wyzwolona spod jarzma wyzysku, nowa klasa, której nie znają dotychczasowe dzieje ludzkości na przestrzeni całego rozwoju społecznego. Klasa robotnicza przestała w ten sposób być proletariatem w dawnym znaczeniu tego wyrazu. Podobnie i chłopstwo jest nową klasą społeczną,

wyzwoloną od wyzysku, opartą na zespołowej pracy, posługującą się w pracy przodującą techniką.

Inteligencja nie jest klasą, a warstwą społeczną, rekrutującą się ze środowiska robotniczego i chłopskiego.

Społeczeństwo radzieckie składa się z 2 bratnich klas, pomiędzy którymi zachowały się jeszcze pewne różnice, które, w miarę rozwoju socjalizmu ku komunizmowi, zacierają się.

Wspólność interesów robotników, chłopów, a także inteligencji stworzyła podstawę do moralno-politycznej jedności społeczeństwa radzieckiego, będącej jedną z czołowych sił rozwoju ZSRR.

Konstytucja Radziecka układ sił klasowych charakteryzuje drogą stwierdzenie, iż Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich jest socjalistycznym państwem robotników i chłopów.

Polityczna podstawa ZSRR

Polityczną podstawą Związku Radzieckiego stanowią Rady Delegatów Ludu Pracującego, które zgodnie z konstytucją „wyrosły i umocniły się w wyniku obalenia władzy obszarników i kapitalistów i zdobycia dyktatury proletariatu". Rady jako organy rewolucyjnej walki zrodziły się i wykształciły w toku wielkich bitew klasowych proletariatu przeciw wyzyskiwaczom na podstawie doświadczeń Komuny Paryskiej 1871 r., rosyjskiej rewolucji w 1905 r., marcowej rewolucji w Rosji 1917 r. Rady te dojrzewały w walce, by w chwili wybuchu Rewolucji Październikowej przekształcić się w aparat nowej proletariackiej państwowości.

Organy te, które są wybierane i kontrolowane przez masy pracujące są instrumentem władzy, narzędziem dyktatury klasy robotniczej jako przodującej siły społecznej. Rolę Rad podkreśla m. in. i to, że sama nazwa „Związek Radziecki" pochodzi od Rad.

Rady Delegatów Ludu Pracującego w rezultacie obalenia władzy obszarników i kapitalistów stały się państwowym aparatem nowego wyższego typu, jako bezpośrednie organizacje samych mas. Stąd ich nawskroś demokratyczny charakter, stąd ich autorytet wśród mas.

Stalin oświadczył, iż „Władza Radziecka jest *nową formą* organizacji państwowej, zasadniczo różną od starej formy burżuazyjno-demokratycznej i parlamentarnej, nowym typem państwa, przystosowanym nie do zadań wyzysku i gnębienia mas pracujących, lecz do zadań całkowitego wyzwolenia ich spod wszelkiego ucisku i wyzysku, do zadań dyktatury proletariatu [2]).

Jaki jest zakres władzy Rad?

Konstytucja daje na to prostą i niebudzącą wątpliwości odpowiedź: „Cała władza w ZSRR należy do ludu pracującego miast i wsi w osobie Rad Delegatów Ludu Pracującego".

---

2) Stalin „Zagadnienie Leninizmu", str. 38.

W ten sposób w radzieckim państwie zrealizowano w pełni podstawowy ideał demokracji — ludowładztwo.

O prawdziwym ludowładztwie w pełnym tego słowa znaczeniu można mówić wówczas, gdy władza państwowa jest zorganizowana tak, iż nosicielem władzy jest sam naród, gdy sam ustrój państwowy gwarantuje narodowi zrealizowanie swej woli w zarządzaniu państwem.

Zasada „ludowładztwa", występująca w demokracji parlamentarnej jest próbą maskowania faktycznej dyktatury sprawowanej przez burżuazję.

Warunki dla zrealizowania rzeczywistego ludowładztwa powstały tylko w państwie radzieckim. Pełne ludowładztwo w Związku Radzieckim mogły zapewnić tylko wprowadzenie socjalistycznej własności i moralno-polityczna jedność narodu radzieckiego.

III. Ustrój państwowy.

Związek Radziecki jest państwem związkowym, utworzonym na podstawie dobrowolnego zjednoczenia równouprawnionych 16 Socjalitycznych Republik Radzieckich: Rosyjskiej, Ukraińskiej, Białoruskiej, Uzbeckiej, Kazachskiej, Gruzińskiej, Azerbajdżańskiej, Litewskiej, Mołdawskiej, Łotewskiej, Kirgiskiej, Tadżyckiej, Ormiańskiej, Turkmenskiej, Estońskiej i Karelo-Fińskiej.

Równouprawnienie obywateli niezależnie od ich narodowości i rasy, równouprawnienie wszystkich narodów, harmonijne współżycie narodów oparte na wzajemnym szacunku oraz przyznanie każdej republice prawa do swobodnego wystąpienia ze związkowego państwa — to wielkie osiągnięcie ZSRR zawarowane w konstytucji.

W skład niektórych republik wchodzą republiki autonomiczne i obwody autonomiczne; poszczególne republiki dzielą się pod względem administracyjnym na obwody, zbliżone do naszych województw.

Związek Radziecki jako państwo związkowe ma władzę najwyższą, określającą wewnętrzną i zagraniczną politykę państwa.

Zagadnienie suwerenności państwowej w odniesieniu do państw związkowych budziło w burżuazyjnej nauce prawa państwowego szeroką dyskusję. Jedni uczeni (jak np. Waitz) skłaniali się do poglądu, iż suwerenność w państwie związkowym jest podzielona pomiędzy organy państwa związkowego a organy państw, wchodzących w skład państwa związkowego.

Inni uczeni, poddając krytyce tę teorię, kwestionowali w ogóle możliwość podziału suwerenności, twierdząc, iż suwerenność niepełna nie jest już suwerennością. W konsekwencji uważali, iż suwerenność zachowują tylko państwa, wchodące w skład państwa związkowego.

W II połowie XIX wieku największą popularnością cieszyła się znów teoria o przekazaniu suwerenności państwu związkowemu, a więc o pozbawieniu suwerenności państw, wchodzących w skład państwa związko-

wego. Zwolennikiem tej teorii był m. in. i Jellinek, który dowodzi, że państwo związkowe jest państwem podzielonym, a jego części składowe są prowincjami autonomicznymi.

Oczywista rzecz, iż w tych poglądach znalazło odbicie skłócenie interesów różnych grup rządzących klas.

W Związku Radzieckim brak jest jakichkolwiek podstaw do podobnych sporów. Natura sama związkowego państwa radzieckiego wskazuje na to, iż jego potęga państwowa może być tylko pomocą w dziele obrony narodowych interesów poszczególnych republik.

Suwerenność Związku Radzieckiego, czyli najwyższa władza tego państwa, jest suwerennością całego narodu radzieckiego, a nie jednego z narodów zamieszkałych w tym wielkim wielonarodowym kraju.

W związkowym państwie radzieckim nie ma i nie może być sprzeczności interesów między poszczególnymi republikami, lub też między jedną z republik a państwem związkowym, co wynika z całkowitej solidarności ludu pracującego wszystkich narodów.

Dla urzeczywistnienia tej szeroko pojętej suwerenności państwowej państwo związkowe w osobie naczelnych organów władzy państwowej oraz organów zarządu państwowego ma szeroki zakres kompetencji.

Prawo ustanawiania kompetencji Związku Radzieckiego należy do kompetencji państwa związkowego. Jest to tak zwana „kompetencja kompetencyj". W oparciu dopiero o te przepisy konstytucje republik związkowych określają swoje kompetencje.

Sprawy, należące do kompetencji Związku w osobie jego naczelnych organów władzy państwowej oraz organów zarządu państwowego, określone w art. 14 konstytucji można podzielić na pięć grup:

I. Sprawy, wynikające z suwerenności radzieckiego państwa związkowego. Wchodzą tu w grę: przyjmowanie do ZSRR nowych republik, kontrola nad przestrzeganiem konstytucji ZSRR i zapewnienie zgodności konstytucyj republik związkowych z konstytucją ZSRR.

II. Sprawy wzajemnych stosunków politycznych i gospodarczych z obcymi państwami. Wchodzą tu w grę: reprezentowanie ZSRR w stosunkach międzynarodowych, zawieranie, ratyfikowanie i wypowiadanie umów z innymi państwami, ustalanie ogólnych zasad w stosunkach wzajemnych republik związkowych z państwami obcymi; sprawy wojny i pokoju; organizacja obrony ZSRR, kierowanie siłami zbrojnymi, ustalanie zasad wytycznych w organizowaniu wojskowych formacyj republik związkowych; handel zagraniczny na podstawie monopolu państwowego; ochrona bezpieczeństwa państwowego.

III. Sprawy socjalistycznego gospodarstwa i finansów. Wchodzą tu w grę ustalanie planów gospodarstwa narodowego ZSRR, zatwierdzanie ogólnego budżetu państwowego ZSRR i sprawozdania o jego wykonaniu, ustanawianie podatków i dochodów, wypływających na rzecz budżetów: związkowego, republikańskich, miejscowych; zarządzanie bankami, insty-

tucjami i przedsiębiorstwami przemysłowymi i rolnymi, jak również przedsiębiorstwami handlowymi o znaczeniu ogólnozwiązkowym; zarządzanie transportem i łącznością; organizacja ubezpieczenia państwowego; zaciąganie i udzielanie pożyczek; ustanawianie podstawowych zasad użytkowania ziemi, jak również użytkowania jej wnętrza, lasów i wód; organizacja jednolitego systemu ewidencji gospodarstwa narodowego.

IV. Sprawy oświaty, zdrowia i pracy. Wchodzą tu w grę: ustanawiania podstawowych zasad w dziedzinie oświaty i zdrowia, ustanawianie zasad ustawodawstwa pracy oraz zasad ustawodawstwa małżeńskiego i familijnego.

V. Sprawy związane z podniesieniem organizacyjnej mocy państwa radzieckiego i jednolitości prawa radzieckiego. Wchodzą tu w grę: zatwierdzanie zmian granic między republikami związkowymi; zatwierdzanie tworzenia nowych krajów i obwodów, jak również nowych republik autonomicznych i obwodów autonomicznych w republikach związkowych; ustawodawstwo w dziedzinie sądownictwa i postępowania sądowego; kodeks karny i cywilny; ustawodawstwo w dziedzinie obywatelstwa związkowego; ustawodawstwo w dziedzinie praw cudzoziemców.

Każda republika związkowa ma swą suwerenność, która jest ograniczona zakresem kompetencji, przysługujących państwu związkowemu, a wyliczonych wyżej. Poza tym zakresem każda republika związkowa wykonuje swą władzę państwową samodzielnie.

To ograniczenie suwerenności republiki związkowej na rzecz suwerenności Związku Radzieckiego ma charakter dobrowolny i wynika z chęci wzmocnienia siły i niezawisłości radzieckiego państwa związkowego.

Każda republika związkowa ma własną konstytucję, która uwzględnia właściwości republik i jest zgodna z konstytucją ZSRR.

Republika związkowa ma prawo nawiązywać bezpośrednio stosunki z państwami obcymi, zawierać z nimi porozumienia oraz dokonywać wymiany przedstawicieli dyplomatycznych i konsularnych; posiada ona także własne republikańskie formacje wojskowe.

Sprawa obywatelstwa została rozstrzygnięta przez konstytucję w ten sposób, iż dla obywateli ZSRR ustanowiono jedno ogólne obywatelstwo związkowe, przy czym każdy obywatel republiki związkowej jest obywatelem ZSRR.

Takie pojmowanie obywatelstwa oznacza nie tylko prawną więź obywatela z państwem, co występuje również i w państwach burżuazyjnych, ale i przynależność każdego obywatela do społeczeństwa, związanego wspólnością społecznych ideałów.

IV. Naczelne organa władzy państwowej ZSRR.

Cechą charakterystyczną organów władzy państwowej na wszystkich szczeblach jest zasada stałego i decydującego udziału mas pracujących w rządzeniu państwem i w rozstrzyganiu spraw państwowych.

Cały system władz jest tak zbudowany, by władza państwowa wyrażała wolę ludu pracującego, by była ludowi pracującemu bliska, by służyła jego interesom.

Rada Najwyższa ZSRR

Rada Najwyższa ZSRR jest naczelnym organem władzy państwowej wybieranym bezpośrednio przez cały naród na przeciąg lat czterech.

Ten najwyższy organ przedstawicielski wybrany przez cały naród rozporządza pełnią władzy państwowej.

Rada Najwyższa ZSRR jest wyrazicielem woli całego narodu, jedynym organem, sprawującym władzę ustawodawczą, t. zn. prawo uchwalania ustaw o mocy obowiązującej dla całego Związku Radzieckiego.

Tylko Rada Najwyższa może zmienić lub uzupełnić konstytucję przyjmować w skład Związku Radzieckiego nowe republiki, zatwierdzać granice związkowych republik lub zmianę tych granic.

Rada Najwyższa rozstrzyga o podstawowych zagadnieniach polityki wewnętrznej i zagranicznej, jest nosicielem władzy najwyższej czyli suwerenności całego radzieckiego narodu.

Rada Najwyższa jest więc nie tylko organem ustawodawczym, ale wykonuje ten zakres działalności związkowego państwa określony w rozdz. III p. t. „Ustrój państwowy", który nie należy do kompetencji innych organów ZSRR, podporządkowanych Radzie Najwyższej ZSRR: Prezydium Rady Najwyższej ZSRR, Rady Ministrów ZSRR i poszczególnych Ministerstw ZSRR.

Rada Najwyższa sprawuje kontrolę nad wszystkimi naczelnymi organami Związku Radzieckiego.

Rada Najwyższa ZSRR składa się z dwóch izb: Rady Związku i Rady Narodowości. Dwuizbowa struktura Rady Najwyższej wiąże się ze związkowym charakterem tego wielonarodowego państwa.

Radę Związku wybierają obywatele ZSRR według okręgów wyborczych w stosunku — jeden delegat na 300 tysięcy ludności.

Rada Związku reprezentuje interesy całego narodu radzieckiego.

Radę Narodowości wybierają obywatele ZSRR według republik związkowych i autonomicznych, obwodów autonomicznych oraz okręgów narodowych w następującym stosunku: po 25 delegatów od każdej republiki związkowej, po 11 delegatów od każdej republiki autonomicznej, po 5 delegatów od każdego obwodu autonomicznego i po 1 delegacie od każdego okręgu narodowego.

Rada Narodowości reprezentuje specyficzne interesy poszczególnych narodowości.

Obie izby są całkowicie równoprawne, obu izbom w równej też mierze przysługuje inicjatywa ustawodawcza.

Ustawa jest uważana za zatwierdzoną, jeśli została uchwalona przez obie izby Rady Najwyższej ZSRR zwykłą większością głosów każdej z tych izb.

Izby obradują, albo odrębnie, albo na wspólnych posiedzeniach.

Zwyczajne sesje zwołuje Prezydium Rady Najwyższej ZSRR dwa razy do roku; nadzwyczajne sesje zwołuje Prezydium Rady Najwyższej ZSRR wedle swego uznania lub na żądanie jednej z republik związkowych.

Sesje obu izb rozpoczynają się i kończą równocześnie.

Delegat do Rady Najwyższej ZSRR jest najściślej związany z masami pracującymi, ze swymi wyborcami. Wybrany do Rady Najwyższej pełni on nadal swe prace robotnika, chłopa, czy inteligenta pracującego.

Każdy delegat pracuje i działa pod kontrolą wyborców i może być w każdej chwili przez wyborców odwołany, jeśli swą działalnością nadużyje ich zaufanie.

Prezydium Rady Najwyższej ZSRR

Prezydium Rady Najwyższej ZSRR jest wybierane na wspólnym posiedzeniu Rady Związku i Rady Narodowości z pośród delegatów do Rady Najwyższej. W skład Prezydium Rady Najwyższej ZSRR wchodzą: Przewodniczący Prezydium Rady Najwyższej ZSRR, szesnastu zastępców Przewodniczącego (zgodnie z ilością 16 republik związkowych), Sekretarz Prezydium i 15 członków.

Jest ono podporządkowane w całej swej działalności Radzie Najwyższej ZSRR.

Prezydium to ma szereg doniosłych kompetencji zarówno w czasie trwania sesji Rady Najwyższej, jak przede wszystkim w okresie między sesjami.

Prezydium Rady Najwyższej ZSRR zwołuje sesje Rady Najwyższej, wydaje dekrety, interpretuje obowiązujące ustawy, zasięga opinii całego ludu (przeprowadza referendum). W okresie między sesjami Rady Najwyższej — zwalnia ze stanowiska i mianuje poszczególnych ministrów ZSRR na wniosek Przewodniczącego Rady Ministrów, wnosząc to następnie na zatwierdzenie Rady Najwyższej.

Szczególnie ważne zadania pełni Prezydium Rady Najwyższej w dziedzinie obrony i stosunków z obcymi państwami: mianuje i odwołuje naczelne dowództwo Sił Zbrojnych; w okresie między sesjami — ogłasza stan wojny w razie napaści zbrojnej na ZSRR, albo w razie konieczności wykonania zobowiązań, wynikających z umów międzynarodowych co do wzajemnej obrony przed agresją; ponadto ogłasza mobilizację ogólną i częściową.

Prezydium Rady Najwyższej ZSRR ratyfikuje i wypowiada umowy międzynarodowe, mianuje i odwołuje pełnomocnych przedstawicieli ZSRR w państwach obcych, a także przyjmuje listy uwierzytelniające przedstawicieli dyplomatycznych państw obcych.

W ten sposób Prezydium Rady Najwyższej ZSRR jest opartym na demokratycznych zasadach kolegialnych prezydentem Związku Radzieckiego.

V. Organa zarządu państwowego ZSRR.

Naczelnym organem wykonawczym i zarządzającym władzy państwowej ZSRR jest Rada Ministrów ZSRR.

Radę Ministrów powołuje Rada Najwyższa na wspólnym posiedzeniu obu izb. Rada Minstrów składa się z Przewodniczącego RM, zastępcy Przewodn. RM, Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowej, Ministrów, Przewodn. Komitetu do Spraw Sztuki.

Rada Ministrów jest odpowiedzialna przed Radą Najwyższą i zdaje sprawę ze swej działalności; w okresie zaś między sesjami Rady Najwyższej odpowiedzialna jest przed Prezydium Rady Najwyższej.

Zadaniem Rady Ministrów jest urzeczywistnienie w codziennym życiu wewnętrznej i zewnętrznej polityki państwa; w tym celu Rada Ministrów wydaje postanowienia i rozporządzenia na podstawie ustaw obowiązujących.

Rada Ministrów jednoczy pracę ogólnozwiązkowych i związkowo-republikańskich Ministerstw ZSRR i innych podległych instytucji, nadaje kierunek ich pracy, przedsiębierze środki dla zrealizowania planu gospodarstwa narodowego i budżetu państwowego; określa coroczne kontyngenty obywateli, którzy podlegają powołaniu do czynnej służby wojskowej.

Konstytucja nakłada na Radę Ministrów sprawę zabezpieczenia porządku publicznego, obrony interesów państwa i ochrony praw obywateli.

Do Rady Ministrów należy ogólne kierownictwo w dziedzinie stosunków z państwami obcymi.

Konstytucja zezwala Radzie Ministrów na tworzenie w razie potrzeby specjalnych komitetów i głównych urzędów do spraw budownictwa gospodarczego, kulturalnego i obronnego.

Ministerstwa — to centralne organa, kierujące określoną gałęzią, czyli resortem zarządu państwowego.

VI. Naczelne organa władzy państwowej i organa zarządu państwowego republiki związkowej.

Naczelne organa władzy państwowej i organa zarządu państwowego republiki związkowej są zbudowane w takiż sposób, jak odnośne władze w Związku Radzieckim.

Ten stan rzeczy jest wynikiem okoliczności, iż Związek Radziecki jako całość tworzy polityczną i gospodarczą jedność.

Odnośnie Rady Najwyższej w republikach związkowych nadmienić należy, iż jest ona jednoizbowa, brak bowiem podstaw do tworzenia w republikach związkowych Rady Narodowości.

Rada Najwyższa Republiki Związkowej jest jedynym ustawodawczym organem republiki, przy czym dla republiki związkowej ma moc obowiązującą prawodawstwo uchwalone przez Radę Najwyższą Związku Radzieckiego.

Rada Ministrów republiki związkowej ma w ramach danej republiki kompetencje, przysługujące Radzie Ministrów Związku Radzieckiego dla całego państwa. Ministerstwa związkowe republikańskie, kierując powierzonym im działem zarządu państwowego, podlegają zarówno Radzie Ministrów republiki związkowej, jak i odnośnemu ministerstwu Związku Radzieckiego.

VII. Miejscowe organa władzy państwowej.

Rady Delegatów Ludu Pracującego są miejscowymi organami władzy państwowej w krajach, obwodach autonomicznych, rejonach, miastach, wsiach (stanicach, wioskach, chutorach, kiszłakach, aułach). Są one odpowiednio wybierane przez masy pracujące danego terytorium na przeciąg lat dwóch.

Rady Delegatów Ludu Pracującego istnieją więc na wszystkich szczeblach podziału terytorialnego tego wielkiego kraju, realizując najgłębiej pojętą zasadę demokracji, iż źródłem władzy jest wola wyborców — wola ludności pracującej.

Główną treść działalności Rad stanowią funkcje gospodarcze, kulturalno-wychowawcze, funkcje obrony Związku Radzieckiego i ochrony socjalistycznej własności.

Rady Delegatów Ludu Pracującego: 1) kierują miejscowym budownictwem gospodarczym i kulturalnym na swym terytorium, 2) ustalają miejscowy budżet, 3) kierują działalnością podległych im organów zarządu, 4) zabezpieczają ochronę porządku państwowego, 5) współdziałają w umocnieniu obronności kraju, 6) stoją na straży przestrzegania praw.

System radzieckiej władzy państwowej stanowi logiczną całość. Władzę państwową sprawują Rady zarówno w centrum, jak i w terenie.

Zasadą organizacyjną państwowego systemu radzieckiego jest demokratyczny centralizm. System ten łączy wszystkie korzyści, płynące ze scentralizowania państwowej władzy, ze wszystkimi korzyściami szerokiego udziału mas w rządzeniu państwem.

Socjalistyczny system stosunków społecznych jest systemem scentralizowanym, planowym, kierowanym wolą ludu pracującego, odzwierciadloną w naczelnych organach władzy państwowej.

I z gospodarczego i z politycznego punktu widzenia socjalizm wymaga stworzenia scentralizowanej władzy.

Ale ten centralizm socjalistyczny w treści swej jest demokratyczny. Oznacza on szeroką inicjatywę i samodzielność mas w opracowaniu różnorodnych form rozstrzygania zadań państwowych, społecznych i gospodarczych, konsekwentne przeprowadzenie zasady wybierania wszystkich

organów władzy od najniższych do najwyższych, podporządkowanie organów niżej stojących organom wyżej stojącym, a także kontrolę mas nad wszystkimi ogniwami organów państwowych.

Delegaci tych miejscowych organów władzy biorą czynny udział w walce o wypełnienie planów, o podniesienie urodzaju, dobrobytu mas, rozkwit kultury, umocnienie obronności kraju. Wokół każdej Rady tworzy się aktyw społeczny, niosący Radzie pomoc w jej codziennej pracy.

Organami wykonawczymi i zarządzającymi Radą Delegatów Ludu Pracującego na wszystkich szczeblach są wybrane przez nie komitety wykonawcze.

W skład komitetów wykonawczych wchodzą: przewodniczący, jego zastępcy, sekretarz i członkowie. W niewielkich osiedlach w skład komitetu wykonawczego wchodzą: przewodniczący, zastępca przewodniczącego i sekretarz.

Komitey wykonawcze są bezpośrednio podporządkowane zarówno Radzie Delegatów Ludu Pracującego, którą je obrała, jak i organowi wykonawczemu wyżej stojącej Rady Delegatów Ludu Pracującego.

VIII. Zasadnicze prawa i obowiązki obywateli.

Prawa obywateli, deklarowane w konstytucjach państw burżuazyjnych, są w olbrzymiej mierze prawami czysto formalnymi. Jeśli np. konstytucje te mówią o równości, jest rzeczą oczywistą, iż trudno mówić o równości, gdy zasadą jest nierówność społeczna, gdy ustrój kapitalistyczny ze swej strony jest oparty na wyzysku.

Jeśli konstytucje te mówią o prawie do pracy, jest rzeczą oczywistą, iż prawo to pozostaje frazesem w ustroju, w którym kryzysy są nieuniknione, a istnienie rezerwowej armii bezrobotnych jest koniecznością związaną z istnieniem ustroju.

Prawa i wolności obywatelskie w najszerszym znaczeniu są możliwe w ustroju socjalistycznym, stwarzającym gwarancje dla tych praw. Stąd też punkt ciężkości praw i wolności obywatelskich w konstytucji radzieckiej zostaje przeniesiony na zabezpieczenie tych praw i wprowadzenie ich w życie.

Konstytucja radziecka zabezpiecza obywatelom następujące prawa i wolności obywatelskie.

Prawo do pracy oznaczające prawo do otrzymania zagwarantowanej roboty z opłatą stosownie do jej ilości i jakości, jest zebezpieczone przez sam ustrój socjalistyczny, wyłączający kryzys i bezrobocie.

Prawo do wypoczynku jest zabezpieczone przez ustanowienie ośmiogodzinnego dnia pracy, a dla niektórych zawodów obniżenie dnia pracy do 7 lub 6 godzin, przez ustanowienie płatnych urlopów, a także przez oddanie do użytku mas pracujących sieci sanatoriów, domów wypoczynkowych i klubów.

Prawo do materialnego zabezpieczenia na starość, na wypadek choroby, utraty zdolności do pracy jest zabezpieczone przez ubezpieczenie społeczne, bezpłatną pomoc lekarską, oddanie do użytku mas rozległej sieci uzdrowisk.

Prawo do nauki, które w krajach kapitalistycznych, jest przywilejem klas posiadających, w Związku Radzieckim jest podstawowym prawem każdego obywatela, zabezpieczonym przez powszechne obowiązkowe nauczanie początkowe, przez rozbudowany system stypendiów i organizowanie bezpłatnego nauczania mas pracujących.

Rzeczywiste, a nie fikcyjne, równouprawnienie obywateli, niezależnie od ich narodowości i rasy po raz pierwszy w dziejach ludzkości zostało wprowadzone w Związku Radzieckim.

Przyjaźń narodów jest jednym z najważniejszych osiągnięć ludności pracującej, jest charakterystyczną cechą nowego społeczeństwa radzieckiego.

Dla zapewnienia obywatelom wolności sumienia — kościół w ZSRR jest oddzielony od państwa, a szkoła od kościoła. Wolność uprawiania kultów religijnych oraz wolność propagandy antyreligijnej przysługuje wszystkim obywatelom.

Zgodnie z interesami ludu pracującego konstytucja gwarantuje obywatelom wolności polityczne, t. zn. wolności, bez których niemożliwy jest aktywny udział obywateli w politycznym i społecznym życiu kraju.

Są to: wolność słowa, wolność druku, wolność zgromadzeń i wieców oraz wolność ulicznych pochodów i demonstracji.

Są to tak elementarne demokratyczne swobody, że i w krajach burżuazyjnych, nazywających się demokratycznymi, konstytucje nie mogą pominąć tych swobód.

Jest rzeczą oczywistą, że w krajach tych państwo, będące narzędziem w ręku klas posiadających stosuje wszelkie środki nacisku aparatu państwowego dla zdławienia tych wolności, ilekroć jest to potrzebne tym klasom dla uśmierzenia ruchu rewolucyjnego.

Ponadto klasy posiadające mają różne możliwości materialne dla wykorzystywania tych swobód w swoich interesach, a dla maksymalnego ograniczenia tych wolności w odniesieniu do klasy robotniczej Charakterystycznym przykładem może tu być „wolność prasy" w Stanach Zjednoczonych, będącą wolnością pozorną, jeśli się zważy, że wszystkie drukarnie są prywatną własnością wielkich kapitalistów, którzy czynią wszytko dla zabezpieczenia przed rozpowszechnianiem drukiem książek i gazet o treści niedogodnej dla kapitalistów.

Wręcz przeciwnie, w Związku Radzieckim te wolności obywatelskie są zabezpieczone przez oddanie na użytek mas pracujących i ich organizacyj drukarń, zasobów papieru, gmachów publicznych, środków łączności oraz innych warunków materialnych niezbędnych do urzeczywistnienia tych praw.

Zgodnie z interesami ludu pracującego i dla rozwoju działalności organizacyjnej samych mas ludowych konstytucja zapewnia obywatelom prawo zrzeszania się w organizacje społeczne: związki zawodowe, zrzeszenia spółdzielcze, organizacje młodzieży, organiacje sportowe i obronne, stowarzyszenia kulturalne, techniczne i naukowe.

Trzonem kierowniczym wszystkich organizacji ludzi pracy, zarówno społecznych, jak i państwowych, jest Wszechzwiązkowa Komunistyczna Partia (bolszewików), najbardziej zorganizowany i najbardziej uświadomiony oddział klasy robotniczej, związany tysiącznymi nićmi z masami, cieszący się bezzwględnym tych mas zaufaniem.

Kierownicza rola WKP(b) jest ważnym czynnikiem urzeczywistnienia w Związku Radzieckim dyktatury klasy robotniczej i równocześnie gwarancją rzeczywistej demokratyzacji całego aparatu państwowego .

Kierowniczy charakter Partii nie na tym polega, że Partia bezpośrednio sprawuje rządy. Partia nie zastępuje organów państwowych w pracy, ani też nie narzuca im swej kierowniczej roli. Z uwagi na szczególny autorytet Partii i dobrowolne uznanie kierowniczej jej roli przez organy państwowe i przez całe społeczeństwo radzieckie Partia ma możność wykonywania tej kierowniczej roli.

Czyni to Partia w ścisłym bloku z bezpartyjnymi.

Tak pojęta rola Partii jest możliwa w Związku Radzieckim wobec urzeczywistnienia moralno-politycznej jedności narodu.

WKP(b) wyraża właśnie interesy całego radzieckiego narodu, który w Partii widzi swego zaufanego kierownika, prowadzącego naród ku komunizmowi.

Konstytucja radziecka poza podstawowymi prawami obywateli zawiera przepisy o obowiązkach obywatelskich, które, podobnie, jak i prawa dotyczą wszystkich obywateli.

Pomiędzy prawami i obowiązkami obywatelskimi w społeczeństwie socjalistycznym istnieje ścisły związek; obowiązki obywatelskie nie są tu przeciwstawione prawom obywatelskim. Prawa i obowiązki obywatelskie razem wzięte jako jeden system określają sytuację jednostki w państwie radzieckim.

Do podstawowych obowiązków obywateli należy przestrzeganie konstytucji, wykonywanie ustaw, przestrzeganie dyscypliny pracy, sumienne traktowanie obowiązków wobec społeczeństwa, szanowanie przepisów współżycia socjalistycznego.

Obywatele są obowiązani strzec i umacniać społeczną, socjalistyczną własność jako nietykalną podstawę ustroju radzieckiego, jako źródło bogactwa i potęgi ojczyzny.

Powszechny obowiązek służby wojskowej jest prawem obowiązującym, a służba wojskowa jest zaszczytnym obowiązkiem obywateli.

Obrona ojczyzny jest świętym obowiązkiem każdego obywatela.

IX. Znaczenie konstytucji radzieckiej.

Konstytucja radziecka jest oparta na zasadach naukowych, zasadach naukowego socjalizmu. Dodajmy — jest to pierwsza w historii ludzkości konstytucja oparta na naukowych podstawach.

Naród radziecki istotnie tworzy swoją historię z pełną świadomością, masy ludowe Związku Radzieckiego w konstytucji zawarowały konkretny program budowy nowych form społecznego i państwowego życia.

Konstytucja radziecka ustanawia jako jedyne rzeczywiste źródło władzy wolę ludu pracującego — robotników i chłopów nie tylko w sferze politycznej, ale i gospodarczej.

Konstytucja radziecka pierwsza w historii ustanawia prawa i wolności obywatelskiej nie tylko w sferze politycznej, ale i socjalno-ekonomicznej.

Jak państwo socjalistyczne jest państwem nowym, niespotykanym w dotychczasowej historii ludzkości, jak jest ono nieporównanie wyższą formą państwa, tak i stalinowska konstytucja jest konstytucją nowego typu, odbiegającą od wszelkich dotychczasowych konstytucyj.

Wszystkie instytucje państwowe i społeczne, istniejące w Związku Radzieckim mają za zadanie umocnienie podstaw socjalizmu, utrwalenie zdobytej władzy, umocnienie socjalistycznego państwa.

W ciągu minionej wojny, a także w ciągu lat powojennych Związek Radziecki wykazał szczególną żywotnośc i niezwykłą siłę.

Jednym ze źródeł tej siły jest zawarowany w konstytucji ustrój społeczny Związku Radzieckiego.

Wielka rola konstytucji dla Związku Radzieckiego jest niewątpliwa. Nie ulega też wątpliwości międzynarodowe znaczenie konstytucji.

Znaczenie to najtrafniej określił Stalin, charakteryzując konstytucję jako „dokument, świadczący, że to, co zostało urzeczywistnione w ZSRR, może być w zupełności urzeczywistnione również w innych krajach".

DR LUDWIK BAR

ZAGADNIENIA PAŃSTWA I PRAWA DEMOKRACJI LUDOWYCH W INSTYTUCIE PRAWA AKADEMII NAUK Z.S.R.R.

Z dużym zainteresowaniem czytamy[1]) o pracach, które w Instytucie Prawa Akademii Nauk ZSRR prowadzono przez półtora roku nad zagadnieniami państwa i prawa krajów demokracji ludowych. Prace były prowadzone przez specjalną grupę pracowników naukowych, którzy wyniki swych badań przedstawili na konferencjach naukowych, zorganizowanych w kwietniu i maju 1949 r. w Instytucie Prawa Akademii Nauk ZSRR.

Pierwszy referat, dotyczący istoty państwa demokracji ludowej, wygłosił Prof. Mańkowskij, kierownik grupy który na wstępie scharakteryzował powojenną rewolucję, dokonaną w krajach demokracji ludowej. Stwierdził on, że dokonana rewolucja jest rewolucją typu socjalistycznego i podkreślił, że zwycięstwo demokracji ludowej nastąpiło dzięki rozgromieniu przez Związek Radziecki faszystowskich Niemiec i ich satelitów.

Zastanawiając się nad istotą państwa demokracji ludowej — referent stwierdził, że państwo to stanowi nową formę polityczną dyktatury klasy robotniczej. Są pewne różnice między państwem demokracji ludowej a ZSRR — jednakże dotyczą one tylko formy politycznej, ale nie istoty państwa. Państwa te ze względu na swój typ, swoje cele i zadania są państwami socjalistycznymi.

Mówiąc o funkcjach państw demokracji ludowej — Prof. Mańkowskij wskazał, iż dzięki pomocy ZSRR i wykorzystaniu jego ogromnych doświadczeń demokracje ludowe mogą przyśpieszyć budowę ustroju socjalistycznego i uniknąć wielu trudności, na które było narażone budownictwo pierwszego państwa socjalistycznego. Następnie referent zauważył, iż w krajach demokracji ludowej przyjęto zasadę planowania gospodarczego, która realizuje się obecnie w formie przejścia od planów

---

1) Sowietskoje Gosudarstwo i Prawo 1949 — Nr 5, str. 64—70 i Nr 6 str. 7—32 oraz str. 71—76.

2—3-letnich do planów 5—6-letnich. Zdaniem Prof. Mańkowskiego — kraje demokracji obok działalności organizacyjno-gospodarczej — prowadzą dużą działalność w dziedzinie kultury i przygotowania wysokokwalifikiwanych kadr.

R e f o r m ę r o l n ą w krajach demokracji ludowej przedstawił zastępca dyrektora Instytutu Prawa Akademii Nauk ZSRR — Prof. Kazancew. Na wstępie nakreślił on obraz ustroju rolnego przed wojną, wykazując przeżytki feodalizmu w krajach centralnej i południowo-wschodniej Europy.

Referent zanalizował ustawodawstwo poszczególnych krajów demokracji ludowej, rozważył sposób przeprowadzenia reformy rolnej i stwierdził, że w rezultacie dokonanych zmian stało się możliwe przejście do budowy fundamentów socjalizmu w mieście i na wsi.

Mówiąc o tym, że w krajach demokracji ludowej nie znacjonalizowano ziemi — Prof. Kazancew zauważył, iż pozostaje to w związku z przywiązaniem chłopa do ziemi. Przywiązanie to będzie, zdaniem referenta, malało w miarę poznawania doświadczeń i wyników kołchozów w ZSRR, postępu socjalistycznego uprzemysłowienia kraju przy pomocy ZSRR, zakładania stacji maszynowo-traktorowych i innych czynników, które będą przekonywały chłopa, że kolektywizacja leży w jego interesie. Prof. Kazancew podkreślił, iż przejście do kolektywnej socjalistycznej gospodarki rolnej w krajach demokracji ludowej odbywa się dobrowolnie.

Wskazując na konieczność dalszej socjalizacji ustroju wsi i doprowadzenia do uspołecznienia własności ziemi, surowców i środków produkcji — referent podkreślił wielką rolę partii w prowadzeniu walki z elementem kapitalistycznym na wsi.

O u s t r o j u s p o ł e c z n y m krajów demokracji ludowej mówił D o c. F a r b i e r o w, podnosząc, że kluczowe pozycje w gospodarce republik ludowych znajdują się w rękach państwa, które również sprawuje kontrolę nad sektorem prywatnym. Plany narodowo-gospodarcze — w krajach demokracji ludowej są ustawami obowiązującymi wszystkie organa państwowe ,urzędy i obywateli. Struktura społeczna zmieniła się radykalnie wobec objęcia władzy przez klase robotniczą i uwolnienia chłopów od ucisku obszarników. Inteligencja włącza swoje siły do budowy nowego społeczeństwa. Usuwanie elementów drobno-kapitalistycznych następować będzie w miarę zacieśniania się sojuszu robotniczo-chłopskiego i prowadzenia prawidłowej polityki pod kierownictwem partii. Referent omówił proces powstawania frontów ludowych, jako formy wielopartyjności w krajach demokracji ludowej i wyraził pogląd, iż mogą one odegrać pożyteczną rolę tylko pod kierownictwem partii komunistycznej.

S y s t e m p r z e d s t a w i c i e l s t w a w krajach demokracji ludowej stanowił przedmiot opracowania Doc. Kotoka — kierownika sektora prawa państwowego Instytutu Prawa Akademii Nauk ZSRR.

Doc. Kotok rozpoczął od stwierdzenia, że republiki ludowo-demokratyczne, stanowią państwo wyższego typu, tego samego co i Państwo Radzieckie — i że zasadniczo różnią się od wszelkich państw eksploatatorskich.

Republiki ludowo-demokratyczne opierają się na zasadzie jedności władzy państwowej, odrzucając zasadę parlamentaryzmu i podziału władz. Cała władza należy do ludu. Instytucja przedstawicielstwa ludowego centralnego i lokalnego — stanowi kręgosłup aparatu państwowego. Referent wskazuje na następujące zalety systemu wyborczego w krajach demokracji ludowej:

1) ludowo-demokratyczne organa przedstawicielskie są organami władzy państwowej, zorganizowanymi na zasadach demokratycznego centralizmu; zastosowanie tej zasady wyklucza przeciwstawianie centrali czynników lokalnych;

2) ludowo-demokratyczne organa przedstawicielskie zapewniają bezpośredni i decydujący udział mas w praktycznym rządzeniu państwem;

3) ludowo-demokratyczne organa przedstawicielskie posiadają zarówno udział w decydowaniu spraw na posiedzeniach jak też uczestniczą we wprowadzaniu uchwał w życie; w ten sposób odrzuca się rozdział na czynności prawodawcze i wykonawcze;

4) jednoizbowy system organów przedstawicielskich w republikach ludowo-demokratycznych gwarantuje wyrażenie rzeczywistej woli ludu;

5) członkowie organów przedstawicielskich są zależni od ludu, są odpowiedzialni przed wyborcami i mogą być przez nich odwołani;

6) system przedstawicielstwa w republikach ludowo-demokratycznych zapewnia większość miejsc robotnikom, chłopom i inteligencji, a rolę kierowniczą przeznacza partii komunistycznej;

7) przedstawicielskie organa ludowo-demokratyczne sprawują pełnię władzy państwowej.

Mówiąc o różnicach w porównaniu ze Związkiem Radzieckim Doc. Kotok wskazał m. in. na to, że:: konstytucje republik ludowych przewidują możliwość zawieszenia działalności organów przedstawicielskich, organa przedstawicielskie mają prawo wykluczyć ze swego grona członków, organa wykonawcze wyższej władzy mają prawo zawieszania i zmiany uchwał niższych organów przedstawicielskich. Te i inne różnice świadczą, że system przedstawicielstwa w demokracjach ludowych nie osiągnął jeszcze poziomu radzieckiego systemu przedstawicielstwa.

O prawie własności w krajach demokracji ludowej mówił na konferencji Prof. Karass, który wyraził pogląd, że drogę socjalistyczną tych krajów charakteryzują środki podjęte w celu zlikwidowania prywatnej własności kapitalistycznej i zmierzające do ustanowienia własności państwowej i spółdzielczej, jako własności typu socjalistycznego.

Główne znaczenie dla socjalizacji ma — podkreślił referent — likwidacja prywatnej kapitalistycznej własności surowców i środków pro-

dukcji, które przeszły do państwa. Utworzenie silnego sektora socjalistycznego stało się ważnym elementem umocnienia niezależności krajów demokracji ludowej od obcego kapitalizmu. Dużą rolę odegrały w tym względzie — podkreśla Prof. Karass — doświadczenie i pomoc ZSRR. Referent zauważa różnice co do sposobu dokonywania socjalizacji w poszczególnych krajach demokracji ludowej i wyjaśnia, że zostały one wywołane różnicami ekonomicznymi. Obok własności państwowej rozwija się druga forma własności socjalistycznej, — własność spółdzielcza. W końcu Prof. Karass stwierdza, że konstytucje krajów demokracji ludowej gwarantują obywatelom prawo prywatnej własności i inicjatywy gospodarczej z zastrzeżeniem, iż prawo to nie może być wykorzystane ze szkodą dla społeczeństwa.

Zdaniem referenta wprowadzenie planowania gospodarki narodowej i upaństwowienie surowców oraz głównych środków produkcji zapewnia krajom demokracji ludowej dalszy rozwój socjalizacji; przejście na drogę socjalizacji znajduje w prawie własności bezpośredni wyraz.

O prawnym regulowaniu gospodarki narodowej w krajach demokracji ludowej — opracował referat kand. nauk prawnych Szkundyn, który na wstępie podkreślił, że kraje demokracji ludowej korzystają z ogromnych doświadczeń ZSRR w dziedzinie organizacji i regulowania życia gospodarczego. Referent wskazał, że kierownictwo gospodarką narodową sprawują najwyższe organa władzy pństwowej (sejm, zebranie ludowe), które określają zasady ustroju gospodarczego. Podkreślił on jednocześnie ogromną rolę, która przypada radom ministrów i ministrom. Następnie referent omówił sposób wprowadzenia zasady rozrachunku gospodarczego ,formy prawne przedsiębiorstw państwowych, wskazał, że kierownictwo w przedsiębiorstwach spoczywa w rękach jednej osoby lub kolegium, podkreślił wykorzystywanie inicjatywy i współpracy organizacji zawodowych w przygotowaniu i wykonywaniu planu. W końcu Szkundyn opisał uwzględnienie zasady demokratycznego centralizmu w planowaniu gospodarczym.

Prawem pracy w krajach demokracji ludowej zajął się Paszersznik. Stwierdził on, że ustawodawstwo pracy opiera się na następujących zasadach: praca to podstawowy czynnik w życiu społeczno-ekonomicznym i przedmiot wszechstronnej opieki państwa; praca to powszechny obowiązek i zaszczyt; wszyscy obywatele mają prawo do pracy i do sprawiedliwej zapłaty za pracę, służy im prawo do wypoczynku i do ubezpieczenia na wypadek utraty zdolności do pracy.

W dalszym ciągu referent stwierdził, że ustawodawstwo pracy w krajach demokracji ludowej jest na wysokim poziomie i że gwarantuje ono 8-godzinny dzień pracy, odpoczynek co tydzień, płatne urlopy, umowy zbiorowe, rady załogowe, równą płacę za taką samą pracę, ubezpieczenie społeczne, równouprawnienie kobiet.

W referacie zostały omówione również następujące zagadnienia: organizacja rezerw pracy, dyscyplina pracy, współzawodnictwo, polityka

płacy (zmierzająca do zwiększenia pracy produkcyjnej, wypełnienia planu, podwyższenia poziomu życia klasy robotniczej), rozwój związków zawodowych i ich znaczenie.

Paszerstnik wyraził opinie, że przytoczone przykłady dobitnie świadczą o tym, jak się rozwija obronę i ochronę intersów pracujących, gdy się likwiduje wyzyskiwaczy i nastaje ustrój prawdziwej demokracji.

O prawie małżeńskim i rodzinnym mówił na konferencji kand. nauk. Swierdłow, który podkreślił rozwój opieki nad dzieckiem i matką w krajach demokracji ludowej. W referacie omówione zostały zasady prawa małżeńskiego i rodzinnego, przy czym referent zwrócił uwagę na wpływ prawa ZSRR.

O walce z przestępcami wojennymi w krajach demokracji, referat wygłosił Trajnin — czł koresp. Akademii Nauk ZSRR. Dał on przegląd ustawodawstwa obowiązującego w tym zakresie w poszczególnych krajach.

O ochronie przed zamachami na ustrój ekonomiczny państw demokracji ludowej mówił kand. praw. nauk. Kiriczenko, który zobrazował m. in. przepisy karne stojące na straży nacjonalizacji, o sabotażu, o zwalczaniu spekulacji, o ochronie państwa i zwrócił uwagę na wiele innych przepisów, obowiązujących w krajach demokracji ludowej.

O podstawowych zasadach organizacji sądów w krajach demokracji ludowej wygłosił referat kand. praw. nauk. Zins. Wskazał on, że w krajach demokracji ludowej zmieniły się zadania sądu. Sąd ma obecnie obowiązki walki o ludowo-demokratyczną praworządność, ma zapewnić obronę nowego ustroju państwowego i spłecznegoo oraz praw obywateli. Wśród reform dokonanych w sądach krajów demokracji ludowej referent podkreślił wprowadzenie równości obywateli wobec prawa, udział ludu w wymiarze sprawiedliości, wybór sędziów. Jednocześnie zwrócono uwagę na ważne zasady jawności rozprawy i podporządkowania sądu tylko ustawie.

Na zakończenie przemawiał Prof. Mańkowskij, który stwierdził, że w krajach demokracji ludowej normy prawne zmieniły swoje funkcje społeczne i klasowe i obecnie rozwijają i umacniają stosunki społeczne w sposób odpowiadający dyktaturze proletariatu. System prawa kształtujący się w krajach demokracji ludowej jest systemem prawa socjalistycznego.

HENRYK ŻELEŃSKI

DOSTAWY, ROBOTY I USŁUGI NA RZECZ SKARBU PAŃSTWA, SAMORZĄDU I NIEKTÓRYCH KATEGORII OSÓB PRAWNYCH.

Ustawą z dnia 18 listopada 1948r., o dostawach robotach i usługach na rzecz Skarbu Państwa, samorządu i niektórych kategorii osób prawnych (Dz. Ust. Nr 63, poz. 494) oraz wydanym na jej podstawie rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1949 r. (Dz. Ust. Nr 12, poz. 73)[1]) uregulowane zostały generalnie sprawy dostaw, robót i usług na rzecz:

a) Skarbu Państwa, zakładów, instytucji, przedsiębiorstw państwowych, oraz przedsiębiorstw pod zarządem państwowym i przedsiębiorstw pod nadzorem państwowym;

b) przedsiębiorstw państwowo-spółdzielczych i central spółdzielczo-państwowych;

c) związków samorządu terytorialnego i przedsiębiorstw samorządowych, lub przez samorząd zarządzanych, oraz związków międzykomunalnych;

d) spółek prawa cywilnego i handlowego, w których Skarb Państwa, przedsiębiorstwa państwowe ,samorządowe, albo osoby prawa publicznego posiadają udział wynoszący ponad 50% kapitału zakładowego;

e) Wskazanych zarządzeniami właściwych ministrów instytucji subwencjonowanych przez Państwo. (Art. 1 — § 1)[2]).

Wyjątek stanowią zamówienia dokonywane na rzecz osób mających swą siedzibę poza granicami Państwa, dostawy z zagranicy, dostawy w ramach planowego rozdziału dokonywanego przez Państwo, wreszcie usługi oparte na umowie o pracę, oraz usługi maklerów morskich, sztauerów i pilotów.

---

1) Przepisami tymi uchylona została ustawa z 15. 2. 1933 o dostawach i robotach na rzecz Skarbu Państwa, samorządu, oraz instytucji prawa publicznego (Dz. Ust. Nr. 19, poz. 127) oraz wydane na jej podstawie rozporządzenie Rady Ministrów z 29. I. 1937 (Dz. Ust. Nr 13, poz. 92).

2)) Artykuły cytowane bez podania normy prawnej, dotyczą ustawy z 18 listopada 1948 r., paragrafy cytowane bez bliższego określenia, rozporządzenia Rady Ministrów z 19 lutego 1949 r.

Ponadto nie podlegają przepisom omawianej ustawy zamówienia na usługi o charakterze naukowym, literackim i artystycznym. Zasady i tryb udzielania zamówień na tego rodzaju usługi, oraz tryb określania za nie wynagrodzenia, regulują uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów (rozp. Rady Ministrów z 24 października 1949 r. Dz. Ust. Nr 58, poz. 448).

Jak widać z powyższego zestawienia przepisy ustawy i rozporządzenia Rady Ministrów zasięgiem swym obejmują całość uspołecznionej gospodarki narodowej, interesują one przeto w równej mierze jednostki gospodarcze sektora państwowego, samorządowego i spółdzielczego, przy zamówieniach na dostawy, roboty lub usługi, jak i wszystkich wykonawców tego rodzaju zamówień, bez względu na to, czy należą oni do tzw. sektora publicznego, czy prywatnego. Chciałbym przeto streścić i omówić zasadnicze postanowienia tych norm prawnych.

Ponieważ szczupłe ramy niniejszego artykułu nie pozwalają na streszczenie licznych zarządzeń, okólników i instrukcji wydanyh w tym przedmiocie przez Państwową Komisję Planowania Gospodarczego i poszczególne ministerstwa, muszę ograniczyć się do zacytowania odnośnych postanowień w uwagach, ze wskazaniem sposobu ich opublikowania.

Planowanie zamówień

Zamówienia powinny być w zasadzie planowane, jako część ogólnego planu zamawiającego, który powinien też w miarę ważności zawczasu poczynić starania, żeby jego zamówienia zostały uwzględnione również w planach produkcji, lub obrotu przedsiębiorstw gospodarki uspołecznionej, którym zamówienia te mają być powierzone w terminie w planie przewidzianym (§ 4 p. 1). Przepis ten wynika z ogólnej zasady planowej gospodarki narodowej, która powinna przewidywać wszelkie czynności gospodarcze, danego okresu i wszystkie fazy produkcji lub obrotu. Rozporządzenie liczy się jednak z tym, że zwłaszcza w pierwszych okresach planowej gospodarki narodowej, aparat gospodarczy nie zawsze będzie w stanie z góry określić komu i jakie zamówienia mają być w danym okresie udzielone, w związku z wykonaniem własnego planu. Dlatego też przepis ten ujęty jest ostrożnie, we formie zalecenia.

Zamówienia mogą być udzielane tylko po uprzednim stwierdzeniu potrzeby gospodarczej i najkorzystniejszego sposobu jej zaspokojenia i jedynie w ramach kredytów przewidzianych w budżetach, planach finansowo-gospodarczych, albo w granicach środków pieniężnych, przyznanych na określony cel i okres gospodarczy (§ 4 — 5).

Udzielanie zamówień przez pośredników jest niedozwolone, chyba że czynności pośrednika wykonuje powołane do tego przedsiębiorstwo sektora państwowego, samorządowego lub spółdzielczego.

Zakaz ten nie dotyczy pośrednictwa giełd towarowych i pośredników upoważnionych do zaopatrywania statków morskich — (§ 6).

Zasady udzielania zamówień przedsiębiorstwom sektora publicznego

Według art. 1 i § 8 zamówienia powinny być udzielane z reguły:

1) przedsiębiorstwom państwowym i przedsiębiorstwom pod zarządem państwowym,

2) przedsiębiorstwom samorządowym i pozostającym pod zarządem związków samorządu terytorialnego,

3) przedsiębiorstwom państwowo-spółdzielczym i centralom spółdzielczo-państwowym. Przedsiębiorstwa te nazywam w dalszym ciągu przedsiębiorstwami *sektora publicznego*.

Właściwi ministrowie w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu i Prezesem Centralnego Urzędu Planowania[3]) mogą określić w drodze zarządzeń inne przedsiębiorstwa, które pod względem udzielania im zamówień będą traktowane na równi z przedsiębiorstwami wyżej wymienionymi[4]).

Przedsiębiorstwa wymienione pod 1—3 mają zasadniczo pierwszeństwo przed wszystkimi innymi, a zamówienia udziela się im wyłącznie w trybie bezprzetargowym, a mianowicie na dostawy lub świadczenia po obowiązujących cenach, lub według taryf urzędowych. Jeżeli natomiast chodzi o *roboty inwestycyjne i remontowe*, to zamówienie następuje *według kosztorysu*, którego ceny jednostkowe nie mogą przekraczać cen kosztorysu urzędowego; przekroczenie kosztorysu urzędowego dopuszczalne jest w wyjątkowych, szczegółowo uzasadnionych przypadkach, i nie może przewyższać 5% kwoty ogólnej tego kosztorysu. Sposób sporządzania kosztorysu urzędowego. określają zarządzenia właściwych ministrów[5]).

Minister Przemysłu i Handlu (obecnie Przewodniczący P. K. P. G.) w porozumieniu z właściwymi ministrami, ustali w drodze zarządzenia tryb określenia cen, na roboty montażowe i remontowe z zakresu budownictwa przemysłowego, oraz na artykuły i urządzenia już używane[6])

---

3) Kompetencję b. Ministra Przemysłu i Handlu, oraz Prezesa Centr. Urzędu Planowania przeszły na Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 23. IV. 1949 (Dz. Ust. Nr. 26, poz. 190).

4) Wykaz spółdzielni budowlanych, którym można udzielić zamówień na równi z przedsiębiorstwami państwowymi na zasadzie zarządzenia Ministra Budownictwa z 17. 8. 1949 (Monitor Polski Nr. A—58, poz. 792) ogłoszony został w numerze 12 (6) Dziennika Urzędowego Ministerstwa Budownictwa.

5) Przepisy sporządzenia kosztorysów urzędowych dla robót budowlanych, remontowych, instalacyjnych, montażowych i innych wchodzących w zakres budownictwa przemysłowego zawiera załącznik Nr. 2 do zarządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z 12 marca 1949 (Monitor Polski Nr. A—20, poz. 297).

6) Zarządzenie takie nie zostało dotychczas ogłoszone.

Zasady udzielania zamówień przedsiębiorstwom i osobom sektora prywatnego.

Osobom innym niż wymienione w § 8 (przedsiębiorstwa i osoby sektora prywatnego) zamówienia mogą być udzielane tylko wówczas:

1) gdy przedmiot zamówienia nie jest objęty działalnością przedsiębiorstw sektora publicznego,

2) gdy przedsiębiorstwa sektora publicznego nie podejmują się wykonania zamówienia w ilościach i w terminach koniecznych dla zamawiającego.

Jeżeli przedmiot zamówienia jest podzielony, zamówienie może być udzielone tylko na tę część dostawy, lub roboty, która nie może być wykonana przez przedsiębiorstwo sektora publicznego w terminie koniecznym dla zamawiającego (§ 9).

Zlecenie na roboty, które mogą być przedmiotem ochrony prawa autorskiego, lub patentowego winny być udzielone tylko przedsiębiorstwom sektora publicznego, chyba, że nastąpi odmowa z powodów wymienionych pod 1 i 2 (§ 20).

ad 1. Nieistnienie w sektorze publicznym przedsiębiorstwa właściwego dla danej dziedziny dostaw, lub robót powinno być stwierdzone przez właściwego ministra, na piśmie najpóźniej w ciągu 4 dni od dnia wysłania listem poleconym zapytania zamawiającego.

Odnośnie innych robót budowlanych obowiązuje okólnik Min. Budownictwa z 11. 4. 1949 o sposobie sporządzenia kosztorysów urzędowych (Dz. Urz. M. Bud. Nr 6, poz. 52) i pismo okólne tego Ministerstwa dotyczące zasad sprawdzania kosztorysów urzędowych i opłat za sporządzenie kosztorysów (Dz. Urz. Nr 7, poz. 72).

Odpowiedź musi być ostateczna lub zawierać zobowiązanie udzielenia ostatecznej odpowiedzi, nie później niż w ciągu dalszych dni 14. Nie otrzymanie odpowiedzi po upływie 3 dni od powyższych terminów, upoważnia do powierzenia zamówienia przedsiębiorstwu sektora prywatnego (§ 10 ust. 3).

ad 2. Do stwierdzania odmowy przyjęcia zamówienia przez przedsiębiorstwa sektora publicznego, upoważnione są władze i organizacje wymienione w zarządzeniu właściwego ministra wydanym w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu (§ 10, poz. 4)[7].

---

[7]) Obecnie z Przewodniczącym Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego; według § 3 zarządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 19. 3. 1949 (Monitor Polski Nr. A—20, poz. 297) powołane są do stwierdzania odmowy zamówienia do 500.000.— zł wartości Centrale Handlowe, i przedsiębiorstwa wymienione w załączniku Nr. 1, do tego zarządzenia, a przy wartości zamówienia ponad 500.000.— zł, obecnie Ministerstwo Handlu Wewnętrznego.

Właściwy Minister może upoważnić podległe mu organa do udzielania przedsiębiorstwom i osobom sektora prywatnego zamówień w zakresie dostaw i robót do wysokości 500.000 zł w zakresie robót budowlanych do 2.000.000 zł a w zakresie robót i usług projektodawstwa inwestycyjnego do wysokości 3.000.000 zł (§ 12)[8].

K a l k u l a c j a c e n.

Udzielanie zamówień na dostawy, lub świadczenia usług przedsiębiorstwom i osobom sektora prywatnego, następuje po cenach urzędowych, a jeśli takich nie ma — po cenach notowanych przez właściwe miejscowe giełdy towarowe, w ich zaś braku po cenach opartych na kalkulacji zatwierdzonej przez powołane do tego władze[9].

Odnośnie udzielania zamówień tym przedsiębiorstwom n a r o b o t y i n w e s t y c y j n e i r e m o n t o w e obowiązuje te same przepisy, co dla zamówień w przedsiębiorstwach sektora publicznego t. j., że ceny nie mogą w zasadzie przekraczać cen kosztorysu urzędowego (§ 13).

P o s t ę p o w a n i e p r z e t a r g o w e.

Przedsiębiorstwom i osobom sektora prywatnego zamówień udziela się w zasadzie w drodze pisemnego p r z e t a r g u n i e o g r a n i c z o n e g o (§ 14).

W drodze pisemnego przetargu o g r a n i c z o n e g o zamówienie może być udzielone:

a) gdy odbycie przetargu nieograniczonego mogłoby ujawnić tajemnicę państwową lub wojskową, albo gdy ze względu na interes publiczny, zamówienie może być udzielone tylko niektórym osobom fizycznym lub prawnym;

b) gdy do przetargu mają być zaproszone wyłącznie przedsiębiorstwa spółdzielcze;

c) gdy ze względu na specjalny charakter zamówienia, ilość osób mogących je wykonać jest ograniczona i może być objęta zaproszeniami,

---

8) Por. § 4 i załącznik C. zarządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 12. 3. 1949 (Monitor Polski A—20, poz. 297).

9) Według rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 19. 3. 1949 r. (Monitor Polski Nr. A—20, poz. 297) kalkulację cena zatwierdza obecnie:

1. Ministerstwo Handlu Wewnętrznego (Biuro Cen) bez względu na wartość zamówienia przy dostawach, dla osób i instytucji zamieszczonych w wykazach A i B, na artykuły w tych wykazach wskazane. Pozatym:

2. Powiatowa władza administracji ogólnej (lub zarząd miejski miasta wydzielonego) jeśli wartość zamówienia nie przekracza 100.000.— zł,

3. Wojewódzka władza administracji ogólnej, jeśli zamówienie przekracza 100.000.— zł, lecz przy artykułach przemysłowych bądź usługach nie przekracza 500.000.— zł,

4. Ministerstwo Handlu Wewnętrznego, jeśli zamówienie dotyczy dostawy artykułów przemysłowych bądź usług, a wartość przekracza 500.000.— zł.

d) gdy wartość całego zamówienia nie przekracza kwoty 3.000.000 zł a w zakresie robót budowlanych kwoty 5.000.000 zł (§ 16).

W drodze wreszcie ustnego przetargu nieograniczonego zamówienie może być udzielone, jeżeli wartość jego nie przekracza kwoty 1.000.000 złotych, a pożądany jest udział oferentów z szerokich warstw ludności, lub — bez względu na kwotę zamówienia z upoważnienia właściwego ministra, gdy za wybraniem tej formy przetargu przemawia charakter danego zamówienia (§ 17).

Rozporządzenie reguluje w §§ 21 — 45 postępowanie przy zamówieniach w drodze przetargu, a w szczególności sposób ogłaszania przetargów, treść i sposób wnoszenia ofert, oraz tryb ich rozpatrywania na rozprawie przetargowej[10]).

Postępowanie bezprzetargowe.

W trybie bezprzetargowym zamówienie może być udzielone:

a) w razie konieczności natychmiastowego wykonania zamówienia (np. z powodu siły wyższej),

b) za zezwoleniem właściwego ministra w innych wypadkach motywujących natychmiastowe wykonanie,

c) jeżeli odbycie przetargu mogłoby ujawnić tajemnicę państwową lub wojskową,

d) jeżeli zamówienie ze względu na jego specjalny charakter, lub interes publiczny może być udzielone tylko określonym osobom fizycznym, lub prawnym,

e) jeśli służy celom naukowym, doświadczalnym albo wynika z prac konkursowych,

f) jeżeli przedmiot zamówienia jest wytwarzany na prawach wyłączności albo znajduje się pod ochroną patentu,

g) jeżeli uprzednio przeprowadzony przetarg nie dał wyniku dodatniego,

h) jeżeli w czasie wykonywania zamówienia, protokólarnie zostanie stwierdzona konieczność wykonania przez tego samego dostawcę, lub przedsiębiorcę związanych z tym zamówieniem dodatkowym świadczeń, których nie można było przewidzieć w umowie, a wartość zamówienia dodatkowego nie przekracza 25% wartości umownej,

i) jeżeli wskutek niedotrzymania umowy przez dostawcę lub przedsiębiorcę, zamawiający zmuszony jest do powierzenia osobie trzeciej wykończenia udzielonego zamówienia,

---

10) Skład i zakres działania Komisji przetargowych, oraz tryb ich postępowania regulują przepisy zawarte w załączniku Nr. 3, do zarządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z 12. 3. 1949 (Monitor Polski Nr. A—20, poz. 207).

j) jeżeli zamówienie dotyczy przedmiotów całkowicie na rynku brakujących, a nie produkowanych w kraju,

k) za zezwoleniem właściwego ministra, jeżeli zamówienie jest konieczne, ze względu na interesy gospodarcze Państwa, w pewnej gałęzi wytwórczej,

l) jeżeli wartość zamówienia nie przekracza kwoty 500.000 zł a dla robót budowlanych kwoty 2.000.000 zł (§ 18)[11].

U m o w a.

Udzielenie zamówienia następuje zasadniczo w drodze pisemnej umowy. Przepis ten dotyczy zamówień zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym Wyjątek stanowią zamówienia, które mają służyć do zaspokojenia doraźnej potrzeby, a nie przekraczają kwoty 100.000 zł. (§ 53).

Zawiadomienie o przyjęciu oferty przez przedsiębiorstwo, lub osobę sektora prywatnego nie świadczy o zawarciu umowy.

Umowa powinna zawierać wszystkie postanowienia konieczne dla zabezpieczenia interesów zamawiającego, a w szczególności:

a) oznaczenie stron, czas i miejsce zawarcia umowy;

b) określenie przedmiotu dostawy lub roboty;

c) ustalenie ceny jednostkowej i ogólnej wartości umowy;

d) ustalenie terminu wykonania umowy;

e) określenie miejsca, sposobu i czasu odbioru świadczenia umownego;

f) wskazanie sposobu i terminu wypłaty należności;

g) określenie wysokości odszkodowania umownego za zwłokę, oraz niewykonanie umowy;

h) zastrzeżenie, że zamawiający domagać się może odszkodowania przewyższającego odszkodowanie umowne;

i) zastrzeżenie, że zamawiający może w razie zwłoki z wykonaniem umowy przez dostawcę, lub przedsiębiorcę, bądź odstąpić od umowy, bądź wyznaczyć nowy termin jej wykonania;

j) określenie wysokości i sposobu zabezpieczenia należytego wykonania umowy;

k) zakaz powierzania wykonania umowy osobie trzeciej bez zgody zamawiającego;

l) zastrzeżenie, że obowiązek uiszczenia podatków i opłat związanych z zawarciem umowy obciąża dostawcę, względnie przedsiębiorcę;

ł) zastrzeżenie, że zamawiający ma prawo zatrzymać z należności przedsiębiorcy odpowiednie kwoty, na pokrycie zaległych wynagrodzeń jego pracowników;

---

11) Postępowanie w trybie bezprzetargowym regulują przepisy zawarte w załączniku Nr. 4, do zarządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 19. 3. 1949 (Monitor Polski Nr. A—20, poz. 297).

m) ustalenie właściwości sądów, o ile przepisy szczególne dla przedsiębiorstw państwowych nie ustalają odmiennego trybu dla rozstrzygania sporów[12]).

Postanowienia wymienione pod lit. j) i ł) nie dotyczą umów zawieranych z przedsiębiorstwami sektora publicznego (§ 54)[13]).

Odszkodowania umowne ustala się w zależności od wartości i znaczenia przedmiotu umowy (kara umowna). Wynosić ono może:

a) na wypadek nie wykonania umowy do 15% wartości niewykonanej dostawy lub roboty;

b) na wypadek nie dotrzymania terminu do 0.4% wartości opóźnionej dostawy, lub roboty za kazdy dzień zwłoki z wyłączeniem niedziel i świąt;

c) jeżeli zwłoka w wykonaniu części zamówienia, uniemożliwia wykorzystanie całego świadczenia zgodnie z jego przeznaczeniem do 01% wartości całej dostawy, lub roboty za każdy dzień zwłoki z wyłączeniem niedziel i świąt.

Odszkodowanie umowne za zwłokę lub niewykonanie umowy, można też oznaczyć w postaci określonej sumy pieniężnej (§ 56).

Zabezpieczenie wykonania umowy (kaucja) powinno być złożone przy jej podpisaniu.

Przedsiębiorstwa sektora publicznego wolne są od obowiązku składania zabezpieczenia, co nie zwalnia ich od odpowiedzialności, za niewykonanie umowy i zapłaty kar umownych.

Zaliczki mogą być udzielane tylko w wypadkach określonych zarządzeniami właściwych ministrów, wydanymi w porozumieniu z Ministrem Skarbu (§ 57)[14]).

O d b i ó r.

Dostawy i roboty mogą być odebrane dopiero po stwierdzeniu, że odpowiadają warunkom umowy. Wyjątkowo może zamawiający przyjąć dostawę lub robotę, nie odpowiadającą warunkom umowy, jeżeli przyjęcie jej po cenie odpowiednio obniżonej znajduje usprawiedliwienie gospodarcze (§ 59).

---

12) Por. dekret z 5. 8. 1949 o państwowym arbitrażu gospodarczym (Dz. Ust. Nr. 16, poz. 340).

13) Postanowienia ogólne, oraz wzór umowy ramowej obowiązujący przy zawieraniu umów budowlanych i montażowych z przedsiębiorstwami sektora publicznego zawiera zarządzenie Przewodniczącego P. K. P. G. z 11. 10. 1949 (Monitor Polski Nr. A—82, poz. 1000).

14) Szczegółowe przepisy co do rodzaju wadiów i zabezpieczeń (gotówka, bilety skarbowe, państw. papiery wartościowe, książeczki oszczędnościowe, kaucje hipoteczne i. t. p.) i wysokość zaliczek, zawiera zarządzenia Ministra Skarbu z 25 listopada 1947 (Monitor Polski Nr. 152, poz. 903). Porównaj również załącznik Nr. 5 do zarządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z 12. 3. 1948 (Monitor Polski Nr. A—20, poz. 297).

Odbiór powinien być stwierdzony protokólarnie, i może być uzależniony od poprzedniego badania technicznego, celem zakwalifikowania jakości świadczenia i jego zgodności z warunkami umowy (§ 60)[15].

Zamówienia bezofertowe.

Bez uprzedniego zebrania ofert w drodze bezpośredniego porozumienia potwierdzonego rachunkiem, można czynić zamówienia, które mają służyć do zaspokojenia doraźnej potrzeby, a nie przekraczają kwoty 100.000 zł (§ 53).

Drobne roboty budowlane.

Drobnymi robotami budowlanymi są według zarządzenia Ministra Budownictwa z 12 sierpnia 1949 (Monitor Polski Nr A—57, poz. 780) roboty inwestycyjne i remontowe w dziale budownictwa, których wartość łącznie z kosztami materiałów, nie przekracza 1.000.000 zł.

Kosztorysy urzędowe drobnych robót budowlanych opracowuje zamawiający, opierając się na cenach stosowanych przy zamówieniach, przez wojewódzkie wydziały budownictwa, lub dyrekcje odbudowy, a w braku takich cen opierając się na cenach rynkowych uzgodnionych z wojewódzkim wydziałem budownictwa.

Kosztorysy takie nie wymagają uzgodnienia z wojewódzkim wydziałem budownictwa, jeżeli roboty budowlane mają służyć do zaspokojenia doraźnej potrzeby, a wartość ich nie przekracza 100.000 zł.

Przy zawieraniu umów z przedsiębiorstwami i osobami sektora prywatnego, zamawiający może całkowicie lub częściowo odstąpić od żądania zabezpieczenia, i w razie uznanej potrzeby udzielić zaliczki pod zabezpieczenie dostarczonych materiałów do wysokości 15% wartości umowy.

Jak wynika z powyższego zestawienia najważniejszych norm prawnych w dziedzinie dostaw, robót i usług na rzecz Skarbu Państwa, samorządu i niektórych kategorii osób prawnych, przepisy te dostosowane są do obecnej struktury gospodarczej naszego kraju, co uwydatnia się zwłaszcza w uprzywilejowaniu przedsiębiorstw t. zw. sektora publicznego, nie tylko pod względem pierwszeństwa przed innymi dostawcami, lecz także przez uproszczenie co do nich całej procedury, wyłączenie postępo-

[15]) Przepisy ustalające szczegółowe warunki odbioru dostaw i robót, skład komisji odbiorczych ich tryb postępowania i sposób przeprowadzania rozrachunków zawiera załącznik Nr. 6 do zarządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z 12. 3. 1949 (Monitor Polski Nr. A—20, poz. 297).

wania przetargowego lub ofertowego i udzielania im zamówień na podstawie cen urzędowych, lub urzędowych kosztorysów, zwolnienie od wadjów i kaucji itp.

Przepisy te nie zapoznają jednak znaczenia przedsiębiorstw prywatnych w gospodarce narodowej, i dają im możność ubiegania się o roboty i dostawy, bądź w drodze publicznych przetargów, bądź w postępowaniu ofertowym, a w pewnych wypadkach w drodze bezpośredniego porozumienia, gdy robota lub dostawa nie może być uskuteczniona przez przedsiębiorstwa sektora publicznego.

WŁADYSŁAW CZAPIŃSKI

CZECHOSŁOWACKA USTAWA O OBYWATELSTWIE

W dniu 13 lipca 1949 r. została uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe Republiki Czechosłowackiej, a od dnia 1 października weszła w życie nowa ustawa o nabywaniu i utracie czechosłowackiego obywatelstwa państwowego.

Warto się zapoznać z jej zasadami tym bardziej, że ten dział prawa publicznego sojuszniczej Czechosłowacji wiąże się również z prawem rodzinnym, którego zasady są ,jak wiadomo, przedmiotem współpracy prawniczej Polsko-Czechosłowackiej.

Nabycie obywatelstwa przez urodzenie

Pierwszym zagadnieniem, które reguluje ustawa jest nabycie obywatelstwa przez urodzenie.

W tym przedmiocie ustawodawstwa współczesne stosują 2 zasady: ius sanguinis -krwi, czyli pochodzenia i ius soli -ziemi, czyli miejsca urodzenia. Według pierwszej z nich, mającej przewagę w krajach europejskich, obywatelstwo nabywa się za rodzicami, bez względu na miejsce urodzenia. Według drugiej z nich, mającej przewagę w krajach kolonizatorskich, a więc przede wszystkim w krajach Ameryki Północnej i Południowej, miejsce urodzenia dziecka decyduje o jego obywatelstwie.

Wprawdzie stosowania zasad tych w czystej formie nie spotykamy w żadnym kraju. Wszędzie obok jednej z nich znajdujemy także domieszkę drugiej. Chodzi jedynie o ustalenie, która z tych zasad wysuwa się w poszczególnym kraju na pierwsze miejsce.

Ustawa czechosłowacka oddaje pierwszeństwo zasadzie ius sanguinis, stanowiąc, że dziecko urodzone chociażby zagranicą z obywateli czechosłowackich nabywa obywatelstwo swych rodziców.

Pomocnicze zastosowanie zasady ius soli znajdujemy w postanowieniu nadającym obywatelstwo czechosłowackie także takiemu dziecku. którego tylko jeden z rodziców ma obywatelstwo czechosłowackie, jeżeli urodziło się ono na terenie Republiki Czechosłowackiej. Natomiast jeżeli

chodzi o urodzenie zagranicą w analogicznej sytuacji (małżeństwo mieszane), to dla nabycia obywatelstwa czechosłowackiego potrzebna jest zgoda Krajowej Rady Narodowej, wyrażona na prośbę rodzica obywatela czechosłowackiego. Prośba musi być wniesiona w zawitym rocznym terminie od urodzenia.

Podobnie, jak w większości analogicznych ustawodawstw, dziecko znalezione na terenie Czechosłowacji uzyskuje obywatelstwo czechosłowackie z warunkiem rozwiązującym — na wypadek wykrycia jego innego obywatelstwa z tytułu pochodzenia.

Nabycie obywatelstwa przez zamążpójście.

W kwestii wpływu małżeństwa na obywatelstwo kobiety poślubiającej męża mającego inne obywatelstwo spotykamy również 2 zasady

Według jednej z nich ,która do niedawna panowała na kontynencie europejskim, kobieta nabywa obywatelstwo męża przez sam akt małżeństwa. Tę zasadę reprezentuje również nasze dotychczasowe ustawodawstwo.

Według drugiej zasady, którą spotykamy zarówno w ustawodawstwie Związku Radzieckiego jak i krajów anglosaskich, małżeństwo nie wywiera bezpośredniego wpływu na obywatestwo małżonków.

Ustawa czechosłowacka zajmuje w tej kwestii stanowisko pośrednie, stanowiąc ,że cudzoziemka nabywa obywatelstwo czechosłowackie przez małżeństwo, o ile Krajowa Rada Narodowa wyrazi zgodę na takie nabycie. Prośba o to może być wniesiona jeszcze przed ślubem, a najpóźniej w ciągu 6 miesięcy od zawarcia małżeństwa. Przychylne załatwienie prośby powoduje nabycie obywatestwa od dnia małżeństwa, chociażby zgodę wyrażono nawet po ślubie.

Taką prośbą o obywatelstwo mogą być objęte również małoletnie do lat 15 dzieci poślubianej.

Nadanie obywatelstwa.

Obywatelstwo czechosłowackie nabywa się również przez nadanie.

Akt nadania należy do właściwości Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

Przy nadaniu stosuje się zasadę swobodnego uznania.

Ustawa ustala normalne, zresztą nieliczne warunki nadania obywatelstwa, a mianowicie:

a) warunek negatywny — niedziałanie na szkodę interesów Republiki Czechosłowackiej lub jej ustroju ludowo-demokratycznego,

b) warunek pozytywny — nieprzerwany 5-letni okres przebywania w kraju.

Jako warunek trzeci ujęto (§ 3 ust. 1 pkt. c),

c) utratę dotychczasowego obywatelstwa o ile nie chodzi o osobę bezpaństwową.

Przy tym ustawa przewiduje, że Ministerstwo w przypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie może zwolnić od warunków b) i c), t. zn. 5-cio letniego pobytu w kraju i utraty dotychczasowego obywatelstwa (§ 3 ust. 2 ustawy).

W ten sposób utrata obywatelstwa obcego przy nadaniu obywatelstwa czechosłowackiego została potraktowana nie jako bezpośredni ustawowo przewidziany (por. art. 87 naszej Konstytucji z 1921 r. i art. 1 ustawy o obywatelstwie Państwa Polskiego z dnia 20 stycznia 1920 r. (poz. 44 Dz. Ust.) skutek aktu nadania, lecz jako akt rezygnacji z dotychczasowego obywatelstwa, zgłaszany zasadniczo przez proszącego o nowe obywatelstwo, od którego to aktu rezygnacji wyjątkowo władza może zwolnić.

W ten sposób ustawowo zostaje uznana możliwość posiadania podwójnego obywatelstwa nawewnątrz Państwa.

Dalszym warunkiem nabycia obywatelstwa czechosłowackiego przez osoby powyżej 15 lat wieku zorówno przez zamążpójście, jak i przez nadanie, jest złożenie przysięgi wierności obywatelskiej.

W wyjątkowych przypadkach i od tego warunku może nastąpić zwolnienie (§ 4 ust. 2).

Utrata obywatelstwa.

Omawiana ustawa zna 3 rodzaje utraty obywatelstwa:

a) przez zamążpójście,

b) przez zwolnienie,

c) przez pozbawienie.

Przez zamążpójście traci swe obywatelstwo dotychczasowe obywatelka, która wychodzi zamąż za cudzoziemca takiego kraju, którego ustawodawstwo z małżeństwem łączy skutek nabycia przez kobietę obywatelstwa.

I znowu Krajowa Rada Narodowa może poślubiającej wzgl. poślubionej na jej prośbę, wniesioną przed zawarciem małżeństwa lub w ciągu 6 miesięcy od jego zawarcia, zezwolić na zachowanie jej przedślubnego czechosłowackiego obywatelstwa z tym skutkiem, że utrata obywatelstwa czechosłowackiego uważa się za nieby.ą, chociażby zezwolenia udzielono dopiero po zawarciu małżeństwa.

Instytucja zwolnienia z obywatelstwa zasługuje na uwagę, ponieważ przewiduje utratę tą drogą obywatelstwa czechosłowackiego bez jakiegokolwiek związku z nabyciem innego obywatelstwa. Wprawdzie takie zwolnienie następuje tylko na prośbę interesowanych, jednak pociąga to za sobą także utratę obywatelstwa przez nieletnie do lat 15 dzieci zwalnianych, objęte prośbą o zwolnienie.

Prośba o zwolniene wniesiona przez małżonków jest rozpatrywana w stosunku do każdego z nich oddzielnie.

Utrata obywatelstwa w przypadku zwolnienia liczy się od daty doręczenia decyzji o zwolnieniu.

Wreszcie należy omówić sprawę pozbawienia obywatelstwa.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych może pozbawić obywatelstwa taką osobę przebywającą zagranicą, która a) rozwijała lub rozwija jakąkolwiek działalność wrogą wobec Państwa lub mogącą szkodzić interesom Państwa, b) opuściła nielegalnie teren Republiki Czechosłowackiej, c) nie powróciła do kraju w wyznaczonym terminie przy czym termin ten nie może być krótszy niż 30 dni od doręczenia wezwania Ministerstwa Spraw Wewnętrznych — o ile chodzi o powrót z krajów kontynentalnych a 90 dni — o ile chodzi o powrót z krajów zamorskich.

Nadto obywatelstwa czechosłowackiego decyzją Ministerstwa Spraw Wewnętrznych może być pozbawiona również taka osoba, która ma jeszcze inną przynależność państwową (§ 7 pkt. 2).

Jak widzimy więc omawiana ustawa stoi konsekwentnie na stanowisku, że można mieć więcej niż jedną przynależność państwową.

Wprawdzie jest to privilegium odiosum, skoro można być za to pozbawionym obywatelstwa czechosłowackiego, jednakże skutek taki nie koniecznie musi nastąpić, skoro władza tylko „może" skorzystać ze swego uprawnienia według swej oceny.

Należy zauważyć, że stosowanie tego środka nie jest uzależnione od przebywania obywatela zagranicą czy dobrowolnego nabycia drugiego obywatelstwa. Można go użyć także przeciwko obywatelowi zamieszkałemu w kraju, chociażby np. stał się on obywatelem dwóch Państw nawet bez objawienia własnej woli.

Interesującym jest zestawienie tych postanowień z postanowieniami Konwencji Haskiej z dnia 12 kwietnia 1930 r. w sprawie pewnych zagadnień dotyczących kolizji ustaw o obywatelstwie (Dz. U. R. P. z 1937 r. Nr 47, poz. 361). Konwencja ta weszła w życie z dniem 1 lipca 1937 roku i została podpisana również przez Czechosłowację, jakkolwiek akt ratyfikacji przez nią nie został opublikowany.

Według art. 3 tej Konwencji osoba mająca dwa obywatelstwa lub więcej będzie mogła być uznana za obywatela przez każde z tych Państw, których obywatelstwo posiada.

Natomiast stosownie do art. 6 tej Konwencji każda osoba posiadająca dwa obywatelstwa, uzyskane bez objawienia woli z jej strony, będzie mogła się wyrzec jednego z nich, za upoważnieniem tego Państwa, którego obywatelstwa ma zamiar się wyrzec. Dalej Konwencja stanowi, że to upoważnienie nie będzie odmówione osobie, która ma zwykłe i główne miejsce zamieszkania zagranicą, byleby zostały wypełnione warunki wymagane przez prawo tego Państwa, którego obywatelstwa zamierza się ona zrzec.

W ten sposób likwidację podwójnego obywatelstwa uzyskanego bez objawienia woli Konwencji pozostawiła inicjatywie osoby zainteresowanej, dając jej nawet możność wyboru, którego obywatelstwa ma się zrzec

gdy czechosłowacka ustawa przejmuje tę inicjatywę na rzecz władzy we wszystkich przypadkach podwójnego obywatelstwa. Z natury rzeczy rozwiązanie może tu nastąpić tylko przez pozbawienie obywatelstwa czechosłowackiego bez względu na miejsce osiedlenia pozbawianego obywatelstwa.

Ustawa czechosłowacka przewiduje możność doręczania przez publiczne obwieszczenie decyzji o pozbawieniu obywatelstwa jeżeli inny sposób doręczenia napotyka na trudności.

To samo dotyczy doręczenia wezwania do powrotu, którego nieusłuchanie może spowodować pozbawienie obywatelstwa (§ 7 ust. 3).

Pozbawienie obywatelstwa jednego z małżonków nie wywiera wpływu na obywatelstwo drugiego lub dzieci (§ 8).

Decyzje sprawach posiadania obywatelstwa państwowego należą do powiatowych rad narodowych, które potwierdzają obywatelom na odpowiednich formularzach posiadanie obywatelstwa. Poświadczenie obywatelstwa na legitymacjach obywatelskich należy do innych władz (§ 9).

Dr MARIAN BUSZYŃSKI

PAŃSTWOWY ARBITRAŻ GOSPODARCZY. ZAKRES DZIAŁANIA — ORGANIZACJA — POSTĘPOWANIE.

W następstwie przewrotu społecznego i gospodarczego dokonanego w Polsce po wojnie, a w szczególności w następstwie przebudowy ustroju rolnego, nacjonalizacji przedsiębiorstw przemysłowych, reformy przedsiębiorstw bankowych, zreorganizowania spółdzielczości, — uległa całkowitemu przeobrażeniu struktura gospodarcza Państwa. Na pierwszy plan w życiu gospodarczym narodu wchodzi jako czynnik decydujący Państwo, kierujące przez swe organa całą produkcją przemysłowa i rolną oraz całym obrotem pieniężnym — w kierunku realizacji narodowych planów gospodarczych i umocnienia materialnych warunków rozwoju Polski Ludowej. Ta dominująca w życiu gospodarczym rola Państwa i przedsiębiorstw państwowych wytwarza nową sytuację dla wszystkich państwowych, samorządowych i spółdzielczych ośrodków produkcji, wymiany towarowej i obrotu pieniężnego. Wszystkie one muszą być podporządkowane dyscyplinie wykonania narodowych planów gospodarczych i zasadom rozrachunków gospodarczych, a rozstrzyganie ewentualnych kolizji interesów między poszczególnymi ośrodkami i zapewnienie dotrzymywania przez nie ścisłego wykonania zawartych umów powinno być w interesie ogólnym zabezpieczone w sposób jaknajbardziej celowy, nieskomplikowany i pewny. Byłoby nie do pomyślenia, aby takie kolizje interesów czy spory między ośrodkami podporządkowanymi przecież wspólnemu ośrodkowi dyspozycji, miały być rozstrzygane na zwykłej drodze sądowej: stronami procesowymi w takich sporach byłyby albo przedsiębiorstwa, zakłady czy instytucje państwowe, albo conajmniej podporządkowane dyspozycji państwowych ośrodków gospodarczych. O wiele zatem prostszym i bardziej celowym jest zapewnienie należytego rozstrzygnięcia takich spraw przez specjalne państwowe organa arbitrażowe o odpowiednim przygotowaniu fachowym.

Funkcja taka nie wywodzi się bynajmniej jedynie z władzy sądowej, ale wywodzi się przede wszystkim z uprawnień państwowej w ł a d z y

wykonawczej, przysługujących jej wobec podporządkowanych tej władzy bezpośrednio lub pośrednio gospodarczych jednostek. Przy arbitrażu gospodarczym nie chodzi zresztą o samo tylko realizowanie wymiaru sprawiedliwości pod kątem najdoskonalszym ze stanowiska prawnego rozstrzygnięć, ale przede wszystkim chodzi o dokonanie takich rozstrzygnięć, któreby ze stanowiska gospodarczego zapewniły jaknajlepsze wykonanie narodowych planów gospodarczych i ugruntowania zasad gospodarczej opłacalności[1]). Nie można przy tym pomijać, że nie wszystkie państwowe jednostki gospodarcze mają osobowość prawną, wobec czego sądowe spory takich jednostek byłyby nie do pomyślenia — obie strony bowiem reprezentowałyby Skarb Państwa.

Tym właśnie celom służyć mają państwowe komisje arbitrażowe powołane do życia dekretem z dnia 5 sierpnia 1949 r. o państwowym arbitrażu gospodarczym (poz. 340, Dz. Ust.), który wszedł w życie z dniem 1 października 1949 r.

Arbitraż gospodarczy jest instytucją, która powstała i rozwinęła się w Związku Radzieckim, jako jeden z organów zapewniających wykonanie planów gospodarczych[2]). Na wprowadzenie go w Polsce złożyły się te same warunki, co w Związku Radzieckim. W ustroju bowiem Demokracji Ludowej, w którym znaczna część warsztatów produkcji jest uspołeczniona, a działalność ich dostosowana do gospodarki planowej, kokoniecznym jest, tak jak w ustroju socjalistycznym, istnienie organu powołanego do rozstrzygania sporów między poszczególnymi ośrodkami produkcji w sposób zabezpieczający wykonanie planów gospodarczych, — organu przygotowanego fachowo do tej doniosłej roli.

Już w 1947 r. powołana została u nas zarządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu z 13 czerwca 1947 r. Komisja arbitrażowa mająca za za-

---

1) Co do prawnego charakteru arbitrażu podnosi Dr. St. Ehrlich w artykule „Arbitraż w Związku Radzieckim" („Demokratyczny Przegląd Prawniczy Nr 7 z 1948 r."), że w swoim czasie toczył się spór między teoretykami radzieckimi, czy arbitraż jest swoistym sądem gospodarczym, czy też organem zarządu gospodarczego. Dziś, — jaki podnosi Ehrlich — nie ulega wątpliwości, że arbitraż jest tworem mieszanym, spełna on rolę sądu gospodarczego, co nie przeszkadza temu, że z łatwością można w nim się dopatrzeć najzupełniej wyraźnej funkcji gospodarczego kierownictwa. Zadaniem arbitrażu, jak w tymże artykule podnosi Ehrlich, jest utrwalenie dyscypliny w realizowaniu planu i ugruntowanie zasady gospodarczej opłacalności.

2) Zob. rtykuł Ehrlicha powołany w uw. 1). Autor podnosi w nim, że arbitraż radziecki „czerpie swoje uzasadnienie nie tylko ze struktury ustroju politycznego, ile z rozwniętej gospodarki planowej".

„Prawdziwym dominus litis jest państwo socjalistyczne, które umsi stanąć — ilekroć zachodzi tego potrzeba — w obronie planowej gospodarki, w obronie interesów społeczeństwa".

Zob. również artykuł Dr. Zygmunta Fenichla „Państwowy arbitraż gospodarczy" (Demokratyczny Przegląd Prawniczy" Nr 10/49 oraz Stankiewicza „Arbitraż w ustroju radzieckim" (Państwo i Prawo Nr 7/48).

danie rozstrzyganie sporów majątkowych między przedsiębiorstwami podległymi Ministerstwu Przemysłu i Handlu. Zasięg działalności tej Komisji był zatem nader ograniczony. O ile zaś spór toczył się między jednym z takich przedsiębiorstw a przedsiębiorstwem nie podlegającym Ministrowi Przemysłu i Handlu, konieczne było przestrzeganie zasad postępowania przed sądami polubownymi[3]).

Dopiero jednak dekret z dnia 5 sierpnia 1949 r. powołał do życia działania i organizację w sposób odpowiadający jego zadaniom, które instytucję państwowego arbitrażu gospodarczego, normując jego zakres według art. 1 dekretu polegają na zapewnieniu dyscypliny wykonania narodowych planów gospodarczych, przestrzegania i ugruntowania zasad rozrachunku gospodarczego oraz zabezpieczenia wykonania umów gospodarczych[4]).

Zakres działania arbitrażu.

Zakres działania państwowego arbitrażu gospodarczego wprowadzonego dekretem z dnia 5 sierpnia 1949 r. jest znacznie szerszy. Dekret ustala ściśle właściwość komisji arbitrażowych, przewiduje zarazem dopuszczalność pewnego rozszerzenia tej właściwości a także i zwężenia właściwości rzeczowej komisji drogą rozporządzeń Rady Ministrów.

W szczególności właściwość państwowych komisji arbitrażowych rozciąga się na spory pomiędzy:

1) państwowymi przedsiębiorstwami, bankami, zakładadami i instytucjami,
2) prywatnymi przedsiębiorstwami pozostającymi pod zarządem państwowym,
3) przedsiębiorstwami państwowo - spółdzielczymi,
4) centralami spółdzielczo-państwowymi,

---

3) Zob. Blusiewicz „Orzecznictwo komisji arbitrażowej" Życie gospodarcze" Nr 22/48.

Jak zaznacza Fenichel w artykule powoałnym w uw. 2) zespoły orzekające komisji arbitrażowej brały pod uwagę tak przepisy praca cywilnego, jak i względy słuszności i celowości gospodarczej, z tym że te ostatnie względy często decydowały o sposobie rozstrzygnięcia sporu.

4) Co do określenia „rozrachunek gospodarczy" zob. artykuł Jerzego Kwejta „Rozrachunek gospodarczy" w Nr 10/1949 „Życia gospodarczego". Autor określenie powyższe sprowadza do radzieckiego terminu „chozraszczot", tłomaczonego w polskiej terminologii rozmaicie, m. in. „obrachunek gospodarczy", „kalkulacja pospodarcza", „zasada gospodarczości". Według Kwejta zasada „rozrachunek gospodarczy" polega na tym, „że każde przedsiębiorstwo państwowe posiadając do swojej dyspozycji fundusz zasadniczy oraz środki obrotowe, korzysta z gospodarczo operatywnej samodzielności".

Ostrowitianow nazywa rozrachunek gospodarczy „opłacalnością gospodarczą". Wypowiedzi te przytacza Fenichel w artykule wymienionym wyżej w uw. 2). Terminu „gospodarcza opłacalność" używa w powyższym znaczeniu również Ehrlich w artykule wymienionym wyżej w uw. 1).

5) centralami spółdzielni,

6) przedsiębiorstwami, zakładami i instytucjami związków samorządu terytorialnego, oraz

7) spółkami prawa cywilnego i handlowego, w których Skarb Państwa, przedsiębiorstwa państwowe, samorządowe albo osoby prawa publicznego posiadają udział wynoszący ponad 50% kapitału zakładowego.

Ponadto właściwość komisji rozciąga się również na spory pomiędzy władzami i urzędami państwowymi, lub związkami samorządu terytorialnego z jednej strony a jednostkami wymienionymi wyżej pod 1) — 7) z drugiej strony.

Dekret nie wymaga, by strony biorące udział w sporze miały osobowość prawną, a prawo uczestniczenia w sporze w charakterze strony nadaje również władzom i urzędom państwowym nie mającym oczywista tej osobowości.

O ile chodzi o samorząd terytorialny, to po pierwsze związki samorządowe mają brać udział w sporach arbitrażowych z jednostkami wymienionymi pod 1)—7), a zatem także i w sporach z poszczególnymi przedsiębiorstwami, zakładami i instytucjami innych związków samorządu terytorialnego, ponadto zaś te ostatnie przedsiębiorstwa, zakłady i instytucje mogą brać udział w sporach arbitrażowych z przedsiębiorstwami, zakładami i instytucjami tych samych lub innych związków samorządowych oraz z innymi jednostkami gospodarczymi wymienionymi wyżej pod 1)—5) i 7).

Właściwość rzeczowa komisji arbitrażowych rozciąga się na:

a) rozpoznawanie sporów o prawa majątkowe, oraz na

b) ustalanie treści umów zawieranych w wykonywaniu narodowych planów gospodarczych (spory przedumowne),

c) ustalanie stosunku prawnego lub prawa, między stronami wyżej wymienionymi.

Sporami o „prawa majątkowe" będą wszelkie spory o prawa mające wartość majątkową, omówienia wymaga natomiast pojęcie tzw. „sporów przedumownych".

Dekret określa je jako spory o ustalenie treści umów zawieranych w wykonaniu narodowych planów gospodarczych. Genezy tego pojęcia szukać należy w arbitrażu radzieckim. Jak zaznacza Ehrlich w swej rozprawie o arbitrażu w Związku Radzieckim[5]), gospodarka planowa w Związku Radzieckim wywołała masowo zawierane umowy między przedsiębiorstwami państwowymi i uspołecznionymi organizacjami gospodarczymi, tak że stały się one niezbędnym ogniwem w procesie realizacji planu gospodarczego. Zarówno teoretycy jak i praktycy gospodarczy uważają te umowy za efektywny instrument realizacji planu,

[5]) Zob. artykuł Ehrlicha powołany w uw. 1).

w związku z czym spory o ustalenie warunków tych umów wymagają powołania specjalnych organów arbitrażowych, posiadających znajomość ekonomii i całej skomplikowanej problematyki planu gospodarczego W wypadkach „sporów przedumownych" komisje arbitrażowe powołane są nie do orzekania o naruszeniu umowy, lecz do ustalenia warunków umowy. Jak zaznacza Fenichel[6]), w przypadku tych sporów arbitraż konkretyzuje wzajemne zobowiązania stron i precyzuje warunki umowy, które będą strony obowiązywać.

Wymienione wyżej pod c) spory o ustalenie stosunku prawnego lub prawa odpowiadają sprawom o ustalenie, przewidzianym w art. 3 kodeksu postępowania cywilnego.

Właściwość miejscową komisji arbitrażowych ustala dekret według siedziby strony pozwanej lub miejsca wykonania umowy (art. 17), jedynie w sprawach o „spory przedumowne" miejscowo właściwą jest ta komisja, w której okręgu wnioskodawca ma swoją siedzibę[7]).

Sprawy należące do właściwości komisji arbitrażowych wyłączone są spod orzecznictwa sądów powszechnych ewentualne umowy zaś poddające te sprawy pod rozstrzygnięcie sądu polubownego są nieważne. Natomiast jeżeli z mocy szczególnych przepisów ustawowych sprawy takie należą do właściwości innych władz (np. skarbowych górniczych, ubezpieczeń społecznych) lub innych sądów niż sądy powszechne (np. do sądów ubezpieczeń społecznych), wówczas do rozpatrywania tych spraw komisje arbitrażowe nie są właściwe.

Jak wyżej zaznaczono, dekret przewiduje dopuszczalność rozszerzenia właściwości komisji arbitrażowych w drodze rozporządzenia Rady Ministrów. W szczególności Rada Ministrów może przekazać do postępowania arbitrażowego spory o prawa majątkowe:

1. jednostek wyżej wyliczonych, podlegających według dekretu komisjom arbitrażowym, z innymi jednostkami gospodarczymi lub administracyjnymi Państwa albo osób prawnych prawa publicznego,
2. między spółdzielniami,
3. między jednostkami gospodarczymi lub administracyjnymi Państwa i osób prawnych prawa publicznego a spółdzielniami,

---

6) W artykule powołanym wyżej w uw. 2).

7) § 65 rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 24 października 1949 r. (poz. 441 Dz. Ust.).

4. nie należące do właściwości sądów powszechnych, lecz przekazane przepisami ustawowymi do właściwości władz administracyjnych lub sądów szczególnych spory o prawa majątkowe pomiędzy jednostkami gospodarczymi lub administracyjnymi Państwa albo osób prawnych prawa publicznego.

Podkreśla się, że powyższe rozszerzenie właściwości komisji arbitrażowych objąć może tylko spory o prawa majątkowe, nie zaś tzw. spory przedumowne.

Z drugiej strony Rada Ministrów upowaniona jest do ograniczenia określonego w dekrecie zakresu działania komisji arbitrażowych, przekazując w drodze rozporządzenia rozstrzyganie odnośnych sporów innym władzom. Odnosi się to tak do sporów o prawa majątkowe jak i do sporów przedumownych. Dekret nie określa bliżej, jakiego rodzaju „innym władzom" rozstrzyganie tych sporów może być przekazane, wobec czego przyjąć należy, że władzami tymi mogą być albo odpowiednie władze już istniejące (np. sądowe) albo też władze specjalnie w tym celu powołane.

Organizacja arbitrażu.

Organizacja arbitrażu jest dwustopniowa: obok Głównej Komisji Arbitrażowej przy Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego istnieją przy wojewódzkich urzędach planowania gospodarczego — okręgowe komisje arbitrażowe. Nie muszą one być utworzone we wszystkich województwach, Przewodniczący P. K. P. G. może zarządzić, że dla kilku województw ma być utworzona tylko jedna komisja. Będzie to mogło mieć zastsowanie w tych zwłaszcza województwach, w których z powodu mniejszej ilości placówek gospodarczych przewidywana ilość spraw nie będzie wymagała utworzenia osobnej komisji dla danego województwa.

Główna komisja arbitrażowa.

Prezesa tej komisji mianuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek Przewodniczącego P. K. P. G. Ten ostatni zaś mianuje i odwołuje wiceprezesów komisji. Prezes i wiceprezesi powinni mieć zasadniczo kwalifikację sędziowskie, jednakowoż od zasady tej można w uzasadnionych wypadkach odstąpić i powołać na te stanowiska osoby nie majace kwalifikacji sędziowskich, jeżeli ich przygotowanie zawodowe daje rękojmię należytej znajomości przepisów obowiązujących w gospodarce narodowej. Prezes Głównej Komisji sprawuje nadzór nad komisjami okręgowymi.

Członków Głównej Komisji Arbitrażowej powołuje Prezes Rady Ministrów, Przewodniczący P. K. P. G., każdy z ministrów i Centralny Związek Spółdzielczy — w ilości określonej przez Prezesa Rady Ministrów. W ten sposób wszystkie resorty mają zapewniony udział w Ko-

misji, przy czym zapewniony jest w niej równie udział przedstawicieli samorządu terytorialnego, — połowa bowiem członków powołanych przez Ministra Administracji Publicznej ma się składać z przedstawicieli samorządu.

Okręgowe komisje arbitrażowe

Prezesów i wiceprezesów tych komisji mianuje i odwołuje Przewodniczący P. K. P. G. na wniosek Prezesa Głównej Komisji Arbitrażowej. Powinni oni mieć zasadniczo kwalifikacje sędziowskie — w uzasadnionych wypadkach jednak, tak jak w Głównej Komisji, wystarcza przygotowanie zawodowe dające gwarancję należytej znajomości przepisów obowiązujących w gospodarce narodowej.

W komisji okręgowej nie ma natomiast innych stałych członków. Jako członkowie zespołów orzekających występują arbitrzy, których — po jednym — wyznaczają strony wiodące spór. Jeżeli zaś strona w zakreślonym jej przez prezesa komisji terminie arbitra nie wyznaczy— wyznacza go prezes komisji.

Prezesi i wiceprezesi komisji oraz inni mianowani pracownicy (nie członkowie Gł. Komisji) komisji są pracownikami państwowymi podlegającymi przepisom ustawy o państwowej służbie cywilnej. Dekret nie nadaje zatem prezesom i wiceprezesom komisji arbitrażowych, a tym mniej innym członkom zespołów orzekających uprawnień sędziowskich (niezawisłości i nieusuwalności).

Prawa i obowiązki członków zespołów orzekających określone zostały bliżej w rozporządzeniu Rady Ministrów z dn. 24 października 1949 r.[8]). W szczególności poza zaznaczeniem, że powinni oni sumiennie i gorliwie wypełniać swoje obowiązki, rozporządzenie to postanawia, że mają oni przy orzekaniu kierować się zasadami praworządności Polski Ludowej oraz wytycznymi i przepisami planów gospodarczych. Postanowienie to odpowiada celowi, którému służyć ma państwowy arbitraż gospodarczy tj. zabezpieczeniu wykonania narodowych planów gospodarczych. Podkreślenie, że przy orzekaniu mają się członkowie zespołów kierować praworządnością Polski Ludowej, wskazuje na to, że mają oni zarazem przestrzegać przepisów obowiązującego prawa.

Na członkach zespołu orzekającego ciąży obowiązek zachowania w tajemnicy tych okoliczności sprawy, o których dowiedzieli się ze względu na swoje stanowisko — poza okolicznościami ujawnionymi na rozprawie publicznej.

Również ciązy na nich obowiązek bezstronności, wobec czego powinni oni zgłosić swoje wyłączenie w takich sprawach, w których

---

[8]) rozp. Rady Ministrów z dn. 24 października 1929 r. w sprawie organizacji państwowych komisji arbitrażowych i trybu postępowania arbitrażowego (Dz. Ust. Nr 55, poz. 441).

pozostają z jedną ze stron w tego rodzaju stosunkach osobistych, które mogłyby nasuwać uzasadnioną wątpliwość co do ich bezstronności.

Prócz wymienionych wyżej osób pełnią w komisjach czynności pomocnicze tzw. radcy prezesa komisji arbitrażowej dla spraw orzecznictwa. Oni na zlecenie prezesa przeprowadzają dowody, korzystając przy tych czynnościach z uprawnień przysługujących prezesowi komisji, oni też referują sprawy na posiedzeniach zespołów orzekających. Radców tych mianuje przewodniczący P. K. P. G. na wniosek Prezesa Głównej Komisji Arbitrażowej Powinni oni mieć wykształcenie prawnicze oraz nabytą w pracy zawodowej znajomość zasad obowiązujących w gospodarce narodowej — od wymogu wykształcenia prawniczego można jednak odstąpić wyjątkowo co do działaczy i organizatorów życia gospodarczego[9]).

Arbitraż resortowy.

Państwowy arbitraż gospodarczy, którego organizację wyżej omówiono, jest arbitrażem ogólnym dla wszystkich resortów tj. międzyresortowym. Dekret przewiduje jednak zarazem możliwość powolywania przez poszczególnych ministrów tzw. arbitrażu resortowego dla załatwiania sporów między stronami, nad którymi dany minister sprawuje nadzór. Ustanowienie arbitrażu resortowego następuje w drodze rozporządzenia wydanego za zgodą Przewodniczącego P K. P. G.

Zakres działania arbitrażu resortowego obejmuje w zasadzie te same sprawy, co arbitraż państwowy, a więc rozpoznawanie sporów o prawa majątkowe, o ustalenie stosunku prawnego lub prawa oraz „sporów przedumownych". Ponieważ dekret przewiduje, że rozporządzenie o ustanowieniu arbitrażu resortowego ma prócz organizacji i trybu postępowania przed resortowymi komisjami arbitrażowymi określić także ich właściwość rzeczową, przeto należy dojść do wniosku, że rozporządzenie to może wspomniany wyżej zakres działania arbitrażu resortowego ograniczyć tylko do pewnych kategorii spraw (np. tylko do rozpatrywania sporów przedumownych, albo tylko do rozpatrywania sporów między pewnymi stronami itp.).

Arbitraż spółdzielczy.

Dekret przewiduje również odrębną formę arbitrażu do rozpoznawania spraw spółdzielni, a to

1) pomiędzy centralami spółdzielni,
2) pomiędzy spółdzielniami, oraz
3) pomiędzy centralami spółdzielni a spółdzielniami.

Do ewent. ustanowienia arbitrażu spółdzielczego powołany jest Przewodniczący P. K. P. G. Ustanowienie to wymaga formy rozporządzenia

---

9) §§ 11 i 12 powołanego wyżej rozporządzenia.

„po wysłuchaniu opinii" Centralnego Związku Spółdzielczego. Oczywiście Przewodniczący P. K. P. G. nie jest związany tą opinią, która z natury rzeczy nie może mieć charakteru wiążącego.

Jakkolwiek dekret wyraźnie o tym wspomina, przyjąć należy, że rozporządzenie Przewodniczącego P. K. P. G. ustanawiające arbitraż spółdzielczy, powinno zarazem określać organizację tego arbitrażu, jego właściwość rzeczową i miejscową oraz tryb postępowania, podobnie jak rozporządzenia ministrów powołujące arbitraż resortowy, którego odrębną formę stanowi arbitraż spółdzielczy.

Postępowanie arbitrażowe

Postępowanie arbitrażowe jest zasadniczo dwuinstancyjne. Komisje okręgowe stanowią I instancję, Główna Komisja drugą. Dekret upoważnił jednak Radę Ministrów do określenia w drodze rozporządzenia spraw, którego rozpoznawać będzie Główna Komisja Arbitrażowa w jednej tylko instancji. Na podstawie tej wspomnianym wyżej rozporządzeniem wprowadziła Rada Ministrów to jednoinstancyjne postępowanie w sprawach, w których jedną ze stron jest władza naczelna (ministerstwo) lub urząd centralny.

Dekret przewiduje ponadto, że Rada Ministrów oznaczyć może w drodze rozporządzenia sprawy, w których od orzeczenia komisji okręgowej nie służy odwołanie. W tego rodzaju sprawach zatem jedyną instancją byłyby komisje okręgowe. Na podstawie tego upoważnienia rozporządzeniem Rady Ministrów z 24 października 1949 r. uznano za niedopuszczalne odwołanie od orzeczeń wydanych jednoosobowo w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu nie przewyższa 500.000 zł. (z wyjątkiem sporów przedumownych, w których odwołanie zawsze przysługuje).

Jednoosobowo rozpoznają komisje okręgowe prócz powyższych spraw o wartości przedmiotu sporu do 500.000 zł, jeszcze sprawy, w których strona pozwana bądź wogóle nie złożyła w zakreślonym jej terminie wyjaśnień w związku z treścią wniosku o rozpoznanie sprawy, bądź też w wyjaśnieniach tych żądanie wniosku uznała.

Z drugiej strony wspomniane rozporządzenie Rady Ministrów przewiduje, że w przypadkach szczególnie ważnych, lub gdy chodzi o ustalenie zasady prawnej albo wytycznych ogólnych w zakresie orzecznictwa, Prezes Głównej Komisji Arbitrażowej może zagadnienie lub sprawę odnośną przekazać do rozpoznania w zespole zwiększonym Głównej Komisji Arbitrażowej tj. nie w normalnym zespole 3-osobowym, lecz w zespole 7 członków Komisji.

Dodać należy, że na razie przed zorganizowaniem komisji arbitrażowych, sprawy należące do właściwości komisji, która jeszcze działalności swej nie podjęła, rozpoznawane będą przez Główną Komisję Arbi-

trażową. Do tego czasu więc postępowanie arbitrażowe będzie jednoinstancyjne.

W postępowaniu arbitrażowym mają według dekretu częściowo odpowiednie zastosowanie przepisy prawa o ustroju sądów powszechnych (w zakresie utrzymania powagi sądu), oraz przepisy kodeksu postępowania cywilnego środki przymusowe i kary, przesłuchanie świadków, biegłych i stron), pozatym dekret zawiera jedynie zasadnicze postanowienia dotyczące postępowania (m. in. orzeczeniom arbitrażowym kończącym sprawę nadaje moc wyroków sądowych),—do szczegółowego zaś unormowania postępowania arbitrażowego w drodze rozporządzenia upoważnia Radę Ministrów[10]).

Unormowany tym rozporządzeniem i dekretem tryb postępowania jest w zarysie następujący:

Sprawa rozpoczyna się złożeniem przez stronę do właścicieli komisji arbitrażowej pisemnego w n i o s k u o rozpoznanie sprawy (odpowiednik pozwu wzgl. skargi). Wyjątkowo może rozpoznanie sprawy nastąpić bez wniosku strony, lecz na wniosek Przewodniczącego P. K. P. G. lub prezesa komisji arbitrażowej[11]).

Inne osoby podlegające w zasadzie arbitrażowi mogą przystąpić do postępowania w charakterze współuczestników, jeżeli wykażą, że mają w tym interes prawny. Nadając bieg sprawie, prezes zarządza d o r ę c z e n i e w n i os k u pozwanemu i wzywa go do złożenia ze swej strony wyjaśnień, a w sprawach rozpoznawanych przez komisję okręgową — również do wyznaczenia arbitra. Strona pozwana może składając wyjaśnienia wystąpić z r o s z c z e n i e m w z a j e m n y m. Rozporządzenie normuje szczegółowo tryb postępowania dowodowego, nie przewidując k o n i e c z n o ś c i wyznaczenia ustnej rozprawy.

Postępowanie w pierwszej instancji kończy się orzeczeniem Komisji (odpowiednik wyroku), albo też ugodą zawartą przez strony, która dla swej ważności wymaga zatwierdzenia przez komisję[12]). Orzeczenia zapadłe w I instancji są natychmiast wykonalne, o ile Główna Komisja Arbitrażowa wykonania nie wstrzyma. Od orzeczenia I instancji służy odwołanie do Głównej Komisji, która orzeka na podstawie akt komisji okręgowej, może jednak przeprowadzić lub zarządzić dochodzenia uzupełniające. Orzeczenie Głównej Komisji może zatwierdzić lub zmienić w całości lub w części zaskarżone orzeczenie, albo też je uchylić i przekazać sprawę do ponownego rozpatrzenia komisji okręgowej.

Orzeczenie Głównej Komisji Arbitrażowej oraz prawomocne orzeczenie komisji okręgowych mogą być przez Przewodniczącego P. K. P. G.

---

[10]) Zob. wyżej powołane rozporządzenie z 24 października 1949 r.

[11]) W tym wypadku prezes komisji arbitrażowej ma zarazem oznaczyć obie strony i ich rolę w sprawie (tj. określić, która z nich jest stroną pozwaną, która zaś powodową (zob. art. 13 dekretu).

[12]) Wyjątkowo nastąpić może u m o r z e n i e postępowania, jeżeli wydanie orzeczenia stało się zbędne (§ 44 cyt. rozporządzenia Rady Ministrów

z urzędu w zakresie uznanym przez niego za konieczny z m i a n i e l u b u c h y l a n e[13]), z równoczesnym przekazaniem ich do p o n o w n e g o r o z p o z n a n i a w innym składzie zespołu orzekającego.

Decyzja taka Przewodniczącego P. K. P. G. może być wydana w ciągu 2 miesięcy od doręczenia stronom orzeczenia komisji.

Wykonanie orzeczeń i postępowanie egzekucyjne.

Ponieważ celem arbitrażu jest zapewnienie wykonania planów gospodarczych leżące w interesie publicznym, przeto interes publiczny wymaga też, aby orzeczenia komisji arbitrażowych były wykonywane bezzwłocznie. Zasadę tą wypowiada rozporządzenie Rady Ministrów z 24 października 1949 r., które zarazem celem zapewnienia bezzwłocznego wykonywania orzeczeń arbitrażowych postanawia, że bank, w którym dłużnik posiada swój rachunek, obowiązany jest zaspokoić z tego rachunku roszczenia pieniężne wierzyciela na jego wniosek po przedstawieniu wypisu orzeczenia arbitrażowego.

Orzeczenie arbitrażowe, ugoda zatwierdzona przez komisję, oraz zarządzenia prezesa komisji, są t y t u ł a m i e g z e k u c y j n y m i, na podstawie których wierzyciel w razie niewykonania świadczenia dobrowolnie przez zobowiązanego uzyskać może u prezesa komisji arbitrażowej I instancji z a r z ą d z e n i e e g z e k u c y j n e (odpowiednik klauzuli wykonalności), na podstawie którego przeprowadza się postępowanie egzekucyjne w trybie przepisanym w kodeksie postępowania cywilnego tj. przez komornika.

---

[13]) Te daleko idące uprawnienia Przewodniczącego P. K. P. G. niewątpliwie pozbawiają arbitraż istotnej cechy o r z e c z n i c t w a s ą d o w e g o, jaką jest niezależność od władzy administracyjnej.

KAZIMIERZ SZNUK

WSPÓŁZAWODNICTWO W BIURACH.

Nawiązując do mojego artykułu, zamieszczonego w numerze 7/49 „Gazety Administracji" podaję dalsze osiągnięcia uzyskane w zakresie współzawodnictwa w biurach.

Zarząd Oddziału I Z. Z. na podstawie przedłożonych wyników doświadczeń zaakceptował instrukcje dla współzawodnictwa w biurach. Zlecił mi dalsze organizowanie akcji na terenie innych biur. Mam możność podzielenia się następującymi spostrzeżeniami.

Brak wytycznych i koordynacji powodował różnorakie sposoby rozwiązania kwestii współzawodnictwa. Ustalono naprzykład normy wydajności i zorganizowano swoisty „wyścig pracy", przyczem pobijano normy nie zwracając uwagi na jakość wykonania. Oczywista rezultaty pozostawiały wiele do życzenia. Sama zaś akcja nie miała nic wspolnego ze współzawodnictwem.

Są to już echa przeszłości. Przytoczyłem je ku uwadze tych, którzy będą mieli lub mają do czynienia z organizowaniem akcji współzawodnictwa .

Połączenie wytycznych instrukcji dla współzawodnictwa z ustalonymi normami nadaje obecnie akcji właściwy charakter. Jest ona prowadzona w kilku biurach. Dla przykładu podaję normy, stosowane w Wydziale Ewidencji Ludności, oraz Oddziale karno-administracyjnym Starostwa Grodzkiego. Jeżeli chodzi o Wydział Ewidencji Ludności to „metalowa kartoteka" jest narazie jedyną w m. Łodzi, ponieważ jednak ma powstać w Warszawie, więc przytoczone normy mogą być pożytecznymi przy organizowaniu tego działu. Normy w Oddziale karno-administracyjnym są wskazaniami dla pokrewnych działów.

Wydział Ewidencji Ludności

W Oddziale Centralnej Kartoteki Ludności

	Norma	Ilość wykonawców
a) przy zgłoszeniach meldunkowych		
1) układanie zgłoszeń ulicami i nazwiskami fonetycznie	1200 szt.	Jeden pracow
2) rozbijanie zgłoszeń na komisariaty	1350 szt.	Jeden pracow.
3) włączanie zgłoszeń do kartoteki	700 szt.	Jeden pracow
b) przy pracach w kartotece metalowej		
1) włączanie klisz do segregatorów kartoteki	700 szt.	Jeden pracow.
2) wyłączanie klisz z segregatorów	600 szt.	Jeden pracow.
3) układanie klisz według nawisk alfabetycz.	1000 szt.	Jeden pracow.
4) rozbijanie klisz mieszkańców małoletnich na roczniki	5000 szt.	Jeden pracow.
c) przy wytłaczaniu klisz i korekcie		
1) wytłaczanie nowych klisz dla osób przybyłych do Łodzi	110 szt.	Jeden pracow.
2) Zmiany adresów i innych danych wraz z uzupełnieniem na kliszach osób które zamieszkują w Łodzi	180 szt.	Jeden pracow.
3) uzupełnienie klisz brakującymi danymi	200 szt.	Jeden pracow.
4) korekta nowowytłoczonych i uzupełnionych klisz	420 szt.	Jeden pracow.
1) Norma przerabianych dziennic zgłoszeń przez aktualizujących wynosi:	120.	Na jednego prac.

Oddział Karno-Administracyjny Starostwa Grodzkiego

		Norma	Ilość wykonawców
I Referat Ogólny	a) Wypisywanie wezwań do obwinionych i świadków	50	1 pracow.
	Włączenie do akt dowodów doręczeń	85	
	Wypełnienie obwolut	70	
	b) Pisanie i wysyłanie korespondencji typowej	40	1 pracow.
	Wysyłanie akt do rekwizycji	50	
	c) Wyciąganie nowych spraw do repertorium	60	1 pracow.
	Wpisywanie ostatecznie załatw. spraw do repertorium	65	1 pracow.
	Odnotowanie orzeczeń w repertorium	60	

		Norma	Ilość wykonawców
	d) Wpisywanie nowych spraw do kartoteki	45	1 pracow.
	Sprawdzanie kartoteki	50	
	Wpisywanie orzeczeń	50	
II Referat Nakazowy	a) Wpisywanie do repertorium	60	1 pracow.
	Odnotowywanie orzeczeń	30	
	Odnotowywanie wpłat przekazanych egzekucji	30	
	b) Wpisywanie typowych nakazów karnych	401	1 pracow.
	wpisywanie obwolut	40	1 pracow.
III Referat orzecznictwa	a) Pisanie protokółów na rozprawach	40	1 pracow.
	b) Wpisywanie orzeczeń	40	
IV Referat Wykonawczy	a) Wpisywanie do ksiąg kasowych	85	1 pracow.
	Czynności związane z doraźnymi nakazami karnymi	3	
	Przygotowanie spraw do egzekucji	20	
	b) Wypełnianie wezwań z art. 54 PKA.	60	1 pracow.
	Wysyłanie zapytań do Ewidencji	30	
	c) Wypisywanie wniosków egzekucyjnych	20	1 pracow.
	Włączanie do aktów dowodów doręczeń	85	
	Wpisywanie do akt dowodów ostat. załatwionych z włączeniem do akt	40	

Podaje również poniżej normy, jakimi posługuje się Wydział Podatkowy. Wydział ten nie jest objęty organizowaną akcją współzawodnictwa, gdyż ulega reorganizacji. Niemniej stosowane normy mogą służyć pokrewnym działom.

Zaznaczam, że w tych działach pracy biurowej, gdzie następuje reorganizacja, nie należy wprowadzać współzawodnictwa, względnie gdy ma ono miejsce, należy je wstrzymać. Akcja współzawodnictwa powinna być prowadzona w atmosferze spokojnej pracy.

W niedalekiej przyszłości podam też normy wprowadzone w biurach innego charakteru pracy, oraz zobrazuję dalszy rozwój akcji współzawodnictwa, którą ostatnio przejął od Oddziału I Z. Z. — Komitet współzawodnictwa przy Zarządzie Okręgu Z. Z. Prac. Samorz. Teryt. i Użyt. Publ. w Łodzi.

WYDZIAŁ PODATKOWY

I

Normy wydajności pracy.

1. Oddział Ogólny — Ref. Kontroli i Wywiadu:					
kontrole	— 15	spraw	dziennie	1	osoba
2. Oddział Wymiarowy:					
Ref. pod. gruntowego:					
wymiary	— 80	,,	,,	,,	,,
pisanie nakazów	— 100	,,	,,	,,	,,
załatw. odwołań	— 10	,,	,,	,,	,,
Ref. pod. od nieruchomości:					
wymiary	— 30	,,	,,	,,	,,
pisanie nakazów	— 250	,,	,,	,,	,,
załatw. odwołań	— 5	,,	,,	,,	,,
Ref. pod. od psów:					
wymiary	— 500	,,	,,	,,	,,
pisanie nakazów	— 150	,,	,,	,,	,,
załatw. odwołań	— 8	,,	,,	,,	,,
Ref. pod. od lokali:					
wymiary	— 600	,,	,,	,,	,,
pisanie nakazów	— 170	,,	,,	,,	,,
załatw. odwołań	— 7	,,	,,	,,	,,
Ref. pod. od szyldów:					
wymiary	— 350	,,	,,	,,	,,
pisanie nakazów	— 200	,,	,,	,,	,,
załatw. odwołań	— 25	,,	,,	,,	,,
Kartoteka nieruchomości:					
sporządzanie spisów	— 30	,,	,,	,,	,,
sprostowanie na miejscu	— 100	,,	,,	,,	,,
3. Oddział Rachuby: Ref. kontoteki:					
kontowanie kwitów	— 125	,,	,,	,,	,,
kontowanie wymiarów	— 200	,,	,,	,,	,,
4. Oddział Egzekucyjny:					
Ref. poborczy:					
upomnienia	— 25	,,	,,	,,	,,
zajęcia	— 15	,,	,,	,,	,,
licytacje	— 8	,,	,,	,,	,,
sprawy zlecone, zamiejsc.	— 15	,,	,,	,,	,,
Ref. ewidencji:					
wpisywanie spraw do restru	— 350	,,	,,	,,	,,
odkontowywanie spraw w rejestrze	— 300	,,	,,	,,	,,

przy podatku gruntowym norma wszędzie zmniejszona

sumowanie rejestru	—2000	spraw	dziennie	1 osoba
Ref. spraw zleconych i zamiejscowych:				
przygotowanie wniosków i wpis do rejestru	— 250	„	„	„ „
przygotowanie wniosków do wpisania w skorow.	— 350	„	„	„ „
sprawdzanie pokwitowań kasowych z wnioskami i ułożenie wg. kolejności	— 300	„	„	„ „
wypisywanie wykazów pokwitowań z opłaconych spraw i ich korekta	— 550	„	„	„ „
odkontowywanie spraw w rejestrach bierczych	— 250	„	„	„ „

LECH DĄBROWSKI

ODCIĄŻENIE GMIN OD PEŁNIENIA ZBĘDNYCH CZYNNOŚCI ZLECONYCH

Ogłoszenie w Monitorze Polskim uchwały Rady Ministrów o odciążeniu gmin [1]) zakończyło pierwszy etap racjonalizacji pracy gminy. Uchwała ta jest realnym wynikiem ankiety o pracy w gminie jakiej zażądało Ministerstwo Administracji Publicznej od wytypowanych zarządów miejskich i gminnych na całym obszarze Państwa[2]).

Bardzo obfity materiał, jaki nadesłały gminy, zachęcone do szczerych wypowiedzi, narzucił jako metodę pracy, poklasyfikowanie go według głównych rodzajów czynności, które wymagają najszybszej i najskuteczniejszej racjonalizacji. Były to:

1) zlecenia instytucyj społecznych, politycznych, zawodowych, gospodarczych i innych;

2) statystyki, ankiety, sprawozdania, wykazy, żądane przez różne władze i urzędy oraz inne instytucje publiczno-prawne;

3) czynności związane z podatkiem gruntowym i F.O.R.

Klasyfikacja ta pozwoliła na cyfrowe opracowanie stopnia obciążeń, które ukształtowało się następująco:

Biuro Zarządu Gminnego poświęcało w ciągu 1948 roku tylko 14,6% całego czasu pracy wszystkich swych pracowników na czynną działalność, wynikającą z obsługi społecznych i gospodarczych potrzeb ludności i terenu. Resztę czasu poświęcało biuro na czynności pomocnicze dla władz i urzędów publicznych, innych instytucyj i organizacyj, w tym np. na czynności związane z doręczaniem pism urzędowych i nieurzędowych — 20% czasu.

W zakresie czynności pomocniczych udało się w okresie sprawozdawczym roku kalendarzowego 1948 wyodrębnić cyfrowo około

---

1) Z dnia 24 października 1949 r. (Monitor Polski Nr. A—83, poz. 1015).

2) Pisma okólne: z dnia 3 stycznia 1949, Nr. SA. VI—3—1/48 (Dz. Urz. M. A. P. Nr. 1, poz. 3), oraz z dnia 25 lutego 1949 r. Nr. SO. I—5—1/49 (Dz. Urz. M. A. P. Nr. 11, poz. 52 w sprawie odciążenia gmin od zbędnych czynności administracyjnych.

850 ich rodzajów, jakie wykonała gmina, z czego np. 628 rodzajów przypada na statystyki, ankiety, wykazy i sprawozdania, żądane od gminy przez władze, urzędy i organa innych instytucyj publicznych, a 187 na zlecenia różnych innych instytucyj i organizacyj.

Zleceń bowiem gminy w tym okresie wydały:

a) władze i urzędy państwowe — około 74,2% ogólnej ich liczby,
b) organy stanowiące i wykonawcze innych związków samorządowych — około 3,8%,
c) organizacje społeczne, zawodowe, stowarzyszenia wyższej użyteczności, instytucje gospodarcze i inne — około 22%.

Nawet przy bardzo ostrożnej kwalifikacji można podzielić powyższe zlecenia na:

a) oparte na podstawie prawnej i wyraźnie celowe — ok. 16% ogólnej liczby;
b) oparte na podstawie prawnej, lecz których celowość budzi zastrzeżenia — około 7%;
c) nie oparte na podstawie prawnej, a jednak celowe — około 32%;
d) oparte na podstawie prawnej i niecelowe — około 45%.

Ciekawie wypadnie porównanie powyższych zestawień; wynika z nich bowiem, że około 85% czynności gminy to zlecenia, a z tych ostatnich 52% kwalfikuje się jako niecelowe. Po wprowadzeniu pewnych poprawek, szczegółowa analiza wykazała, że przeciętnie p o ł o w a p r a c y g m i n y i d z i e n a m a r n e!

Należy omówić teraz wyniki szczegółowej analizy odpowiedzi ankietowych z terenu ośmiu wytypowanych województw.

Jak już wyżej powiedziano, ogół czynności zleconych podzielono na trzy duże grupy zleceń:

1) zlecenia instytucyj różnych,
2) wykazy, ankiety i statystyki,
3) podatek gruntowy i F.O.R.

Zleceń instytucyj różnych wybrane z materiału charakteryzującego rok 1948 — 112 rodzajów, z czego tylko 2 rodzaje celowe. W tej grupie największym zleceniodawcą jest:

1)	Związek Samopomocy Chłopskiej	— 50	rodzajów zleceń
2)	różne instytucje i zakłady gospodarcze	— 26	,, ,,
3)	instytucje społeczne i inne	— 21	,, ,,
4)	partie polityczne	— 15	,, ,,
5)	związki zawodowe	— 7	,, ,,

Nadmienić należy że jedne i te same zlecenia wydawane były jednocześnie przez szereg instytucyj. Zlecenia te dotyczyły najróżnorodniejszych dziedzin życia zbiorowego. Jako przykłady pochopnego nakładania na gminę najrozmaitszych czynności, często nieprzemyślanych lub nie wiążących się z jej zadaniami, ani ze stosunkiem gminy do zleceniodawców, należy podać następujące zlecenia:

Sprawozdania ze zbiórek ulicznych — dla 10 różnych instytucyj społecznych;

wykazy imienne podatników podatku gruntowego z podaniem obszarów i rodzajów gruntów,

sprawozdania o produkcji i sprzedaży koksu,

spisy gospodarstw zelektryfikowanych — dla różnych zjednoczeń energetycznych;

rozsprzedaż różnych znaczków i zbiórki w lokalu gminy,

zawiadamianie członków o zebraniach, rozplakatowywanie ogłoszeń,

zakładanie gminnych komitetów i werbowanie członków — dla różnych instytucyj społecznych;

obsługa biurowa powiatowych zakładów dobra publicznego;

wyszukiwanie prenumeratorów — dla czasopism społecznych;

urządzanie uroczystości — dla różnych organizacyj;

sporządzanie umów na plantację i dostawę — dla zakładów przemysłowych;

wymiar i pobór składek — dla funduszów społecznych;

poświadczenia miejsca zamieszkania — dla celów nabycia środków konsumcyjnych w zakładach państwowych;

wykonanie mapy gleb;

wykaz reflektantów na Wystawę Ziem Odzyskanych — dla instytucji jak wyżej, oraz

stałe uczestnictwo delegatów zarządów miejskich i gminnych w pracach różnych instytucyj.

Jeśli idzie o drugą grupę zleceń, t. j. wykazy, ankiety i statystyki, to nadesłany materiał ankietowy podzielony wg. ich zleceniodawców. Były nimi tylko władze i urzędy państwowe i samorządowe, ponieważ ankiety i statystyka dla innych instytucyj objęła zostały pierwszą grupą zleceń. W wyniku otrzymano, że na 457 rodzajów zleceń w 1948 roku, gminy miejskie i wiejskie otrzymały od:

instytucyj centralnych	—	14	rodzajów zleceń,
urzędów wojewódzkich	—	130	,, ,,
starostw powiatowych	—	181	,, ,,
urzędów skarbowych	—	20	,, ,,
innych władz niezespolonych	—	18	,, ,,
Głównego Urzędu Statystycznego	—	16	,, ,,
terenowych rad narodowych wyższych stopni	—	11	,, ,,
różnych instytucyj	—	13	,, ,,
zleceniodawców, których z wypowiedzi gmin nie można ustalić	—	54	,, ,,
razem		457	rodzajów zleceń,

a z tego, n. p. 84 rodzaje dotyczące statystyki rolnej.

Wysoka liczba zleceń ze strony Urzędów Wojewódzkich tłumaczy się wysyłaniem tych pierwszych przez Urzędy do gmin wprost, bez pośrednictwa Starostw.

Ostrożna próba podziału zleceń na celowe i niecelowe zakwalifikowała przeszło 50% ich jako niecelowe. Podział taki był o tyle trudny do przeprowadzenia, że prócz zleceń wyraźnie celowych lub niecelowych, były, np. zlecenia w zasadzie celowe, lecz żądany sposób ich wykonania był zaprzeczeniem celowości. Tak, np. dla planowania produkcji sadowniczej polecono przewidywać w lutym urodzaj owoców, lub dla celów opieki nad matką i dzieckiem sporządzać comiesięczne wykazy kobiet zaszłych w ciążę.

Przykładem nieskoordynowania prac statystycznych oraz wydawania obok zleceń celowych również i niecelowych, lub źle pomyślanych w wykonaniu, mogą być następujące warianty spisu inwentarza żywego, żądane od gmin, a mogące z powodzeniem zmieścić się w 3—4 rodzajach spisu:

Kwartalny wykaz pogłowia żywego,
imienny wykaz posiadaczy ogierów,
imienny wykaz posiadaczy buhai, knurów i tryków,
wykaz kwartalny koni, wozów i uprzęży,
wykaz kwartalny koni,
imienny spis posiadaczy zwierząt gospodarczych,
wykaz miesięczny krów mlecznych,
sprawozdanie miesięczne o stanie inwentarza żywego i użytków rolnych,
sprawozdanie o stanie koni,
wykaz imienny posiadaczy trzody chlewnej,
imienny wykaz do szczepień ochronnych zwierząt,
statystyka produkcji rolnej i spis zwierząt domowych,
miesięczny wykaz inwentarza żywego,
wykaz owiec i tryków,
wykaz do mellainizacji koni,
wykaz producentów mleka i ilości krów.

W związku z drugą i trzecią omawianą grupą, zarysowały się wyraźnie dwie największe w tym wypadku bolączki gminy — terminy wykonania i konieczność sporządzania we własnym zakresie nieraz bardzo skomplikowanych formularzy statystycznych. Tak np. jeden z powiatowych pełnomocników rządu dla spraw podatku gruntowego zażądał od gminy ustalenia ogólnego obszaru każdego gospodarstwa rolnego w gminie i skonfrontowania go z materiałem oficjalnym w 1 dzień, lub dokonania wymiaru podatku w 7 dni, a potem „w związku ze zmianą wskaźników do obliczenia podstawy wymiaru" — dokonania ponownego wymiaru wraz z wykonaniem siedmiu innych czynności, z nim związanych, w ciągu 3 dni. Lub też Zarząd Miejski w X. dostał od Nadleśnictwa w Y. polecenie opracowania planu 6-cio let-

niego, dotyczącego gospodarki skrawkiem miejskiego lasku i w związku z tym Zarząd Miejski musiał delegować do Y. (22 km.) jednego pracownika, który przez dwa tygodnie przerysowywał formularze, potrzebne do przedstawienia planu.

Po podsumowaniu wyników ankiety o obciążeniu stało się jasnym, że gminę obciążają głównie prace:

1) związane z doręczeniem korespondencji i kolportażem, bez oparcia o jakikolwiek obowiązek ustawowy gminy,

2) zlecone jej przez instytucje i organizacje społeczne, polityczne, zawodowe, gospodarcze i inne, do tego formalnie nieupoważnione,

3) spadające na nią wskutek złego funkcjonowania władz i urzędów zleceniodawczych oraz

4) nakładane na nią niezawsze celowo przez ustawodawstwo, zwłaszcza przedwojenne.

Pierwsze trzy grupy obciążeń dadzą się zlikwidować doraźnie przy pomocy odpowiednich zarządzeń, ponieważ wynikają albo z wad organizacayjnych, albo z praw zwyczajowych. Natomiast czwarta grupa wymaga dla zlikwidowania poważnych prac legislacyjnych. Po linii tego rozumowania poszła konstrukcja uchwały Rady Ministrów z 24 października. Składa się ona zasadniczo z dwóch części; w pierwszej odciąża gminę od razu od czynności określonych punktami 1—3, natomiast w drugiej powołuje do życia Komisje do usprawnienia pracy gminy, pod kątem jej odciążenia.

Jak poważny i zdecydowany jest stosunek Rady Ministrów do problemu, można wywnioskować z redakcji uchwały; Rada Ministrów kategorycznie zabrania gminie wykonywania czynności nie objętych jej ustawowymi obowiązkami, dając jej prawo do czynnego protestowania przeciw podobnym zleceniom. Stanie się to zrozumiałe, jeżeli uprzytomnić sobie, że aparat gminny ma pomóc Rządowi Ludowemu w wielkiej pracy nad przebudową struktury gospodarczej wsi — niezgodne więc z intencjami Rządu jest uniemożliwianie gminie spełnienia przypadającej na nią dużej części tych zadań, przez absorbowanie sprawami nie mającymi nic wspólnego z jej istotnymi zadaniami lub przez żądanie obsługiwania różnych organizacyj i instytucyj, czy wyrównywania swą pracą działalności państwowego aparatu administracyjnego.

Co konkretnie uchwała z 24 października daje gminie?

Po pierwsze: problem odciążenia gminy podnosi do rzędu najważniejszych i najpilniejszych zadań administracji publicznej w najbliższym okresie czasu, nie cofając się nawet przed zadaniem rewizji ustawodawstwa.

Po drugie: odciążając gminę doraźnie od conajmniej 25% dotychczasowych zajęć, nie opartych na żadnym obowiązku ustawowym, oraz nakładając na jej zleceniodawców obowiązek jaknajdalej

idącej pomocy dla gminy w spełnianiu zleceń, przywraca jej jako organowi władzy państwowej, należny autorytet.

Po trzecie: zapobiega obciążaniu gminy na przyszłość, przez wprowadzenie kontroli Ministra Administracji Publicznej, Wojewodów i Starostów nad zleceniami.

Jak już wyżej podano, przeszło 20% czasu pracy wszystkich pracowników zużywa doręczanie przez gminę korespondencji urzędowej i nieurzędowej.. Doręczanie to niezgodne z ustawą o doręczaniu pism urzędowych przez gminy[3]), jak i z ustawą o poczcie, telegrafie i telefonie[4]), jest kategorycznie uchwałą zakazane. Jedyny dopuszczalny wyjątek stanowią pisma władz i urzędów państwowych i to tylko w szczególnych przypadkach. Jeżeli bowiem na terenie gminy są jeszcze obszary, na których nie ma obsługi pocztowej ze strony chociażby listonoszy wiejskich, korespondencja urzędowa, wysyłana w interesie Państwa i jego obywateli, nie może być bez pomocy gminy doręczona. Są też wypadki, gdy poszczególne przepisy prawne wyraźnie przewidują doręczania pewnej kategorii pism przez gminy.

Pewne wątpliwości nasuwać może czynność plakatowania obwieszczeń urzędowych. Ponieważ jednak są one formą decyzji, skierowanej do ogółu ludności, a więc odnoszą się do nich odpowiednio przepisy rozporządzenia Prezydenta R. P. o postępowaniu administracyjnym, w części o doręczaniu decyzji, wymieniające wywieszanie jako jedną z form doręczenia. Plakatowanie pociąga więc za sobą skutki prawne doręczenia, mimo braku potwierdzenia odbioru ze strony osób zainteresowanych, z tego też względu należy ono do obowiązków gminy. Oczywiście nie dotyczy to różnych afiszów, mających charakter reklamowy lub propagandowy, — plakatowanie ich nie należy do gminy.

Gmina nie może jednak doręczać nawet w tych trzech wyjątkowych wypadkach, jeśli doręczanie pociągałoby za sobą dodatkowe czynności manipulacyjne. Jeżeli np. władza prześle gminie stos korespondencji, podlegającej doręczeniu, a przy tym poleci gminie sporządzenie rewersału, wypełnienie go, a po doręczeniu odesłanie go zleceniodawcy, gmina obowiązana jest zwrócić nadawcy całą korespondencję niedoręczona, powołując się na postanowienia § 2 uchwały. Zleceniodawca winien bowiem ułatwić gminie pracę jak najbardziej, żądając od niej tylko tego, czego sam zrobić nie może. Poza trzema wyżej podanymi wyjątkami gminie nie wolno doręczać żadnych przesyłek, nawet gdyby sama zgodziła się na to.

Należy wyjaśnić jeszcze pojęcie przepisów prawnych w rozumieniu uchwały. Pojęcie to rozszerza ona nieco, uważając za przepis prawny nie tylko ustawy, dekrety i rozporządzenia wykonawcze, ale

---

[3]) Z dnia 11 stycznia 1938 r. (Dz. U. R. P. Nr. 3, poz. 16).

[4]) Z dnia 3 czerwca 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr. 63 z roku 1933, poz. 481).

również uchwały i wytyczne Rady Państwa, Kancelarii Rady Państwa, Rady Ministrów i Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów.

Co się zaś tyczy zarządzeń Ministrów i władz centralnych, to ogłoszone po wejściu w życie uchwały mają moc nakładania na gminę obciążeń tylko wtedy, jeśli zawierają w tekście wyraźną wzmiankę o uzgodnieniu z Ministrem Administracji Publicznej. Zarządzenia, ogłoszone przed wejściem w życie uchwały, będą przedmiotem badań powołanej uchwałą Komisji do usprawnienia pracy gminy, nie obowiązują jednak w częściach, wyraźnie sprzecznych z uchwałą, np. odnośnie doręczeń.

Jedną z bardziej dokuczliwych bolączeń gminy było zabieranie jej pracowników przez Starostwo, Powiatowego Pełnomocnika Rządu dla spraw podatku gruntowego, Związek Samopomocy Chłopskiej, i t. p. dla różnych prac, nie związanych z ustawowymi obowiązkami gmin. Uchwała zabrania tego wyraźnie Oczywiście, o ile np. dekret o sądach obywatelskich nakłada na gminę obowiązek obsługi potrzeb biurowych tych sądów jest to jej obowiązkiem ustawowym. Takim samym obowiązkiem ustawowym są prace budżetowe, spisu ludności, czy też budowy i utrzymania dróg gminnych. Jeśli więc w tych wypadkach względy celowości lub oszczędności przemawiają za skoncentrowaniem prac w powiecie, gmina obowiązana jest delegować pracowników, ale tylko na żądanie swych władz nadzorczych, a więc Wojewody, Starosty czy Rad Narodowych wyższych stopni.

Zaznaczyć należy, że w każdym wypadku przez obowiązek ustawowy należy rozumieć tylko taki obowiązek gminy, który został określony przepisem prawnym. Wszelkie więc ogólne określenia o współpracy, współdziałaniu czy pomocy, zobowiązują gminę tylko do udzielania informacyj czy danych do wglądu, nigdy zaś do wykonywania jakichkolwiek czynności, oddawania do dyspozycji personelu, lokalu czy urządzeń.

W ankiecie o obciążeniu skarżyły się gminy na przesyłanie im przez różne organizacje i instytucje poleceń urządzania zbiórek, sprzedaży nalepek, a nawet wymiaru i egzekucji składek. Tego rodzaju czynności, nieobjęte zadaniami gminy, ani niezgodne z zasadą dobrowolności świadczeń na cele społeczne, są również bezwzględnie zakazane.

Zdarza się, że niektóre instytucje i organizacje zwracają się do gmin z różnymi żądaniami, jakby do własnych placówek terenowych. Kres tej anomalii kładzie uchwała, stanowiąc, że wydać polecenie gminie ma prawo wyłącznie Wojewoda lub Starosta. Tylko więc ich polecenie wykonania czynności pomocniczych dla instytucyj i organizacyj obowiązuje gminę, nie wystarczy natomiast powołanie się tychże instytucyj na pozwolenie Wojewody lub Starosty. Jest rzeczą oczywista, że ani Wojewoda, ani Starosta nie będą wydawać poleceń pomocy dla instytucyj, posiadających swoje placówki na terenie gminy. Gmina, po otrzymaniu zlecenia bezpośredniego, winna zwrócić je

natychmiast nadawcy bez względu na to, czy ma on swoje placówki na terenie gminy, czy nie.

Uskarżały się również gminy na żądania udzielania lokalu, sprzętów i urządzeń biurowych (jak np. telefonów) na rzecz różnych instytucyj. Po wejściu w życie uchwały z dnia 24 października, gminom tego robić nie wolno, chyba, za zezwoleniem Starosty. Zakaz udzielania lokalu dotyczy oczywiście sali posiedzeń tylko wtedy, jeśli używana jest ona na potrzeby biurowe gminy, np. poczekalnia, gabinet przewodniczącego, względnie jeśli stoją w niej szafy z aktami, biurka, czy inny sprzęt biurowy gminy. W innych wypadkach o jej udzieleniu decyduje Prezydium Rady Narodowej, jako nieograniczony dysponent. Z powyższego wynika również jasno, że zakaz nie dotyczy innych lokali gminy, jak remizy strażackiej, świetlic, Domu Ludowego i t. p.

Jeżeli natomiast chodzi o użytkowanie telefonów w gminie, to mimo pozwoleń Starosty, każdego korzystającego obowiązuje pełny zwrot kosztów prowadzonych rozmów.

W czasie bezpośredniej rozmowy, sekretarz pewnej gminy oświadczył autorowi, że na pięciu podległych mu pracowników jeden nic innego nie robi, tylko cały rok rysuje formularze do wykazów i statystyk, żądanych przez różne władze i instytucje. Podobną, jeśli nie identyczną sytuację znaleźć można w każdej gminie. Przy liczbie przeszło 3.600 gmin wiejskich i miast niewydzielonych w Polsce, daje to milionowe marnotrawstwo, którego można tak łatwo uniknąć, jeśli zleceniodawca prześle gminie wystarczającą ilość formularzy, wykonanych po minimalnych kosztach w drukarni. W majątku narodowym powstanie i tak mniejsza strata, jeśli zleceniodawca odda na makulaturę nawet 100 egzemplarzy niewykorzystanego druku formularza, niż jeśli pięć gmin wykona tenże we własnym zakresie. Podobnie rzecz ma się z umyślnymi posłańcami, przy pomocy których władze i urzędy publiczne polecają przesyłać sobie różne dane, lub których żądają przy różnych okazjach. Jedna z gmin udowodniła, że koszt jednorazowego wysłania gońca do Starostwa wynosi dla niej 1.000.— zł., podczas gdy poczta doręczy przesyłką ekspresową w czasie niewiele dłuższym przy dziesięciokrotnie niższych kosztach.

Tym wszystkim anomaliom kładzie kres uchwała, nakazując gminie zawiadomienie zleceniodawcy, o ile nie zastosuje się do wskazówek § 7 uchwały, o sprzeczności polecenia z wyżej przytoczonymi wskazówkami, nie zwracając mu jednak polecenia. Podlega one bowiem wykonaniu po uzupełnieniu przez zleceniodawcę brakujących formularzy, przysłaniu własnego posłańca względnie polecenia przesłania pocztą. Jest rzeczą zrozumiałą, że przerwy w wykonaniu zlecenia, wywołane jak w powyższych wypadkach, oczywistą winą zleceniodawcy, przerywają bieg terminów, które ponadto nie mogą być przez zleceniodawcę w takich wypadkach skracane.

Uchwała Rady Ministrów przewiduje dwa wyjątki, kiedy postanowienia jej nie mają zastosowania. Pierwszy dotyczy spraw, związanych z potrzebami obrony Państwa, drugi z niecierpiącym zwłoki interesem porządku i bezpieczeństwa publicznego. W obu wypadkach o celowości obciążenia gminy decyduje organ zleceniodawczy, a to ze względu na specjalną wagę spraw sobie podległych.

Na zakończenie należy z całym uznaniem podnieść zasługę w opracowaniu uchwały tych gmin, które na wezwanie Ministerstwa Administracji Publicznej[2]), nadesłały bogaty, wyczerpujący i starannie opracowany materiał ankietowy, przez co nie tylko dzielnie pomogły Radzie Ministrów, ale również przyczyniły sobie i innym gminom bezpośrednie i pośrednie korzyści, płynące z uchwały.

UCHWAŁA RADY MINISTRÓW Z DN. 24 PAŹDZIERNIKA 1949.

w sprawie odciążenia gmin.

(Monitor Polski Nr. A—83, poz. 1015).

Celem doraźnego odciążenia organów wykonawczych gmin miejskich i wiejskich, zwanych w uchwale niniejszej organami gmin, od pełnienia zbędnych czynności, zlecanych im dotychczas przez organa administracji publicznej oraz organizacje, instytucje społeczne, polityczne, zawodowe, gospodarcze i inne — nazywane w uchwale niniejszej „instytucjami" — zarządza się:

§ 1. 1. Organa gmin nie mogą być używane przez jakiekolwiek władze i instytucje do kolportażu pism oraz doręczania korespondencji urzędowej i zamówień, prospektów, afiszów i wszelakich innych przesyłek.

2. Gminy są obowiązane do doręczania pism urzędowych tylko w przypadkach przez obowiązujące przepisy prawne wyraźnie określanych lub do miejscowości, w których nie ma zorganizowanej pocztowej służby doręczeń.

§ 2. W razie skierowania do gminy pisma urzędowego, zawiadomienia, prospektów, afiszów i innych przesyłek w przypadkach nie objętych ust. 2 § 1, organ gminy zwróci natychmiast tego rodzaju przesyłki nadawcy bez doręczenia, z powołaniem się na przepis niniejszego paragrafu. To samo dotyczy przesyłek kierowanych do gminy dla doręczenia w przypadkach przewidzianych ust. 2 § 1, jeżeli doręczenie wymagałoby sporządzenia przez gminę recepisów, rewersałów, czy ich wypełnienia, oddawania korespondencji do rąk własnych i t. p. dodatkowych czynności.

§ 3. Nie wolno używać pracowników gmin przez organa administracji publicznej oraz inne instytucje do czynności nie objętych obowiązkami ustawowymi gmin.

§ 4. Organa gmin nie mogą przeprowadzać zbiórek na cele społeczne ani jednorazowego lub periodycznego pobierania jakichkolwiek składek na te cele i egzekucji tego rodzaju świadczeń.

§ 5. Organom gmin nie wolno zbierać i opracowywać jakichkolwiek danych oraz podejmować jakichkowiek innych czynności dla instytucyj, posiadających swoje placówki na obszarze gminy. Podej-

mowanie takich prac lub jakichkolwiek innych czynności pomocniczych dla instytucyi, nie posiadających swoich placówek terenowych, wymaga w każdym przypadku uprzedniej zgody właściwego wojewody, wyłącznie tylko, za pośrednictwem którego instytucje te mogą odnosić się do gmin. W przypadkach, gdy obowiązek ma dotyczyć tylko kilku gmin jednego powiatu wystarczy zgoda właściwego starosty powiatowego.

§ 6. Organa gmin nie mogą udzielać swego lokalu biurowego, sprzętów i urządzeń do niego należących na rzecz jakichkolwiek instytucyj bez zgody właściwego starosty.

§ 7. Organa administracji publicznej, zlecając gminie prace, obowiązane są jak najdalej ułatwić gminie ich wykonanie, przez odciążenie jej od wszelkich dodatkowych prac manipulacyjnych, transportowych i t. p., jak: wykonywanie we własnym zakresie brakujących formularzy, recepisów zwrotnych, dostarczanie danych przez umyślnych posłańców i innych. W przeciwnym przypadku gmina nie wykonuje zlecenia, zawiadamiając zleceniodawcę o przyczynie zaniechania prac z powołaniem się na uchwałę niniejszą.

§ 8. Wszelkie zarządzenia Ministrów i Władz Centralnych, obciążające organa gmin choćby jednorazowym wykonaniem czynności zleconej, muszą dla swej ważności uzyskać zgodę Ministra Administracji Publicznej. Zgoda taka nie jest wymagana dla zarządzeń wydawanych przez Główny Urząd Statystyczny na podstawie przepisów prawnych.

§ 9. Wszelkie zarządzenia władz i urzędów bezpośrednio podległych Władzom Centralnym, obciążające organa gminne jednorazowym wykonaniem czynności zleconych, muszą uzyskać zgodę wojewody, a zarządzenia władz niższych instancji — zgodę starosty. Warunek zgody wojewody lub starosty odpada, jeśli zarządzenie oparte jest na zleceniu władz centralnych, uzgodnionym z Ministerstwem Administracji Publicznej, o czym musi być wzmianka w treści zarządzeń, wydawanych organom gmin.

§ 10. Minister Obrony Narodowej w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej ureguluje w drodze zarządzenia, które zarządzenia podległych im organów nie wymagają zgody w trybie §§ 8 i 9 oraz sprecyzują obowiązki gmin w dziedzinach, wynikających z potrzeb obrony Państwa. Do czasu wydania takich zarządzeń postanowienia uchwały niniejszej nie dotyczą spraw związanych z obroną Państwa. Poza tym postanowienia niniejszej uchwały nie dotyczą spraw, których załatwienie jest konieczne ze względu na nie cierpiący zwłoki interes porządku i bezpieczeństwa publicznego.

§ 11. Celem dalszego i trwałego odciążenia gmin od pełnienia czynności zbędnych i niecelowych, powołuje się przy Prezesie Rady Ministrów Komisję do usprawnienia pracy gminy w składzie: Przedstawiciel Prezesa Rady Ministrów — jako Przewodniczący, Przed-

stawiciel Ministra Administracji Publicznej — jako sekretarz, Przedstawiciel Kancelarii Rady Państwa, przedstawiciel Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, Ministra Skarbu, Głównego Urzędu Statystycznego oraz przedstawiciel Centralnej Rady Związków Zawodowych — jako członkowie stali. Jako członkowie niestali powoływani będą do prac w miarę rozpracowywania potrzeb resortowych, delegowani przez właściwego Ministra na wniosek Komisji — przedstawiciele wszystkich zainteresowanych resortów, Głównego Pełnomocnika Rządu dla spraw podatku gruntowego i inn.

§ 12. Zadaniem Komisji będzie m. inn. opracowanie wniosków, zmierzających do zmiany przepisów prawnych pod kątem odciążenia gmin od czynności zlecanych im tymi przepisami oraz zgłaszanie na Radę Ministrów wniosków w zakresie trwałego odciążenia gmin od zbędnych czynności administracyjnych.

§ 13. W ciągu dwóch lat po wejściu w życie uchwały niniejszej, wszelkie projekty ustawodawcze oraz inne akty prawne władz centralnych, nakładające na gminy trwałe obowiązki, muszą uzyskać opinię Komisji dla usprawnienia pracy gminy, przed wniesieniem na Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów, względnie na Komisję Prawniczą przy Prezydium Rady Ministrów, bądz przed wydaniem przez właściwego Ministra.

§ 14. Wykonanie uchwały niniejszej porucza się Prezesowi Rady Ministrów, Ministrowi Administracj Publicznej w porozumieniu z Przewodniczącym Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego i zainteresowanymi Ministrami.

§ 15. Uchwała wchodzi w życie z dniem ogłoszenia w Monitorze Polskim.

REZOLUCJA PRAWNICZA POWZIĘTA NA II KONGRESIE STRONNICTWA DEMOKRATYCZNEGO ODBYTYM W DNIACH 30. 9. — 2. 10. 1949, W WARSZAWIE

1. W celu przyśpieszenia pełnej demokratyzacji kadr sądowo - prokuratorskich należy, poza szkołami prawniczymi, zwrócić szczególną uwagę na młodzież studiującą na wydziałach prawnych uniwersytetów. Należy z młodzieży tej wybierać najbardziej wartościowe jednostki celem powiązania ich z aparatem wymiaru sprawiedliwości i planowego zasilenia kadr sądowych.

2. Wobec istnienia obecnie kilku rodzajów sądów I-ej instancji należy, celem ujednolicenia sądownictwa i zagwarantowania równowartościowego wymiaru sprawiedliwości — ograniczyć nadmierną różnorodność sądów I-ej instancji.

3. Celem dostosowania prawa karnego materialnego do potrzeb nowego ustroju, należy:

a) zreformować i zunifikować prawo karne, zwłaszcza na odcinku przestępstw gospodarczych,

b) ograniczyć w nowym prawie karnym dominującą dotychczas zasadę subiektywizmu przez wysunięcie na plan pierwszy zagadnienia szkodliwości społecznej czynu.

4. W dziedzinie wykonywania kary należy wprowadzić ograniczenia systemu izolacyjnego pozbawienia wolności na rzecz pożytecznej społecznie, produktywnej pracy, a przy karach krótkoterminowych — na rzecz pracy wykonywanej na wolności.

5. W celu usprawnienia i przyśpieszenia wymiaru sprawiedliwości również w sprawach cywilnych należy, w ślad za zmianami przeprowadzonymi w procedurze karnej — wprowadzić odpowiednie zmiany w procedurze cywilnej, a zwłaszcza:

a) znieść II-gą instancję merytoryczną, również zbędną jak w postępowaniu karnym;

b) ograniczyć do właściwych rozmiarów zasadę dyspozycyjności stron;

c) zwiększyć uprawnienia sędziego i prokuratora w procesie cywilnym celem wysunięcia na plan pierwszy ochrony interesu publicznego i prawdy materialnej;

d) wprowadzić również i w procedurze cywilnej w możliwym zakresie udział czynnika ludowego.

6. Celem dostosowania prawa cywilnego, a w szczególności prawa rzeczowego i zobowiązaniowego do struktury gospodarczo-społecznej Państwa — należy poddać rewizji dotychczasowe przepisy prawa materialnego.

7. Celem zapewnienia i udostępnienia warstwom pracującym należytej pomocy prawnej oraz uczynienia z adwokatury istotnego współczynnika demokratycznego wymiaru sprawiedliwości należy:

a) w najbliższym czasie oczyścić szeregi adwokatury z elementów wrogich ustrojowi Polski Ludowej oraz osób niewykonywujących zawodu w sposób społecznie użyteczny;

b) przyśpieszyć reformę ustroju adwokatury przez oparcie jej działalności zawodowej na zasadach pracy zespołowej.

PRZEGLĄD USTAWODAWSTWA.

Dekretem z dnia 18 sierpnia 1949 r. (Dz. Ust. Nr 49, poz. 369) zmieniona została ustawa o zgromadzeniach (poz. 450 Dz. Ust. z 1932 r.) o tyle, że przepisy tej ustawy nie mają zastosowania do zebrań religijnych, odbywających się wewnątrz kościołów lub miejsc przeznaczonych do wykonania kultu religijnego prawnie uznanych związków religijnych, o ile zebrania te odbywają się w sposób tradycyjnie ustalony lub przewidziany w akcie, uznającym dane wyznanie, oraz do pochodów weselnych i pogrzebowych. Nie mają one również zastosowania do procesyj ulicznych, związanych z uroczystościami Bożego Ciała, z tym, że szczegółowy porządek procesyj ulicznych winien być uzgodniony z właściwą władzą administracyjną. Do przyjmowania zgłoszeń o zwołaniu zgromadzenia oraz do wydawania zezwoleń i zakazów odbycia zgromadzenia właściwe są władze administracji ogólnej, określone w ustawie o zgromadzeniach, a więc starostowie, prezydenci miast i wojewodowie.

Rozporządzeniem Ministra Administracji Publicznej z dnia 9 sierpnia 1949 r. (Dz. Ust. Nr 49, poz. 371) wyłączone zostały z gminy wiejskiej Żarki (pow. zawierciański, wojew. śląskie) gromady Leśniów i Żarki, a z ich obszarów utworzone miasto Żarki.

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 września 1949 r. (Dz. Ust. Nr 51, poz. 385) stowarzyszenie „Liga Kobiet“ uznane zostało za stowarzyszenie wyższej użyteczności.

Rozporządzeniem Ministra Administracji Publicznej, Ministra Skarbu i Ministra Budownictwa z dnia 10 sierpnia 1949 r. (Dz Ust. Nr 51, poz. 386) nakazuje wojewódzkiej władzy administracji ogólnej powołanie najpóźniej w ciągu 30 dni od dnia wejścia w życie rozporządzenia t. j. do dnia 27 października 1949 r. — przymusowych lokalnych zrzeszeń prywatnych właścicieli nieruchomości, albo też nadanie istniejącym już stowarzyszeniom właścicieli nieruchomości charakteru zrzeszeń przymusowych. Jednocześnie władza ta winna nadać stowarzyszeniu wzgl. zrzeszeniu statut, który określa teren działalności i siedzibę zrzeszenia, jego cel, sposób ustanawiania składek członkowskich i termin

ich płatności, władze zrzeszenia oraz sposób ich tworzenia i uzupełniania, a także zakres ich kompetencji, wreszcie sposób reprezentowania zrzeszenia na zewnątrz. Zrzeszenie posiada osobowość prawną. Członkiem zrzeszenia jest właściciel budynku (osoba reprezentująca jego prawa), o ile w budynku jest chociażby jeden zajmowany przez najemcę lokal, podlegający przepisom dekretu o najmie lokali. Wyłączeni z członkostwa są właściciele budynków, użytkowanych przez władze i urzędy państwowe, zakłady i instytucje państwowe, przedsiębiorstwa państwowe, instytucje ubezpieczeń społecznych, zakłady ubezpieczeń, banki, przedsiębiorstwa państwowo-spółdzielcze, spółki prawa cywilnego i handlowego, w których Skarb Państwa, przedsiębiorstwa państwowe, samorządowe lub inne osoby prawne prawa publicznego posiadają udział 50% kapitału zakładowego, dalej właściciele budynków użytkowanych przez związki samorządu terytorialnego i związki międzykomunalne, organizacje samorządu gospodarczego, stowarzyszenia użyteczności publicznej, centrale spółdzielni i centrale spółdzielczo-państwowe oraz spółdzielnie. — Zadaniem zrzeszenia jest współdziałanie z władzami w nadzorze nad członkami zrzeszenia w zakresie pokrywania kosztów eksploatacji i bieżącego remontu, przedstawianie wniosków co do kapitalnych remontów, współdziałanie z władzami w zakresie administracji i eksploatacji nieruchomości oraz ochrona prawnych i gospodarczych interesów członków zrzeszenia, związanych z administracją i eksploatacją nieruchomości. Wysokość składek członkowskich ustala się w stosunku procentowym do czynszu, pobieranego na zasadzie przepisów dekretu o najmie lokali. Zaległe składki ściągane są w trybie egzekucji administracyjnej. Nadzór nad zrzeszeniami sprawuje powiatowa władza administracji ogólnej. Jeżeli zarząd zrzeszenia narussza prawo lub postanowienia statutu, wojewódzka władza administracji ogólnej może zarząd rozwiązać i na określony czas powołać zarządcę przymusowego, który posiada prawa władz zrzeszenia.

Pod poz. 394 w Nr 51 Dziennika Ustaw ogłoszony zotał j e d n o l i t y t e k s t d e k r e t u o z w a l c z a n i u c h o r ó b w e n e r y c z n y c h.

Rozporządzeniem Ministra Administracji Publicznej z dnia 8. IX. 1949 r. (Dz. Ust. Nr 52, poz. 396) nadany został począwszy od 1. I. 1950 r. u s t r ó j m i e j s k i gminie wiejskiej M y s z k ó w (pow. zawierciański, wojew. śląskie).

Dekretem z dnia 28. IX. 1949 r. (Dz. Ust. Nr 53, poz. 404) znowelizowany został dekret o p r z e j ś c i u n a w ł a s n o ś ć P a ń s t w a m i e n i a pozostałego po osobach p r z e s i e d l o n y c h do Z. S. R. R. (poz. 318 Dz. Ust. z 1947 r.) przez dodanie przepisu, że na własność Skarbu Państwa przechodzi również mienie o s ó b p r a w n y c h, których istnienie lub działalność stały się bezprzedmiotowe wskutek przesiedlenia ich członków lub osób objętych

ich działalnością. Do stwierdzenia, że istnienie lub działalność osoby prawnej stały się bezprzedmiotowe, powołana jest ta władza, która właściwa jest do sprawowania nadzoru państwowego nad daną kategorią osób prawnych.

Dekretem z dnia 28. IX. 1949 r. (Dz. Ust. Nr 53, poz. 105) zniesione zostały państwowe zakłady chowu koni, utworzone rozporządzeniem Prezydenta Rzplitej z 17. V. 1927 r. (poz. 246 Dz. Ust. z 1938 r.) oraz przedsiębiorstwo państwowe p. n. Państwowe Zakłady Hodowli Roślin, utworzone dekretem z 8. X. 1945 r. (poz. 250 Dz. Ust.).

Rozporządzenie Ministra Administracji Publicznej i Zdrowia z dnia 12. V. 1949 r. (Dz. Ust. Nr 53, poz. 409) ustanawia ulgowe opłaty szpitalne za leczenie w szpitalach, będących zakładami służby zdrowia, niektórych kategorii rzemieślników i rybaków morskich, o ile nie posiadają innych źródeł dochodu lub zajęć podlegających opodatkowaniu, ani też nie posiadają majątku podlegającego podatkowi gruntowemu lub od nieruchomości. Ulgowa opłata wynosi 30 wzgl. 60% opłaty, ustalonej dla szpitali powiatowych, a dopłatę do pełnej stawki pokrywają powiatowe związki samorządowe oraz te gminy, na obszarze których leczony zamieszkuje i to: gmina m. st. Warszawy i m. Łodzi oraz gminy miast wydzielonych — w całości, gminy miast niewydzielonych i gminy wiejskie — 15%, a powiatowy związek samorządowy — pozostałą część dopłaty, przy czym powiatowy związek wpłaca całość dopłaty, jednak dana gmina obowiązana jest zwrócić mu przypadającą na nią część dopłaty. W szpitalach psychiatrycznych opłaty ulgowe wynoszą 5 wzgl. 10%, a dopłaty w wysokości 44% pokrywają gminy wiejskie i miejskie, na obszarze których leczony zamieszkuje, zaś resztę dopłaty pokrywa Skarb Państwa. Kategorie rybaków i rzemieślników opłacających ulgowe opłaty wymienia szczegółowo § 2 rozporządzenia.

Według rozporządzenia Ministra Administracji Publicznej z dnia 15. IX. 1949 r. (Dz. Ust. Nr 54, poz. 421) ulgi podatkowe, przewidziane w art. 40 ust. 1 dekretu o podatkach komunalnych, a odnoszące się do lokali w nowowzniesionych budowlach oraz w częściach dobudowanych lub nadbudowanych, stosowane będą również w 1949 r. w odniesieniu do lokali mieszkalnych najwyżej trzyizbowych, zajmowanych przez osoby pobierające zaopatrzenie emerytalne (ubezpieczeniowe) z funduszów publicznych i nie posiadające innych źródeł. Dalej idące ulgi, przyznane tym osobom przez rady narodowe, pozostają w mocy.

Rozporządzeniem Ministra Administracji Publicznej z dnia 18. X. 1949 r. (Dz. Ust. Nr 54, poz. 425) obniżona została o 50% druga rata podatku gruntowego za rok 1949 tym podatnikom, których grunty zostały wniesione do zarejestrowanych w 1949 r. spółdzielni produkcyjnych (rolniczych spółdzielni wytwórczych i rolniczych zespołów spółdzielczych) i są użytkowane zespoło-

wo lub uległy komasacji, a odnośnie gruntów, włączonych do wspólnej uprawy, tym podatnikom, których gospodarstwa rolne weszły w 1949 r. w skład zrzeszeń uprawy ziemi.

Dekretem z dnia 26. X. 1949 r. (Dz. Ust. Nr 55, poz. 435) znowelizowany został dekret o zasiłkach i pomocy dla ofiar wrogów demokratycznego ustroju Polski (poz. 121 Dz. Ust. z 1947 r.). Wdowa po poległym lub zmarłym ma prawo do zasiłków i pomocy tylko wtedy, jeżeli nie posiada samodzielnych środków utrzymania, a dzieci kształcące się w szkołach wyższych lub zawodowych, o ile nie pobierają stypendium wyższego od przyznanego zasiłku. Wyssokość zasiłku ustalona została dla wdowy na 3800 zł, zaś dla dzieci i osób, które były na wyłącznym utrzymaniu poległego i nie są zdolne do zarobkowania, — na 2800 zł z tym, że Minister Pracy i Opieki Społecznej upoważniony został do zmiany wysokości zasiłków w drodze rozporządzenia, wydanego w porozumieniu z Ministrem Skarbu. O zwrocie kwot nienależnie pobranych orzekają komisje kwalifikacyjne. Przymusowe ściąganie tych kwot odbywa się w drodze egzekucji administracyjnej.

Każdy zdaje sobie sprawę, jak ogromne szkody wyrządza Państwu zdrada tajemnic państwowych i służbowych. Zdrada taka może być dokonana rozmyślnie lub też przez nieostrożność, a więc nieumyślnie. I właśnie ta nieumyślna zdrada tajemnic jest tym niebezpieczniejsza, że odbywa się bez złej woli, lecz przez nieostrożne omawianie spraw, które powinny być zachowane w tajemnicy. Niemniej i taka nieumyślna zdrada tajemnic wyrządza szkodę Państwu i szczególnie na tym odcinku konieczna jest jaknajwiększa czujność nad samym sobą. W celu zapobieżenia rozpowszechniania wiadomości, które ze względu na dobro Polski Ludowej należy zachować w tajemnicy, w celu zapobieżenia przenikania tych wiadomości do ośrodków wrogich Polsce Ludowej i wykorzystywaniu ich na szkodę Polski Ludowej wydany został dekret z dnia 26. X. 1949 r. o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej (Dz. Ust. Nr 55, poz. 437). Postanawia on, że tajemnicę państwową stanowią wszelkie wiadomości, dokumenty lub inne przedmioty, które ze względu na obronę, bezpieczeństwo lub ważne interesy gospodarcze bądź polityczne Państwa Polskiego albo państw zaprzyjaźnionych mogą być udostępnione tylko osobom do tego uprawnionym. Tajemnicę zaś służbową stanowią wiadomości, dokumenty lub przedmioty, które ze względu na dobro służby mogą być udostępnione tylko osobom do tego uprawnionym. Wyliczając szczegółowo wszystkie rodzaje tajemnic państwowych i służbowych oraz przewidując kary zarówno za czyny popełnione umyślnie jak i nieumyślnie, dekret postanawia, że odpowiedzialności karnej, przewidzianej dla urzędników, podlegają również członkowie ciał kolegialnych o charakterze publiczno-prawnym, członkowie rad narodowych, pracownicy i członkowie kolegialnych ciał związków zawodowych oraz organizacji spo-

łecznych i politycznych, a także osoby, wymienione w art. 292 kodeksu karnego (urzędnicy państwowi i samorządowi, osoby wykonywające zlecone czynności w zakresie zarządu państwowego lub samorządowego, funkcjonariusze wszelkich instytucji prawa publicznego) i w art. 46 dekretu i przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa (funkcjonariusze przedsiębiortsw państwowych lub samorządowych albo działających z udziałem finansowym Państwa lub samorządu albo znajdujących się pod zarządem państwowym lub samorządowym, dalej funkcjonariusze organizacji mających zlecone czynności w zakresie zarządu państwowego lub samorządowego, wreszcie członkowie władz i funkcjonariusze spółdzielni oraz związku rewizyjnego spółdzielni). W sprawach o przestępstwa z omawianego dekretu właściwe są sądy wojskowe. z wyjątkiem w sprawach dotyczących przekazywania, ujawniania lub rozgłaszania bez uprawnienia tajemnic służbowych i w sprawach urzędników, którzy wykraczają przeciwko zarządzeniom władz, wydanym dla ochrony tajemnicy służbowej, w których to sprawach orzekają sądy apelacyjne. Dekret wszedł w życie dnia 12. 11. 1949 r.

Dekretem z dnia 26.X. 1949 r. (Dz. Ust. Nr 55, poz. 440) u c h y l o n a została ustawa o o p ł a t a c h od publicznych zabaw, rozrywek i widowisk n a r z e c z P o l s k i e g o C z e r w o n e g o K r z y ż a (poz. 111 Dz. Ust. z 1932 r.).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24. X. 1949 r. Dz. Ust. Nr 55, poz. 441) zawiera szczegółowe przepisy dotyczące organizacji p a ń s t w o w y c h k o m i s j i a r b i t r a ż o w y c h i trybu postępowania arbitrażowego.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Opieki Społecznej z 26. X. 1949 r. (Dz. Ust. Nr 55, poz. 442) n o w e l i z u j e r o z p o r z ą d z e n i e w y k o n a w c z e z 19. X. 1945 r. do ustawy o z a s i ł k a c h i p o m o c y dla osób pozostałych po u c z e s t n i k a c h r u c h u p o d z i e m n e g o i p a r t y z a n c k i e g o, ustalając skład komisji kwalifikacyjnych, które rozpoznają wnioski o zasiłki i pomoc.

W wykonaniu dekretu o reglamentacji niektórych surowców. półfabrykatów i wyrobów gotowych rozporządzeniem Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z 26.X. 1949 r. (Dz. Ust. Nr 56, poz. 444) uznane zostały za a r t y k u ł y r e g l a m e n t o w a n e zboże i główne przetwory zbożowe oraz mięso i tłuszcze pochodzące z uboju zwierząt gospodarskich i drobiu domowego oraz przetwory z tego mięsa.

Ustawa Konstytucyjna z 8.XI. 1949 r. (Dz. Ust. Nr 57, poz 447) zmienia ust. 3 art. 15 „Małej Konstytucji“ postanawiając, że na jednomyślny wniosek R a d y P a ń s t w a Sejm może uzupełnić jej skład przez p o w o ł a n i e d a l s z y c h c z ł o n k ó w tej Rady.

PRZEGLĄD CZASOPISM I WYDAWNICTW.

„**Rada Narodowa**" (Warszawa, Aleje Ujazdowskie 3).

Nr. 21 z dn. 1 listopada 1949 r. otwiera pod tytułem „ZSRR a Polska" zestawienie szeregu oświadczeń oficjalnych przedstawicieli Związku Radzieckiego od 27 marca 1917 r. począwszy aż do czasów ostatnich, gwarantujących niepodległość Polski. Następnie Adam Wendel w artykule „W rocznicę Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji" omawia znaczenie i doniosłe następstwa Rewolucji Październikowej. W związku z ogłoszonym przez „Radę Narodową" konkursem Jan Gołębiowski w artykule „Elementy skutecznej działalności komisji kontroli na tle prac konkursowych" omawia te momenty, które według wyników konkursu decydowały o skuteczności i efektach działalności poszczególnych komisji kontroli społecznej. Dr. D. Borensztajn w artykule „Położne na wsi" zwraca uwagę na konieczność zapewnienia takiej liczby położnych dla ludności wiejskiej, aby jedna położna przypadała na 5000 mieszkańców. Samorządy powinny zdać sobie sprawę z tego, że akcja angażowania położnych dla wsi jest częścią ogólnej polityki Polski Ludowej, polityki nacechowanej troską o człowieka, polityki do podniesienia stanu zdrowia kobiet rodzących, oraz do zmniejszenia śmiertelności wśród niemowląt i małych dzieci.

Zwrócić należy również uwagę na wydrukowaną w tym numerze pracę konkursową „Gospodarka drogowa gminy w 1948 roku" nadesłaną przez gminną radę narodową w Wałowicach, która w rozpisanym przez redakcję konkursie uzyskała pierwszą nagrodę w sumie 500 tys. zł. do dyspozycji prezydium tejże rady na wykonanie podstawowych celów gminy.

Dalszą część numeru wypełniają artykuły na temat działalności poszczególnych rad narodowych. W dziale wiadomości urzędowych ogłoszono okólnik kancelarii Rady Państwa.

Nr. 22 „**Rady Narodowej**" zwrócić należy uwagę na następujące artykuły: Stefana Matuszewskiego „Bieżące zadania na odcinku walki z analfabetyzmem" oraz Konrada Kościelnego „Współudział gminnych rad narodowych w akcji zwalczania analfabetyzmu". Oba te artykuły podkreślają doniosłość tej akcji i konieczność

zmobilizowania wszystkich sił społecznych w terenie dla zapewnienia pełnego powodzenia akcji zwalczania analfabetyzmu.

W dalszym artykule „O usprawnienie pracy gminnych rad narodowych" Mieczysław Róg-Świostek podkreśla, że gminna rada narodowa jest tym ośrodkiem władzy ludowej, który ma rządzić i gospodarzyć w gminie według przepisów naszego demokratycznego ustawodawstwa i zgodnie z wolą mas. Autor zwraca zarazem uwagę, że należy do Rad wprowadzić więcej bezrolnych, kobiet i bezpartyjnych, oraz że gminna rada będzie tym lepiej pracowała, im lepiej będą pracowały prezydia i komisje, wreszcie że przy opracowaniu budżetu i kontroli jego wykonania powinny brać udział wszystkie komisje, a nie tylko komisja finansowo-budżetowa. Każda komisja winna się zaznajomić ze szczegółowym planem działalności gminy w swoim dziale, krytycznie ocenić rozmiary potrzeb na swoim odcinku i wpłynąć na ich właściwe i terminowe zaspokojenie.

W związku z doniosłą dla gmin uchwałą Rady Ministrów z dn. 24.X. 1949 r. w sprawie odciążenia gmin Lech Dąbrowski w artykule „Odciążenie gminy od zbędnej pracy" omawia sprawę akcji władz centralnych zmierzającej do odciążenia gmin wiejskich od pełnienia zbędnych czynności administracyjnych.

Z innych artykułów wymienić należy artykuł St. Ślubowskiego „Rady węgierskie", poświęcony omówieniu węgierskich rad, jako miejscowych organów władzy państwowej, które zostały przewidziane w nowej Konstytucji Węgierskiej Republiki Ludowej, jako lokalne organa ustrojowe.

Poza tym numer zawiera dział porad prawnych, kronikę z życia rad narodowych i dział wiadomości urzędowych.

„Demokratyczny Przegląd Prawniczy" (Warszawa — Ministerstwo Sprawiedliwości) Nr. 8/9 za sierpień i wrzesień 1949 r.

Numer ten otwiera wstępny artykuł redakcyjny „Prawo i wymiar sprawiedliwości Polski Ludowej na straży wolności i sumienia i wyznania" omawiający doniosłe znaczenie dekretu z 5 sierpnia 1949 o ochronie wolności sumienia i wyznania. Następnie minister Henryk Świątkowski w artykule „Wolność sumienia i wyznania — jej ochrona w Rzeczypospolitej Polskiej" wywodzi, że w państwach burżuazyjnych na ogół biorąc, obecnie nie ma ani wolności sumienia ani wolności wyznania, a to dzięki wprzęgnięciu znacznej części przywódców religijnych do kapitalistycznego rydwanu i czynienia z nich narzędzi obrony interesów klas wyzyskiwaczy, wykorzystujących przywiązanie ludności do religii dla walki z obozem pokoju, demokracji i socjalizmu. W ustrojach kapitalistycznych nie jest i nie może być zrealizowana zasada równouprawnienia obywateli bez względu na ich przynależność narodową, rasową oraz stosunek do religii. Następnie podnosi autor, że po raz pierwszy w dziejach ludzkości Wielka Październikowa Rewolucja Socjalistyczna proklamowała i zrealizowała w państwie socjalistycznym

— w ZSRR — zasadę pełnego równouprawnienia obywateli bez względu na ich narodowość ,rasę i stosunek do religii. Znalazło to wyraz m. in. w równouprawnieniu obywateli wierzących i niewierzących, w równouprawnieniu związków religijnych i bezwyznaniowości. Polska Ludowa w swoim rozwoju na szlaku dziejowym, prowadzącym do socjalizmu, stoi twardo na gruncie wolności sumienia i wyznania, podczas gdy w Polsce przedwrześniowej wolności takiej nie było, — nie były bowiem uznawane, a były nawet prześladowane różne wyznania, a ludzie za swój osobisty stosunek do religii odbywali kary więzienia. W Polsce Ludowej istnieje nie tylko wolność religijna. Istnieje coś więcej. Są to różne przywileje, z których korzystają instytucje kościelne i duchowieństwo. W dziedzinie wolności religijnej Polska Ludowa nawiązała do najpiękniejszych tradycji Polski XVI i częściowo XVII w., do tradycji Polski „złotego wieku", która w tym okresie inkwizycji, krwawych prześladowań i wojen religijnych stanowiła jeden z nielicznych zakątków wolności religijnej. Natomiast okres reakcji katolickiej w Polsce (druga połowa XVII —XVIII w.) był równocześnie upadkiem polskiej myśli państwowej, coraz większego ucisku społecznego chłopów i zwiastował rozkład Rzeczypospolitej. Następnie autor przedstawia jasne sformułowanie stosunku do Kościoła przez Rząd Rzeczypospolitej, omawia szczególne uprawnienia i przywileje służące Kościołowi i pozytywnej postawie Rządu wobec Kościoła przeciwstawia negatywny stosunek hierarchii kościelnej do Polski Ludowej. Wreszcie omawia autor postanowienia dekretu z 5 sierpnia 1949 r. o ochronie wolności sumienia i wyznania.

Prof. Seweryn Szer w artykule „Współpraca polsko-czechosłowacka w dziedzinie prawa cywilnego" omawia zasady prawa rodzinnego uzgodnione w Sekcji prawa cywilnego Komisji współpracy polski-czechosłowackiej, a w szczególności w kwestii rozwodów, stosunków majątkowych między małżonkami, zmiany nazwiska w związku małżeńskim, zagadnienie tzw. ślubów wyznaniowych i stanowiska dzieci pozamałżeńskich. Następnie podano w numerze tekst prospektu prawa rodzinnego opracowany przez wspomnianą wyżej Komisję.

W atrykule „Międzynarodowe Stowarzyszenie Prawników Demokratów wobec zagadnienia ekstradycji zbrodniarzy wojennych" Krzysztof Poklewski-Koziełł omawia akcję tego stowarzyszenia w kierunku uzyskania wydania zbrodniarzy wojennych. W artykule podano zarazem spis tych zbrodniarzy. Dr. Józef Litwin w artykule „Likwidacja analfabetyzmu — likwidacją ograniczenia prawnego" zwraca uwagę, że ustawa o likwidacji analfabetyzmu z dn. 7 kwietnia 1949 r. ma prócz upowszechnienia umiejętności czytania i pisania jeszcze inny doniosły aspekt: jest nim niejako likwidacja ograniczenia zdolności do działań prawnych. Autor przedstawia na przykładzie szeregu przepisów ustawowych nierówność prawną, jaka jest udziałem analfabety i wagę gatunkową likwidacji analfabetyzmu z tego punktu widzenia. Analfabeta zatem jest w życiu prawnym oby-

watelem drugiej klasy — to też, jak podkreśla autor, zagadnienie udostępnienia umiejętności czytania i pisania wszystkim bez wyjątku obywatelom jest jednym z najdonioślejszych zagadnień w dziedzinie upowszechnienia kultury.

Z innych artykułów wymienić należy artykuł Dr. Tadeusza Cypriana "Odpowiedzialność lekarza za spędzenie płodu",, i S. F. Kieczekiana „O pojęcie źródła prawa". Jak redakcja przy tym artykule zaznaczyła, nie jest on ostatnim słowem marksistowskiej myśli prawniczej w tej dziedzinie, a umieszczono go w numerze ze względu na jego wartości informacyjne, jako materiał dyskusyjny.

Nr. 10 (październikowy) **„Demokratycznego Przeglądu Prawniczego"** otwiera artykuł redakcyjny pt. „Haniebny wyrok" ex re procesu i wyroku przeciw 11 przywódcom Partii Komunistycznej USA. Omawiając go stwierdza redakcja, że wyrok wydany przez amerykańskich naśladowców metod i celów hitleryzmu, wywołuje najgłębsze oburzenie wśród postępowych, demokratycznych prawników całego świata. Polski świat prawniczy przyłącza swój protest do głosu opinii świata demokratycznego, potępiającego niecne, haniebne metody imperializmu amerykańskiego, zmierzającego do zdławienia ruchu postępu, wolności i demokracji.

W dalszym artykule omówiono wyniki IV Zjazdu Prawników Czechosłowackich, odbytego w dniach 23—25 września 1949 roku w Pradze. Podano też w artykule zatytułowanym „Prawo w demokracji ludowej" tekst przemówienia Dr. Vladimira Prochazki, wygłoszoszonego na tym Zjeździe.

Dr. Zygmunt Fenichel w artykule „Państwowy arbitraż gospodarczy" omawia postanowienia odnośnego dekretu z dnia 5 sierpnia 1949 r. Prof. Dr. W. Karass w artykule „O treści prawa państwowej własności socjalistycznej" zajmuje się analizą tego pojęcia w ustroju radzieckim. Serafin Kiryłowicz w artykule „Państwo a kościół wBułgarii" omawia szczegółowo postanowienia bułgarskiej ustawy z 1 marca 1949 r. o wyznaniach religijnych.

Wymienić należy również artykuł Zbigniewa Wiszniewskiego „Sprawy zezwolenie na wstąpienie w związek małżeński" poświęcony udzielaniu przez sądy (jako władzę opiekuńczą) zezwoleń na zawarcie małżeństwa osobie, która nie ukończyła jeszcze 18 roku życia.

„Państwo i Prawo" — miesięcznik — Warszawa, ul. Wiejska 16, Nr. 9/10 za wrzesień—październik i Nr. 11 (za listopad).

Nr. 9/10 poświęcony został głównie zagadnieniom związków zawodowych. Po artykule redakcyjnym „Dwie Rocznice", nawiązującym do piątej rocznicy wyzwolenia i do dziesiątej rocznicy niemieckiej agresji, podano fragment przemówienia Prezydenta R. P. Bolesława Bieruta wygłoszonego na tegorocznym Kongresie Związków Zawodowych w Warszawie. Następnie podano fragment referatu Alek-

s a n d r a Z a w a d z k i e g o pt. „Działalność Związków Zawodowych w Polsce“, wygłoszonego na Kongresie dnia 2 czerwca 1949 roku.

W dalszym artykule P r o f. D r. S t e f a n G r z y b o w s k i („Administracyjne funkcje Związków Zawodowych“) zajmuje się zagadnieniem, co ma oznaczać wyrażenie, że związki zawodowe zaczynają spełniać „funkcje administracyjne“. Jakkolwiek zajmowanie się (administrowanie) stosunkami w pracy najemnej przechodzi na związki zawodowe, które spełniają tę rolę prócz dotychczasowych władz administracyjnych, to jednak nie oznacza to wcale, by związki te stawały się organami administracyjnymi. O funkcji administracyjnej możemy mówić dopiero wtedy, gdy jest ona spełniana przez organa administracyjne. Zwrot, że związki zawodowe pełnią funkcje administracyjne, oznacza jedynie, że pewne funkcje społeczne, a więc regulowanie pewnych stosunków społecznych, przestają być funkcjami administracyjnymi, to znaczy, funkcjami, spełnianymi przez administracyjne organa państwa. Będzie to przejmowaniem funkcji, które do chwili przejęcia były administracyjnymi. Ponadto zwrot powyższy oznaczać może również w s p ó ł u d z i a ł związków zawodowych w spełnianiu przez administracyjne organa Państwa ich funkcji. M a c i e j Ś w i ę c i ń s k i w artykule „Rady Zakładowe jako organa ruchu zawodowego“ omawia genezę rad zakładowych i rozwój ich działalności w Związku Radzieckim, podkreślając, że rady zakładowe wzrastały równocześnie ze związkami zawodowymi, lecz odrębne od nich, jak dwa pędy, które niebawem miały się zrosnąć w jedno. Ruch rad zakładowych był niesiony przez siły rewolucyjne, kierowany przez partię bolszewików, podczas gdy ruch związkowy był przejawem bardziej powierzchownej tendencji klasy robotniczej do tworzenia organizacji. Zetknięcie ruchu związkowego z ruchem rad zakładowych nastąpiło w chwili, gdy partia bolszewików, po Rewolucji Listopadowej, objęła władzę i rozpoczęła budowę państwa socjalistycznego. Natomiast w Niemczech, ruch rad zakładowych powstał w 1918 r. w oderwaniu od związków zawodowych, które miały tam za sobą już długie lata istnienia i wywalczone ciężko zresztą, stanowisko w świecie kapitalistycznym. Rady zakładowe były wyrazem tego, że robotnik chciał mieć udział w kierowaniu zakładem pracy, że chciał mieć możność kształtowania stosunków w zakładzie pracy przez swoją reprezentację zakładową. Związki natomiast, zrastały się ze swą uznaną w kraju kapitalistycznym funkcją monopolizowania pracy oraz zapobiegania o jak największy udział robotnika w dochodzie społecznym i nie widziały potrzeby, by przyspieszyć zmianę tej sytuacji. W Polsce dekret z dnia 6 lutego 1945 r. o utworzeniu rad zakładowych powołał do życia instytucje rad zakładowych jako organizację pracowniczych organizacji zawodowych. Skutkiem nowelizacji w 1947 r. rady zakładowe zostały związane ze związkami zawodowymi jako ich nowe organa i podporządkowane związkom zawodowym. Autor nie uważa tej konstrukcji za zgodną z koncepcją rad zakładowych, uważając, że sprawa podporządkowania rad zakładowych

zarządzeniom związku, w zasadzie słuszna, wymagałaby opracowania w kierunku zabezpieczenia rad zakładowych przed takimi ingerencjami związków zawodowych, które nie dotyczyłyby ogólnego kierunku pracy, ale jej metod i innych szczegółów, których wypracowanie w każdym zakładzie pracy wymaga indywidualnego potraktowania.

Instytucji związków zawodowych poświęcony jest również artykuł Z. Sokołowa „Radzieckie Związki Zawodowe — szkołą komunizmu".

Z innych artykułów umieszczonych w zeszycie wymienić należy artykuł Leona Schaffa „Charakter i zadania wymiaru sprawiedliwości" (fragment z pracy tego autora pt. „Zadania wymiaru sprawiedliwości a polityczne założenia Prokuratury w Polsce Ludowej"). Charakteryzując istotę, cele i tryb wymiaru sprawiedliwości, autor wyprowadza końcowy wniosek, że wymiar sprawiediwości, jego urzeczywistnienie jak również i organa państwowe wykonujące go, mają charakter klasowy, wyrastają z konkretnych stosunków społecznych i są ich odpowiednikiem. Zgodnie z tym są postępowe lub wsteczne, obiektywne lub subiektywne, reprezentują rzeczywiste interesy społeczne lub garstki wyzyskiwaczy. Prawo odpowiada każdorazowej formie ustroju i jej potrzebom, gdyż wyrasta z niej. Nie inny zatem może mieć charakter sam wymiar sprawiedliwości, którego zadaniem jest obrona interesów konkretnej klasy, jej ustroju i państwa. Organa władzy państwowej urzeczywistniając wymiar sprawiedliwości na podstawie konkretnych norm prawa, muszą odpowiadać charakterowi i treści wymiaru sprawiedliwości, a zatem są klasowe i zmienne, gdyż wyrastają w miarę kształtowania się ustroju, czyli w miarę potrzeb danej formy ustroju i klasy sprawującej w nim władzę.

Wymienić należy również artykuł Witolda Warkałło „Siła wyższa jako zasada nie odpowiedzialności i domniemanie przypadkowości szkody", oraz artykuł prof. Wacława Brzezińskiego „Organizacja wewnętrzna ministerstw". W tym ostatnim artykule autor nawiązując do uchwały Rady Ministrów z dnia 29.IX.1948 r., która zaleciła Komisji Organizacji Administracji Publicznej przy Prezesie Rady Ministrów „opracowanie wytycznych organizacji i usprawnienie aparatu administracyjnego a także koordynowanie wszelkich zmian organizacyjnych w administracji pod względem zgodności z tymi wytycznymi", oraz biorąc pod uwagę opracowany w Prezydium Rady Ministrów projekt wytycznych, rozwija podstawowe zasady tego projektu.

Wreszcie zwrócić należy uwagę na artykuł Kazimierza Lipińskiego „Treść prawna zwolnienia przez sąd przyszłych małżonków od przedstawienia urzędnikowi stanu cywilnego wymaganych przez prawo dokumentów". Autor stwierdza, że w kwestii tej ścierają się dwa poglądy z których jeden głosi, że postanowienie zwalniające stanowi stwierdzenie przez sąd, iż zwolniony ma prawo zdolność do wstąpienia w związek małżeński, drugi zaś stoi na stanowisku, że zwolnienie jest tylko ustaleniem personalii zwalnianego na podstawie jego

zeznań złożonych wobec sądu i ma dać urzędnikowi stanu cywilnego surogat aktu urodzenia, na podstawie którego będzie można wpisać dane personalne do aktu małżeństwa, kwestii natomiast istnienia lub nieistnienia zdolności prawnej do zawarcia małżeństwa wcale nie rozstrzyga. Sprawa ta łączy się z kwestiami: 1) czy można zwolnić od przedstawienia aktu urodzenia osobę nie posiadającą obywatelstwa polskiego, która chce zawrzeć małżeństwo w Polsce? oraz 2) czy można zwolnić od przedstawienia aktu urodzenia przy zawarciu związku małżeńskiego osobę, która nie ukończyła lat 18? Co do kwestii pierwszej autor wyprowadza wniosek, że sądy mogą udzielać zwolnień, przewidzianych w art. 10 § 2 Prawa małż. tylko obywatelom polskim. Wniosku cudzoziemców i bezpaństwowców należy odrzucać i kierować te osoby na drogę postępowania administracyjnego. O ile zaś chodzi o sprawę zwolnienia od przedstawienia aktu urodzenia osoby, która nie ukończyła 18 lat, to autor konkluduje, że sądy mogą udzielać zwolnień, przewidzianych w art. 10 § 2 Prawa małż. tylko osobom pełnoletnim.

Nr 11 **„Państwa i Prawa“** otwiera artykuł prof. Stanisława Ehrlicha „Pochód rewolucji listopadowej“ (na marginesie powstania Chińskiej i Niemieckiej Demokracji Ludowej), w którym autor stwierdza, że Rewolucja Listopadowa nie utraciła nic z rumieńców aktualności, mimo, że kraj, który najpierw ogarnęła, ma okres rewolucji społecznej dawno za sobą. Rewolucja Listopadowa trwa i rozszerza się. Podrywając imperializm — jak mówi Stalin — Rewolucja Listopadowa stworzyła równocześnie w postaci pierwszej dyktatury proletariatu potężną i jawną bazę światowego ruchu rewolucyjnego. Przejawem rozpoczętej likwidacji okrążenia kapitalistycznego jest zwycięstwo Rewolucji Chińskiej i powstanie Niemieckiej Demokracji Ludowej, a przejawem tej likwidacji — jak konkluduje autor — są również rosnące siły frontów narodowych w krajach marshallowskich (Francja, Włochy), walczących o pokój pod kierownictwem partii komunistycznych.

Z innych artykułów umieszczonych w numerze wymienić należy Dr. Adama Schaffa „Społeczno-ekonomiczne podstawy narodzin marksizmu“, I. D. Lewina „Zagadnienie istoty i roli zasady suwerenności“, Dr. Jerzego Wiszniewskiego „Z problematyki socjalistycznej własności państwowej“ oraz prof. Dr. Stefana Rozmaryna „Zagadnienia ustrojowe Wielkiej Brytanii i Imperium“.

Życie Gospodarcze (dwutygodnik — Katowice, ul. 3 Maja), Nr. 20 (16—31 październik i 21 (1—15 listopad).

Nr. 20 obok szeregu artykułów na tematy gospodarcze zawiera artykuł Janusza Kostrzewy „Odpowiedzialność za przestępstwa urzędnicze“, w którym autor stwierdza, że w ujęciu art. 292 kodeksu karnego podlegają odpowiedzialności za przestępstwa urzędnicze osoby,

które pozostają w szczególnym stosunku służbowym dającym im pewien zakres władzy w rozumieniu prawa publicznego, wobec czego odpowiedzialność ta ogranicza się tylko do pewnej nieznacznej stosukowo ilości funkcjonariuszy publicznych, którzy z mocy swego urzędu mają powierzony sobie jakiś zakres władzy publicznej, oraz do funkcjonariuszy przedsiębiorstw państwowych lub samorządowych, i organizacji mających zlecone czynności w zakresie zarządu państwowego lub samorządowego. Dokonane zmiany ustrojowe rozsadziły jednak powyższe granice podmiotowe odpowiedzialności, obejmując niemi także członków władz i funkcjonariuszy spółdzielni oraz związku rewizyjnego spółdzielni, tak że objęto odpowiedzialnością urzędniczą wielkie ilości pracowników, którzy w istocie nie mają „władzy" w znaczeniu prawno-publicznym, a mają tylko zakres praw i obowiązków, wynikających ze stosunku służbowego i spełniając funkcję o znaczeniu publicznym muszą ulegać surowszej odpowiedzialności. Równocześnie przejawia się tendencja do rozszerzenia przedmiotowego kryterium odpowiedzialności urzędniczej tak że w tym wypadku, jeżeli urzędnik jakiegoś urzędu nie naruszył zakresu swych obowiązków w znaczeniu ścisłym, ale naruszył swoje stanowisko urzędnika. Jak konkluduje autor zakreślone kodeksowo przedmiotowe i podmiotowe kryteria odpowiedzialności urzędniczej nie są wystarczające. Tendencje rozwojowe idą w kierunku rozsadzania tych ram i zrównania pod względem podmiotowym odpowiedzialności wszystkich obywateli Państwa spełniających jakąś działalność społecznie ważną i odpowiedzialną. Z tym łączy się oczywiście konieczność zaostrzenia ogólnej odpowiedzialności tych obywateli.

Nr. 21 **„Życia Gospodarczego"** poświęcony jest uczczeniu Rewolucji Październikowej. Otwiera go artykuł Jana Wernera „Znaczenie Wielkiej Październikowej Rewolucji Socjalistycznej", podkreślający, że rewolucja ta zburzyła kapitalizm w carskiej Rosji i oddała kierownictwo ogromnego państwa w ręce klasy robotniczej. Zwycięstwo proletariatu rosyjskiego otworzyło ogromne horyzonty masom uciskanym całego świata. W budującym się i coraz bardziej krzepnącym pierwszym państwie socjalistycznym masy te znalazły ostoję i oparcie w swej walce o wyzwolenie. Na bogatą treść tego numeru składa się szereg artykułów z życia gospodarczego Związku Radzieckiego.

„Gaz, Woda i Technika Sanitarna" (Warszawa, ul. Czackiego 3/5; Nr. 9 i 10) za wrzesień i październik).

Nr. 9 przynosi następujące atykuły: inż. Włodzimierza Pietrasiewicza „Gazomierz miechowy w przekroju dnia", Dr. W. Hermanowicza i mgr. W. Dożańskiej „Oznaczanie produktów hydrolizy chloru w roztworach wodnych", inż. Kazimierza Smoluchowskiego „Samoczynny zawór bezpieczeństwa do gazu niskiego i średniego ciśnienia", Witolda

R y b a k a „Moja cegiełka w odbudowie kraju", mgr. F l o r i a n a P l u c i ń s k i e g o „Zagadnienie oszczędnościowe w gazowni", D r. i n ż J a n a W i e r z b i c k i e g o ‚Nowsze sposoby rolniczego wykorzystania wód ściekowych" oraz i n ż. W i t o l d a K a m l e r a „Ogrzewanie wodą średnio i wysokoprężną".

Nr. 10 zawiera następujące artykuły: m g r. F l o r i a n a P l u c i ń s k i e g o „Odwołanie smoły", i n ż. W ł o d z i m i e r z a S k o r a s z e w s k i e go „Topione skały magmowe, jako tworzywo konstrukcyjne, zastępujące żeliwo", D r. i n ż. J. J u s t a, D r. W. H e r m a n o w i c z a i m g r. W. D o ż a ń s k i e j „Produkty hydrolizy chloru w aparaturze chlorowej typu Timmermanna" i M a k s y m i l i a n a M i l c z e w s k i e g o „Gospodarka parą w gazowniach".

WYDAWNICTWA NADESŁANE.

Dr. Franciszek Longchamps — Prawo agrarne. Nakład Gebethnera i Wolffa, Warszawa (147 str.).

W cyklu wydawnictw z dziedziny prawa administracyjnego, ukazujących się w nakładzie Gebethnera i Wolffa, z których w poprzednim numerze omówiliśmy prace prof. Dr. Wacława Brzezińskiego („Podstawy prawne planowania gospodarczego i przestrzennego" oraz „Prawo budowlane i odbudowa osiedli"), ukazała się ostatnio praca Dr. Fr. Longchampsa poświęcona prawu agrarnemu. Jak autor zaznaczył w przedmowie, dzisiejszy stan polskiego prawodawstwa w zakresie prawa agrarnego odpowiada pierwszemu głównemu etapowi przebudowy ustroju rolnego: uwłaszczeniu i upełnorolnieniu mas chłopskich. Dalszy spodziewany rozwój ustroju rolnego w kierunku spółdzielczych form produkcji rolnej — zgodny z rozwojem całego ustroju społecznego — gospodarczego ku rozwinięciu i utrwaleniu socjalistycznych stosunków produkcji oraz z wymogami planowej gospodarki i nowoczesnej mechanicznej uprawy roli — wprowadzi z pewnością zmiany także i w obowiązującym prawie. Na razie jednak zachodzi pilna potrzeba usystematyzowania dotychczasowego, obfitego już materiału prawnego w zakresie prawa agrarnego. Temu właśnie usystematyzowaniu obowiązujących przepisów prawnych z dziedziny prawa agrarnego poświęcona jest powyższa praca, uwzględniająca przepisy prawne ogłoszone do końca roku 1948.

Autor w pracy swej ogranicza pojęcie prawa agrarnego do norm ustrojowych, podając że, prawo agrarne jest to „klasa wszystkich norm prawnych, które dotyczą władczego kształtowania ustroju rolnego w sposób celowy społecznie", przy czym za ustrój rolny uważa „układ form gospodarczych i prawnych korzystania z ziemi i ogół stosunków społecznych współzależnych z tym układem". Wprowadzając do definicji prawa agrarnego moment jego celowości społecznej, podnosi autor, że w tym zakresie przejawia się w szczególnie wyraźny sposób klasowy charakter prawa agrarnego: prawo agrarne (jak i całokształt prawa) służy celom tej klasy, która panuje w danym okresie i ustroju społecznym. W Polsce przed r. 1939 prawo agrarne służyło celom ówczesnych klas posiadających. W Polsce Ludowej opartej o sojusz klasy robotniczo-chłopskiej: prawo

agrarne dokonało uwłaszczenia i upełnrolnienia mas chłopskich i natychmiast po tej przemianie wzięło w opiekę chłopów mało- i średniorolnych.

W następnym rozdziale swej pracy daje autor w zarysie przegląd polskiego ustawodawstwa w okresie dwudziestolecia (1919 — 1939), omawiającą kolejno przepisy ustawowe o reformie rolnej (tj. ściśle biorąc o parcelacji wielkiej własności, dalej o scaleniu gruntów, następnie przepisy prawne mające na celu zniesienie uciążliwych stosunków prawnych) zniesienie służebności, uporządkowanie spólnot gruntowych i uwłaszczenie drobnych dzierżawców rolnych), wreszcie przepisy regulujące obrót ziemią.

Następny rozdział poświęcony jest zasadom programowym nowego prawa agrarnego i analizie tych zaasad. W szczególności utor omawia programowe zasady Manifestu Lipcowego dotyczące przebudowy ustroju rolnego w kierunku stworzenia produkcyjnych drobnych gospodarstw indywidualnych pod kątem widzenia upełnorolnienia i uwłaszczenia jak najszerszych warstw chłopskich, oraz jak najszybszej odbudowy kraju. Wytyczne te znalazły następnie dobitny wyraz w ustawie z dnia 2 lipca 1947 r. o Planie Odbudowy Gospodarczej, (poz. 285) tj. o narodowym planie gospodarczym na lata 1947 — 1949.

Po tych rozdziałach podających ogólne wiadomości o prawie agrarnym, autor w dalszych rozdziałach omawia bliżej ustrój władz zimskich oraz przepisy prawne dotyczące dokonywanej w obecnym okresie przebudowy ustroju rolnego, a więc reformy rolnej opartej na dekrecie z 6 września 1944 r. Ponadto osobne rozdziały poświęcone są ustrojowi rolnemu i osadnictwu na Ziemiach Odzyskanych, normom prawnym o scaleniu gruntów, zniesieniu uciążliwych stosunków prawnych i regulacji obrotu ziemią.

Praca Dr. Longchampsa nie obejmuje o tyle całokształtu prawa agrarnego, że nie omawia przepisów prawnych dotyczących technicznej strony produkcji rolnej, organizacji kredytu rolnego i wymiany oraz przepisów z zakresu administracji rolnictwa, leśnictwa i działów pokrewnych. Te przepisy, jak autor zaznaczył w przedmowie, zostaną uwzględnione w osobnej książce, która ukaża się w tym samym wydawnictwie.

Praca Dr. Longchampsa dzięki przejrzystemu, systematycznemu ujęciu i wszechstronnemu omówieniu materiału, stanowić będzie pożyteczny podręcznik dla studiujących prawo administracyjne i ułatwi zapoznanie się z tak ważnym jego działem, jakim jest prawo agrarne.

Orzeczenie Kolegium Górniczego — Tezy prawne. Katowice, 1949 r.

Staraniem Kolegium Górniczego przy Ministerstwie Górnictwa i Energetyki wydany został zbiór tez prawnych z okresu 1935 — 1939 oraz 1946—1949. Tezy powyższe wyjaśniły szereg zagadnień powstających

przy wykładni i stosowaniu przepisów prawa górniczego. O ile chodzi o tezy wzgl. orzeczenia z okresu przedwojennego, to nie wszystkie one zachowały się z powodu wypadków wojennych, tak że w zbiorze powyższym zdołano pomieścić zaledwie ich część.

W dziedzinie judykatury z zakresu prawa górniczego tezy Kolegium Górniczego stanowią poważny dorobek prawny, a udostępnienie ich przez wydanie powyższego zbioru władzom, urzędom i przedsiębiorstwom państwowym, oraz wogóle wszystkim interesującym się prawem górniczym, niewątpliwie będzie miało dodatni wpływ na rozszerzenie znajomości przepisów tego prawa. Zbiór powyższy może też oddać pewne usługi w pracach Komisji dla Reformy Prawa Górniczego.

Podnieść też należy, że dzięki przejrzystemu układowi, zaopatrzeniu w skorowidz alfabetyczny i w wykaz tez zestawiony według poszczególnych artykułów (paragrafów) prawa górniczego, korzystanie ze zbioru i odszukanie potrzebnych orzeczeń jest bardzo ułatwione. Wydanie omawianego zbioru powitać należy z uznaniem. Powinien on znaleźć się w każdej bibliotece prawniczej.

Prof. Dr. Antoni Peretiatkowicz — Jan Jakub Rousseau, filozof demokracji społecznej. Poznań, 1949 r. Księgarnia Zdzisława Gustowskiego (264 str.).

Pierwsze wydanie tej pracy ukazało się jeszcze w 1913 r. w Krakowie pod tytułem „Filozofia prawa J. J. Rousseau'a". Obecnie drugie wyszło pod zmienionym tytułem dostosowanym do dodanego w nim nowego rozdziału o idei demokracji społecznej. Wydanie to poza tym uwzględnia nowszą literaturę i nowsze teorie.

Jak autor zaznaczył w przedmowie, dopiero socjalizm nowoczesny zwrócił uwagę na postępowy charakter doktryny Rousseau'a z punktu widzenia socjalnego. Powstanie po ostatniej wojnie konstrukcji demokratycznego państwa ludowego nadało nową aktualność doktrynie społeczno-politycznej Rousseau'a rozwijając dalej pewne momenty tkwiące w zarodku w tej doktrynie. Demokracja ludowa wysuwa hasło demokracji integralnej: wszystko dla ludu i wszystko przez lud. Tworzy parlament jednoizbowy oparty na demokratycznej podstawie wyborczej. Tworzy rady narodowe różnych stopni z szeroką kompetencją. A któż w historii silniej przemawiał za demokracją intregralną, za demokracją bezpośrednią, jak nie Rousseau właśnie. Demokracja ludowa wysunęła hasło reformy rolnej. Także Rousseau już w XVIII wieku występował przeciw wielkim nierównościom w posiadaniu ziemi i chwalił Likurga za dokonaną przez niego radykalną reformę rolną. Demokracja ludowa przeprowadziła upaństwowienie wielkich przedsiębiorstw, wielkiej własności przemysłowej i handlowej. Podobnie Rousseau pisał w swym „Projekcie konstytucji dla Korsyki": Pragnę ażeby własność państwa była tak wielka, tak silna, własność zaś obywateli tak mała, tak słaba, jak to jest tylko możliwe". Demokracja ludowa wysuwa hasło nie tylko wolności politycznej ale

także równości społecznej. Podobne hasło wysunął Rousseau pisząc w „Umowie społecznej", że największe dobro wszystkich sprowadza się do owóch naczelnych przedmiotów: wolności i równości.

Wskazując na te zbieżności, autor podkreśla zarazem „że pomiędzy doktryną Rousseau'a a demokracją ludową istnieje także poważna różnica, ponieważ Rousseau był ideologiem drobnomieszczańskim a demokracja ludowa jest wstępem do socjalizmu. Jednakże słusznie zaznacza Engels, że nowoczesny socjalizm w swojej postaci teoretycznej występuje początkowo jako dalej posunięte, jako konsekwentniejsze rozwinięcie zasad wysuniętych przez wielkich francuskich myślicieli Oświecenia XVIII stulecia. Szczególnie odnosi się to do Rousseau'a ze względu na jego nastawienie socjalne i przywiązywanie wagi do równości społecznej".

W ten sposób, jak zaznacza autor, doktryna Rosseau'a nabiera znowu aktualności i zasługuje na przypomnienie i obszerniejsze omówienie, a to tym bardziej, że zagadnienie wolności i równości stanowi zawsze centralny problem filozofii społecznej. Tym właśnie autor uzasadnia nowe wydanie swej pracy.

Praca prof. Peretiatkowicza ujmuje filozofię prawa Rousseau'a na tle całokształtu jego twórczości w związku z ogólnym poglądem na świat. Daje analizę naczelnych idei przewodnich w konstrukcji Rousseau'a, zestawiając je z innymi teoriami i przedstawiając ich wpływ na doktryny późniejsze. W kolejnych rozdziałach poświęconych idei natury, idei prawa naturalnego, idei umowy społecznej, idei woli powszechnej i zwierzchnictwa ludowego, wreszcie idei demokracji społecznej — daje autor obraz twórczości i poglądów Rousseau'a, stwierdzając w rozdziale końcowym, że doktryna jego może być zaliczona nie tylko do demokracji politycznej ze względu na władzę zwierzchnią całego ludu, ale także do demokracji społecznej ze względu na propagowanie tendencji socjalnych. Autor podkreśla, że doktryna ta nie jest socjalistyczną, nie przyjmuje bowiem zasady uspołecznienia środków produkcji, jest drobnomieszczańską, jednakże postępową na swoje czasy ze względu na nastawienie socjalne i wysuwanie na plan pierwszy równości i sprawiedliwości społecznej. Pojmowanie wolności społecznej w znaczeniu równości społecznej i niezależności człowieka od człowieka odcina Rousseau'a od obozu liberalnego i zbliża do obozu socjalistycznego.

Nie był on — jak kończy autor — socjalistą, ale ze względu na powiązanie wolności i równości społecznej może być uważany za zwiastuna socjalizmu.

Praca prof. Peretiatkowicza przyczyni się do pogłębienia znajomości poglądów wielkiego filozofa, który wybiegł w nich daleko poza swoją epokę zbliżając się w pewnej mierze do poglądów nowoczesnych.

OPINIE I PORADY PRAWNE.

Egzekucja świadczeń pieniężnych.

1. Które władze są powołane do rozpatrywania skarg na czynności samorządowych organów egzekucyjnych oraz zażaleń na decyzje wykonawczych organów gmin wiejskich i miejskich?

Do rozpatrywania skarg na czynności samorządowych organów egzekucyjnych są powołane wykonawcze organy gmin wiejskich i miejskich, jako zastępcze władze egzekucyjne, a do rozpatrywania zażaleń na decyzje tych władz właściwymi są Izby Skarbowe, które wówczas działają po uprzednim zasięgnięciu opinii właściwego wydziału wojewódzkiego.

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dn. 16. I. 1947 r. (Dz. U. R. P. Nr 21, poz. 85) zostało przymusowe ściąganie świadczeń pieniężnych, należące zasadniczo do urzędów skarbowych jako władz egzekucyjnych, poruczone organom wykonawczym gmin miejskich i wiejskich, które tą drogą uzyskały — po myśli art. 2 ust. 2 dekretu z dn. 28. I. 1947 r. o egzekucji administracyjnej świadczeń pieniężnych (Dz. U. R. P. Nr 21, poz. 84) — charakter zastępczych władz egzekucyjnych.

Do postępowania egzekucyjnego tych ostatnich władz mają, według postanowień art. 1 ust. 3 wymienionego dekretu, odpowiednie zastosowanie przepisy tegoż dekretu.

Skoro więc według art. 9 dekretu skargi na czynności organu egzekucyjnego mogą być wnoszone do urzędu skarbowego, to odpowiednie zastosowanie tego przepisu do zastępczych władz egzekucyjnych będzie oznaczało, że w stosunku do samorządowych organów egzekucyjnych skargi mogą być wnoszone do ich władzy przełożonej.

Pośrednim tego wskaźnikiem są te przepisy dekretu, które przewidują zażalenia na decyzje tychże władz w postępowaniu egzekucyjnym (np. art. 11 ust. 2, art. 15 ust. 1 i i.) bez wyszczególniania ich przedmiotu. Ta zaś pozwala wnosić, że owe władze zastępcze są w ogóle uprawnione do wydawania decyzji. Wyłączenie zaś od tych decyzji skarg na czynności samorządowych organów egzekucyjnych nie miałoby żadnego uzasadnienia.

Właściwość zaś Izby Skarbowej do rozpatrywania zażaleń na decyzje wykonawczych organów gmin wiejskich i miejskich, po uprzednim zasięgnięciu opinii właściwego wydziału wojewódzkiego, nie wymaga osob-

nego uzasadnienia, gdyż o tym stanowi wyraźnie art. 15 ust. 2 powołanego parokrotnie dekretu.

Jeśli więc właściwymi do działania w omawianych sprawach są organy wykonawcze gmin wiejskich i miejskich w I instancji, a Izby Skarbowe w II instancji, to nie ma tu już miejsca dla właściwości innych władz, a w szczególności także dla Wydziału Powiatowego, który skierowane w danym razie do siebie skargi wzgl. zażalenia powinien przekazywać wskazanym władzom jako właściwym. **Dr. St. D.**

2. **Czy młyn wodno-motorowy, objęty — jako majątek opuszczony — w zarząd przez Skarb Państwa (Okręgowy Urząd Likwidacyjny) i wydzierżawiony Wydziałowi Powiatowemu podlega podatkom od nieruchomości i od lokali oraz — na kim ciąży obowiązek opłacania tych podatków?**

Młyn wodno-motorowy, jako budynek (przemysłowy), nie związany z gospodarstwem rolnym podlega podatkowi od nieruchomości, a w ślad za tym pomieszczenia w młynie podlegają w zasadzie także i podatkowi od lokali.

Obowiązek podatkowy ciąży odnośnie podatku od nieruchomości na Skarbie Państwa (Okręgowy Urząd Likwidacyjny) jako osobie (prawnej), użytkującej młyn jak właściciel — a odnośnie podatku od lokalu — na powiatowym związku samorządowym (Wydziale Powiatowym) jeśli ten młyn nie jest przedsiębiorstwem, rozliczającym się centralnie z powiatowym związkiem samorządowym w ramach budżetu tego związku. Wówczas bowiem miałyby zastosowanie podmiotowe ulgi, przewidziane w art. 25 ust. 2 dekretu o podatkach komunalnych, na podstawie których powiatowy związek samorządowy byłby zwolniony od obowiązku płacenia omawianego podatku.

Według postanowień art. 15 ust. 2 dekretu z dnia 20. III. 1946 r. o podatkach komunalnych (Dz. U. R. P. Nr 40, z r. 1947, poz 198) podatkowi od nieruchomości podlegają w gminach wiejskich, a o takiej gminie mowa w niniejszym wypadku, wszelkie budynki wraz z należącymi do nich zabudowaniami ubocznymi, podwórzami i placami, nie związane z gospodarstwem rolnym.

Z przepisów zaś § 55 rozporządzenia Ministrów Administracji Publicznej i Ziem Odzyskanych z dn. 20. VI. 1947 r. (Dz. U. R. P. Nr 51, poz. 258) w sprawie wykonania wymienionego dekretu wynika, że za „budynki" w rozumieniu wspomnianych postanowień tegoż dekretu należy uważać nie tylko domy mieszkalne, ale także i budynki przemysłowe, do których właśnie należy młyn.

Co się zaś tyczy podatku od lokali, to według art. 24 wymienionego dekretu podatkowi temu podlegają pomieszczenia wszelkiego rodzaju bez względu na cele, którym służą, a więc nie tylko na cele mieszkalne, ale także i na wszelkie inne jak np. na cele użytkowe, jeśli tylko znajdują się one w budynkach, podlegających podatkowi od nieruchomości na zasadzie art. 15, ust. 1 pkt. 2) dekretu o podatkach komunalnych.

Ta właśnie ostatnia okoliczność jest w gminach wiejskich decydującą dla powstania obowiązku podatkowego, jak wspomniano „w zasadzie", gdyż poza tym działają tu zwolnienia od tego podatku, przewidziane w dekrecie, o czym zresztą będzie jeszcze dalej mowa.

Według postanowień art. 18 wspomnianego już parokrotnie dekretu o podatkach komunalnych obowiązek podatkowy w zakresie podatku od nieruchomości ciąży na osobach, posiadających nieruchomość i to bez względu na to, czy w tej mierze wykazują się one tytułem własności, czy też tylko użytkują nieruchomość jak właściciele.

W wypadkach majątku opuszczonego, do którego właśnie należy omawiany młyn, zachodzi stosunek powiernictwa, w którym Państwo (Okręgowy Urząd Likwidacyjny), wykonując zarząd takiego majątku, jest z tego tytułu zobowiązane tak jak właściciel, na którego rachunek i odpowiedzialność zarząd ten jest wykonywany.

Wypada przy tym nadmienić, że, jak to już Ministerstwo Skarbu wyjaśniło w swym okólniku Nr 188 z dnia 11. VII. 1947 r. Nr D. V. 3330/3/47 opublikowanym w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Administracji Publicznej Nr 9 z r. 1947 str. 9 majątek opuszczony stanowi w świetle dekretu z dnia 8. III. 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz. U. R. P. Nr 13, poz. 87) z późniejszymi zmianami, podmiot prawno-podatkowy odrębny od podmiotu eksploatującego go (Państwo, związek publiczno-prawny), na którym jednak z tytułu eksploatacji takiego majątku ciążą obowiązki podatkowe, związane z majątkiem.

Odmiennie natomiast przedstawia się sprawa zobowiązania podatkowego w zakresie podatku od lokali.

Podatek ten bowiem obciąża — według art. 26 dekretu o podatkach — osobę faktycznie zajmującą dany lokal bez względu na tytuł ku temu, a więc prawa własności, dzierżawy, czy najmu.

Skoro zaś w niniejszym wypadku tą osobą jest powiatowy związek samorządowy, to na nim ciąży ten obowiązek podatkowy.

Tak jest w zasadzie, gdyż poza tym powiatowy związek korzysta z ulg podmiotowych na mocy art. 25 ust. 2 dekretu.

W szczególności bowiem, jeśli młyn stanowi przedsiębiorstwo powiatowego związku samorządowego, pozostające w jego zarządzie i wchodzące ze swym planem finansowo-gospodarczym do jego budżetu to wówczas taki młyn stosownie do wymienionych ostatnio postanowień powinien być zwolniony od omawianego podatku. **Dr St. D.**

3. Jakiego rodzaju większości mogą zachodzić przy akcie głosowania?

Głosowaniem jest wyraźne, w przepisanej formie dokonywane, objawianie woli danego zgromadzenia wzgl. kolegium w pewnej sprawie.

W głosowaniu może wystąpić bądź jednomyślność głosów, bądź ich rozbieżność, a więc rozbicie głosów między oświadczającymi się za daną sprawą lub osobą i przeciw nim.

W tych wypadkach możliwa jest równa liczba wzajemnie przeciwnych sobie głosów lub większość jednych w stosunku do drugich.

W pierwszym przypadku rozstrzygnięcie oddaje się przewodniczącemu zebrania albo losowi. Czasami przeprowadza się w takich wypadkach ponowne głosowanie, jeśli tego wymaga wyraźny przepis prawny.

W dążeniu do wywołania możliwie najwierniej uwypuklonej i najbardziej powszechnej woli zbiorowej, praktyka wykształciła różne stopnie większości w dostosowaniu do wagi sprawy poddanej głosowaniu i do technicznych możliwości jej obliczenia.

Większość głosów może być różna, a mianowicie:

1) bezwzględna,

2) względna,

3) kwalifikowana.

Większość b e z w z g l ę d n a zachodzi wówczas, jeśli za daną sprawą czy osobą padło więcej, aniżeli połowa wszystkich oddanych głosów.

Większość taką nazywa się w literaturze prawniczej i w ustawodawstwie pozytywnym także absolutną, czasami prostą, najczęściej zaś zwykłą albo krótko — większością.

Większość w z g l ę d n a staje się aktualną w razie, jeśli pod głosowanie zostaje poddanych więcej, aniżeli dwa zdania w danej sprawie lub jeśli ma być dokonany wybór spośród większej ilości kandydatów, aniżeli spośród dwóch.

O większości zaś takiej mówimy wówczas, jeśli za daną sprawą wzgl. kandydatem oświadcza się wprawdzie mniej niż połowa głosów, ale jednak więcej, aniżeli za każdą z osobna inną sprawą wzgl. za każdym innym kandydatem.

Większość k w a l i f i k o w a n a, zwana ogólnikowo określoną, ma miejsce wtedy, jeśli dla danej sprawy wzgl. dla wyboru kandydata wymagana jest minimalna liczba głosów, oznaczona z góry zwykle w części stosunkowej np. 2/3 oddanych głosów obecnych.

Jest to najsurowszy wymóg większości, która w ten sposób odzwierciedla możliwie najwierniej powszechność woli zbiorowej.

Wypada tu jeszcze wspomnieć dalszy istotny element aktu głosowania, jakim jest liczba wotantów. W tym względzie jednak ustawodawstwo posługuje się określeniami konkretnymi (np. połowa wzgl. 2/3 ogółu uprawnionych do głosowania, albo obecnych, albo wszystkich członków kolegium itp.).

Dr St. D.

KRONIKA.

Ustanawianie urzędników stanu cywilnego.

Okólnik Ministra Administracji Publicznej z dnia 28. VII. 1949 r. Nr 68 (Dz. Urz. M. A. P. Nr 35, poz. 234) poleca, aby we wszystkich gminach byli z reguły ustanawiani specjalni urzędnicy stanu cywilnego, oraz by w mniejszych urzędach, szczególnie w gminach wiejskich, gdzie załatwiana jest stosunkowo niewielka ilość spraw z zakresu rejestracji stanu cywilnego, urzędnicy prowadzili równocześnie dział ewidencji ludności.

Ponadto w każdym urzędzie stanu cywilnego winien być ustanowiony zastępca urzędnika stanu cywilnego.

Nadużywanie telefonów międzymiastowych.

Okólnik Ministerstwa Administracji Publicznej z dnia 1. VIII. 1949 r. Nr 71 (Dz. Urz. M. A. P. Nr 35, poz. 237) zarządza skrócenie czasu trwania rozmów telefonicznych międzymiastowych w okresie silnego ruchu telefonicznego tj. do godz. 18-ej do minimum (najwyżej 15 minut), oraz, by dłuższe rozmowy były zastępowane w miarę możności przez telefonogramy, względnie przeprowadzane w okresie słabszego ruchu telefonicznego tj. po godz. 18-ej.

Wpłaty na Fundusz Gospodarki Mieszkaniowej.

W numerze 37 Dziennika Urzędowego Min. Adm. Publ. pod poz. 251 została umieszczona instrukcja Ministra Adm. Publ. z dnia 28.VII.1949 r. wydana w porozumieniu z Ministrem Skarbu dla Banku Gospodarstwa Krajowego i Pocztowej Kasy Oszczędności w sprawie wpłat na rzecz Funduszu Gospodarki Mieszkaniowej.

Wydziały Planowania Miast i Osiedli w urzędach wojewódzkich.

Zarządzeniem Ministra Budownictwa z dnia 21 lipca 1949 r. Nr GM. 1/3452/49, wydanym w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej, zostały utworzone Wydziały Planowania Miast i Osiedli w Urzędach Wojewódzkich (Dz. Urz. M. A. P. Nr 37, poz. 252).

Działy budownictwa i woj. komisje architektoniczno-budowlane.

Zarządzeniem Ministra Budownictwa z dnia 21 lipca 1949 r. Nr GM. 1/1416/49, wydanym w porozumieniu z Ministrem Administracji

Publicznej, utworzone zostały w urzędach wojewódzkich działy budownictwa, a jednocześnie powołane zostały wojewódzkie komisje architektoniczno-budowlane, mające za zadanie wydawanie opinii w sprawach należących do właściwości wojewody, jako władzy budowlanej. (Dz. Urz M. A. P. Nr 37, poz. 253).

Częściowe przejęcie czynności Regionalnych Dyrekcji Planowania Przestrzennego przez biura Regionalne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego.

Zarządzenie Prezwodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego i Ministra Budownictwa z dnia 21. VII. 1949 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej, umieszczone w Dzienniku Urzędowym M. A. P. Nr. 37 pod poz. 255, normuje sprawę przejęcia czynności przez wymienione wyżej terenowe organa Planowania Przestrzennego i Planowania Gospodarczego.

Kary za niezachowanie czystości przy przechowywaniu, przewozie i wprowadzaniu, w obieg mięsa.

Okólnik Ministerstwa Administracji Publicznej Nr 75 z dnia 16 sierpnia 1949 r. zaleca podległym władzom stosowanie szybkiego i rygorystycznego wymiaru i wykonania kar w przedmiotowej sprawie (Dz. Urz. M. A. P. Nr 37, poz. 257.

Wydawanie odpisów zupełnych z aktu stanu cywilnego sporządzonych w języku niemieckim.

Okólnik Ministra Administracji Publicznej z dnia 17. VIII. 1949 r. Nr 77 (Dz. Urz. M. A. P. Nr 37, poz. 259) zarządza, w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości, aby zupełne odpisy z akt stanu cywilnego, sporządzone w języku niemieckim, były wydawane w dosłownym przekładzie na język polski.

Przekazanie ksiąg metrykalnych urzędom stanu cywilnego.

Zarządzenie Ministra Administracji Publicznej z dnia 11 sierpnia 1949 r. (Dz. Urz. M. A. P. Nr 38, poz. 268) dotyczy obowiązku przekazania właściwym urzędom stanu cywilnego w terminie do dnia 30. 9. 1949 r. ksiąg metrykalnych za lata 1890 — 1945 znajdujących się w posiadaniu osób duchownych.

Przekazanie wojewódzkim władzom administracji ogólnej niektórych kompetencji w zakresie fundacyj, darowizn i zapisów.

Okólnik Ministerstwa Administracji Publicznej z dnia 23.VIII.1949 r. Nr 83 (Dz. Urz. M. A. P. Nr 38, poz. 272) wskazuje na kompetencje, jakie w zakresie fundacyj, darowizn i zapisów przeszły na wojewódzkie władze administracji ogólnej na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20.VII.1949 r. (Dz. Ust. Nr 46, poz. 343), oraz omawia i wyjaśnia w związku z tym niektóre kwestie w tej dziedzinie.

Pieczęć nagłówkowa i pieczęć urzędowa dla prezydentów miast pełniących funkcje wojewodów grodzkich i starostów grodzkich.

Okólnik Ministra Administracji Publicznej z dnia 5.9.1949 r. Nr 85 (Dz. Urz. M. A. P. Nr 40, poz. 287) podaje wzory pieczęci nagłówkowych i urzędowych, jakich mają używać prezydenci miast spełniający funkcje władz administracji ogólnej.

Zmiany w organizacji wewnętrznej urzędów wojewódzkich.

W związku z § 9 zarządzenia Ministra Budownictwa i Ministra Administracji Publicznej z dnia 28 czerwca 1949 r. w sprawie organizacji wydziałów odbudowy w urzędach wojewódzkich i referatów odbudowy w starostwach powiatoych (Dz. Urz. M. A. P. Nr 31, poz. 201) oraz w celu usprawnienia trybu załatwiania spraw administracji samorządowej i gospodarki komunalnej i innych — okólnikiem Nr 87 z dnia 9. IX. 1949 r. wydziały samorządowe w urzędach wojewódzkich, a na ich miejsce polecił utworzyć a) Wydziały Administracji i Finansów Komunalnych oraz b) Wydziały Gospodarki Komunalnej (Dz. Urz. M. A. P. Nr 42, poz. 298).

Stosunek dekretu z dnia 7. 4. 48 r. (poz. 138 Dz. Ust.) do dekretu z 26. 4.1949 r. (poz. 197 Dz. Ust.).

Pismem okólnym z dnia 28. VII. 1949 r. Nr AA-III-O-2892 (Dz. Urz. M. A. P. Nr 35, poz. 240) Ministerstwo Administracji Publicznej wyjaśniło, że wywłaszczenia wszczęte w trybie dekretu z dnia 7. 4. 1948 r. o wywłaszczeniu majątków zajętych w okresie wojny 1939—1945 r. na cele użyteczności publicznej (Dz. Ust. Nr 20, poz. 138) przed wejściem w życie dekretu z dnia 26. 4. 1949 r. o nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości niebędnych dla realizacji narodowych planów gospodarczych (Dz. Ust. Nr 27, poz. 197) winny być prowadzone dalej według zasad określonych w tym pierwszym dekrecie.

Załatwianie spraw pobytu cudzoziemców.

Pismem okólnym z dnia 19 sierpnia 1949 r. Nr PN. 1148 Ministerstwo Administracji Publicznej przypomniało podległym władzom, że zgodnie z zarządzeniem Ministra Bezpieczeństwa Publicznego, wydanym w porozumieniu z Ministrami Administracji Publicznej, Spraw Zagranicznych i Ziem Odzyskanych z dnia 10.7.1947 r. (Mon. Polski Nr 154, poz. 911) sprawy związane z pobytem i osiedlaniem się cudzoziemców należą do zakresu działania terenowych Komend Milicji Obywatelskiej (Dz. Urz. M. A. P. Nr 37, poz. 267).

Zmiana nazwisk w trybie art. 18 dekretu o zmianie i ustalaniu imion i nazwisk (Dz. U. R. P. Nr 56, poz. 310 z 1945 r.).

Pismo okólne Ministerstwa Administracji Publicznej z dnia 26 sierpnia 1949 r. Nr AC. V/0/5408/49 (Dz. Urz. M. A. P. Nr 38, poz. 278) podaje władzom administracji ogólnej wskazówki i wyjaśnienia w powyższej sprawie.

Poszukiwanie spadkobierców po zmarłych za granicą obywatelach polskich.

Z uwagi na wysoką wartość spadków, po zmarłych za granicą obywatelach polskich, Ministerstwo Administracji Publicznej pismem okólnym z dnia 8 września 1949 r. Nr AC. VI/1/2714 nałożyło na przełożonych gmin obowiązek dokładnego dopilnowania, aby biura ewidencji ludności sprawdziły listy osób poszukiwanych ogłoszone w Dz. Urz. M. A. P. w 1948 r. i w 1949 r. i nadesłały Ministerstwu potrzebne dane (Dz. Urz. M. A. P. r 42, poz. 307).

Nadsyłanie tekstów przepisów państw obcych o obywatelstwie i cudzoziemcach.

W Dzienniku Urzędowym M-stwa Spraw Zagranicznych Nr 3 z dnia 31.5.1949 r. poz. 16 ogłoszone zostało zarządzenie Ministra z dnia 16 kwietnia 1949 r. Nr K. I. 221/2/29 w sprawie wymienionej w nagłówku. Teksty odnośnych przepisów w 2-ch egzemplarzach w tłumaczeniu na język polski obowiązane są urzędy konsularne R. P. nadsyłać do Biura Konsularnego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, jak również zawiadamiać to Biuro o wszelkich zmianach przepisów kraju urzędowania — o obywatelstwie i cudzoziemcach.

Zapewnienie ludności pomocy lekarskiej w porze wieczornej i nocnej.

Ministerstwo Zdrowia wydało okólnik Nr 51/49 z dnia 2 sierpnia 1949 r. w sprawie zapewnienia ludności pomocy lekarskiej w porze wieczornej i nocnej (Dz. Urz. Min. Zdrowia Nr 26 z 6 sierpnia 1949 roku poz. 117).

Zaopatrzenie ludności w dobrą wodę do picia.

Okólnik Ministra Zdrowia Nr 50/49 z dnia 23 sierpnia 1949 r. zarządza przedkładanie przez władze sanitarne sprawozdań z zakresu zaopatrywania ludności w wodę, a to celem planowego obmyślenia środków zaradczych. W sprawozdaniach tych mają być podawane z terenu gmin miejskich i wiejskich ośrodki najbardziej upośledzone pod względem zaopatrzenia ludności w odpowiednią wodę do picia i potrzeb gospodarczych (Dz. Urz. Min. Zdrowia Nr 18, poz. 134 z dnia 15.9.1949 r.).

Stosowanie art. 397 kodeksu zobowiązań przy najmie nieruchomości.

W Dz. Urz. Ministerstwa Skarbu Nr 30 z dnia 23 sierpnia 1949 r. poz. 198 ogłoszono okólnik z dnia 8 sierpnia 1949 r. w przedmiotowej sprawie.

Mieszkania reprezentacyjne.

Ministerstwo Skarbu wydało okólnik z dnia 29 sierpnia 1949 r. Nr D. II/232/6/49 w sprawie mieszkań reprezentacyjnych (Dz. Urz. Min. Skarbu Nr 32 z dnia 6.IX.1949 r. poz. 212). Okólnik ten oparty jest na uchwale Rady Ministrów z dnia 20 lipca 1949 r. w tej sprawie.

Egzekucja świadczeń pieniężnych powstałych z przeliczenia na gotówkę niewykonanych świadczeń rzeczowych.

Ministerstwo Administracji Publicznej pismem z dnia 31.8.1949 r. L. SF. I-2-2557 (Dz. Urz. M. A. P. Nr 39, poz. 283) podało do wiadomości i wykonania okólnik Ministerstwa Skarbu z dnia 6.VIII.1949 r. L. D. XI. 12004/6/49 w sprawie przymusowego ściągania przez organa wykonawcze gmin miejskich i wiejskich świadczeń pieniężnych z tytułu przeliczenia na gotówkę niewykonanych świadczeń rzeczowych z tytułu obowiązku dostawy ziemiopłodów, mleka i mięsa.

Postępowanie przymusowe w administracji w związku z wykonywaniem kontroli zakładów poligraficznych.

Pismo okólne Min. Adm. Publ. z dnia 6.9.1949 r. 1. AA-II-0-6641 (Dz. Urz. M. A. P. Nr 40, poz. 291) dotyczy stosowania przez władze administracji ogólnej jako władze egzekucyjne przymusu administracyjnego celem wykonywania przez oporne zakłady poligraficzne zarządzeń i orzeczeń wydanych przez urzędy kontroli prasy, publikacji i widowisk.

Administrowanie wydatkami osobowymi i rzeczowo-administracyjnymi oraz załatwianie spraw osobowych zespolonych organów ministerstwa rolnictwa i reform rolnych.

Zarządzeniem Ministrów Administracji Publicznej oraz Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 26.X.1949 r. (Dz. Urz. Min. Adm. Publ. Nr 45, poz. 331) reguluje sprawę załatwiania spraw osobowych personelu fachowego z działu Rolnictwa i Reform Rolnych zespolonego we władzach administracji ogólnej oraz preliminowania i pokrywania wydatków, związanych z administracją tego działu.

Uaktualnienie ewidencji ludności.

Okólnik Ministra Administracji Publicznej z dnia 19.X.1949 r. Nr 98 (Dz. Urz. Min. Adm. uPbl. Nr 45, poz. 335) wskazuje na konieczność uporządkowania w gminach ewidencji ludności, tak by odpowiadała ona rzczywistemu stanowi rzeczy.

Z ramienia Ministerstwa Administracji Publicznej będą przeprowadzane systematyczne inspekcje w celu skontrolowania czy dotyczące organa wywiązują się należycie ze swych obowiązków w tym zakresie.

Przekazywanie stołówek pracowniczych powszechnym spółdzielniom spożywców.

Pismo okólne Ministerstwa Administracji Publicznej z dnia 24.X. 1949 r. Nr Orp-VI-10-6016/1 (Dz. Urz. Min. Adm. Publ. Nr 46. poz. 344) poleca ścisłe stosowanie się do zarządzenia Ministra Handlu Wewnętrznego z dnia 8.X.1949 r. Nr U-III-A-0/7 Nr 39/49) w sprawie postępowania przy przekazywaniu stołówek wymienionym wyżej spółdzielniom.

Legalizacja aktów stanu cywilnego przez sądy.

Pismo okólne Ministerstwa Administracji Publicznej z dnia 9.XI. 1949 r. Nr AC. II/5-10203 (Dz. Urz. Min. Adm. Publ. Nr 48, poz. 355) podaje do wiadomości pismo okólne Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 25.7.1949 r. Nr NS. 2282/49/II. 1829/49/II w sprawie legalizacji przez sądy wypisów aktów stanu cywilnego.

W tym piśmie okólnym Ministerstwo Sprawiedliwości wyjaśnia, że władze sądowe są właściwe do legalizacji odpisów aktów stanu cywilnego, wydawanych przez sądy, natomiast do legalizacji odpisów aktów stanu cywilnego, wydawanych przez urzędy stanu cywilnego, są właściwe władze administracji ogólnej, którym podlegają urzędy stanu cywilnego.

Nawiązanie współpracy z wydziałami zdrowia w zakresie opieki nad matką i dzieckiem.

Okólnik Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej z dnia 18.6.1949 r. Nr Odm. 1207/15-a/49 podaje władzom podległym wskazówki i wyjaśnienia w tej sprawie (Dz. Urz. Min. Pracy i Op. Społ. Nr 9, poz. 103).

Załatwianie wniosków w przedmiocie pomocy prawnej w sprawach inwalidzkich.

W Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 15.IX. 1949 r. umieszczone zostało pismo okólne Nr S. 1370/49/II z dnia 7.VII. 1949 r. w sprawie szybszego załatwiania wniosków w przedmiocie pomocy prawnej w sprawach inwalidzkich.

Wymiar i pobór nadzwyczajnego podatku od wzbogacenia wojennego w dziale II dekr. z in. 13/IV.1945 r. o nadzwyczajnym podatku od wzbogacenia wojennego (Dz. U. R. P. Nr 13, poz. 72) w brzmieniu dekr. z dn. 27.7.1949 r. (Dz. Urz. P. 45, poz. 333).

Ministerstwo Skarbu wydało instrukcję w sprawie objętej nagłówkiem (Dz. Urz. Min. Skarbu Nr 31, poz. 203, z dnia 3.IX.1949 r.).

W sprawie przywozu i odprawy celnej przesyłek i paczek z darami.

W Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Skarbu Nr 35 z dnia 14.X. 1949 r. ogłoszony został okólnik Min. z dn. 24. IX. 1949 r. Nr D. XII.800/1/49 o uzupełnieniu okólnika z dn. 28.V.1949 r. w spr. przywozu i odprawy celnej przesyłek i paczek z darami. Okólnikiem tym Ministerstwo Skarbu w porozumieniu z Ministerstwem Handlu Zagranicznego wprowadziło uzupełnienia, polegające na dopuszczeniu dalszego rodzaju towarów do przywozu w przesyłkach i paczkach z darami bez pozwolenia przywozu oraz na dodatkowym ustaleniu odnośnie niektórych towarów ceny jednostkowej i wysokości opłaty wyrównawczej. Okólnik ten zawiera spis tych towarów.